

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้ารวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาศักยภาพครูในการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโดยประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านสายปลาหลาย(คุรุราษฎร์ผดุง) โดยอาศัยหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับหัวข้อ ต่อไปนี้

1. การพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากร

1.1 ความหมายของการพัฒนาศักยภาพบุคลากร

1.2 ความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพบุคลากร

1.3 แนวทางการพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากร

1.3.1 การประชุมเชิงปฏิบัติการ

1.3.2 กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต

1.3.3 การนิเทศภายใน

2. ทักษะชีวิตและการพัฒนาความมีทักษะชีวิตของนักเรียน

2.1 ความหมายของทักษะชีวิต

2.2 แนวคิดเรื่องทักษะชีวิตและการพัฒนาทักษะชีวิต ตามหลักสูตร

แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2.3 องค์ประกอบของทักษะชีวิต

2.4 การพัฒนาทักษะชีวิตในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551

2.4.1 การพัฒนาทักษะชีวิตด้วยเทคนิคคำถาม R-C-A

2.4.2 เทคนิคการใช้คำถาม R-C-A

2.4.3 การจัดการเรียนรู้ทักษะชีวิต

2.4.4 พฤติกรรมและตัวชี้วัดเพื่อการประเมินทักษะชีวิตรายชั้นปี

3. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.1 ความหมายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.2 องค์ประกอบของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

- 3.3 การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา
- 3.4 การประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน
- 3.5 การพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโดยประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4. แผนการจัดการเรียนรู้

- 4.1 ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้
- 4.2 ประโยชน์ของการทำแผนจัดการเรียนรู้
- 4.3 ประเภทของแผนการจัดการเรียนรู้
- 4.4 ลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี
- 4.5 ขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้
- 4.6 องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้
- 4.7 การประเมินแผนจัดการเรียนรู้

5. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

- 5.1 ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
- 5.2 ขั้นตอนของกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
- 5.3 ลักษณะของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

6. บริบทโรงเรียนบ้านสาขลาหลาย(คุรุราษฎร์ผดุง) สำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาศกนนคร เขต 1

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 7.1 งานวิจัยในประเทศ
- 7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากร

1. ความหมายของการพัฒนาศักยภาพบุคลากร

การพัฒนาศักยภาพบุคลากรนับว่าเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาองค์กรหรือหน่วยงาน ให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งความหมายของการพัฒนาศักยภาพบุคลากรนั้น มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้ประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพครู ดังนี้

ทศพร ทักษิมา (2550, หน้า 11) กล่าวว่า การพัฒนาศักยภาพบุคลากร หมายถึง กระบวนการทุกอย่างที่จะทำให้สิ่งที่มีอยู่เจริญขึ้น ดีขึ้น เป็นประโยชน์มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นตัวตน ระบบงาน องค์การ สถานที่ ทฤษฎี ความรู้สึกนึกคิด การพัฒนา บุคลากรที่เป็นทรัพยากรที่มีค่าสูงสุดขององค์การ ก็เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานเป็นผู้มีความรู้ ความเหมาะสมกับเหตุการณ์ในปัจจุบัน และตำแหน่งหน้าที่ที่ปฏิบัติอยู่จะได้เพิ่ม ประสิทธิภาพให้แก่องค์การมากขึ้นตามลำดับ

ยงยุทธ เกษสาคร (2551, หน้า 23) กล่าวว่า การพัฒนาศักยภาพบุคลากร หมายถึง กระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเดิมที่เป็นคุณสมบัติส่วนบุคคลของบุคลากร ให้มีพฤติกรรมใหม่ตามเป้าประสงค์ขององค์การ ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถ ตลอดจนบุคลิกภาพ และเจตคติอย่างมีหลักเกณฑ์มีระเบียบแบบแผนที่ชัดเจน ภายใต้สภาพแวดล้อมทั้งในและนอกองค์การ

สมคิด บางโม (2551, หน้า 162) ได้กล่าวไว้ว่า กรรมวิธีต่างๆ ที่มุ่งจะเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ เพื่อให้ทุกคนในหน่วยงานหนึ่งสามารถปฏิบัติหน้าที่ในความรับผิดชอบได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานให้เป็นไปในทางที่ดี ให้มีกำลังใจ รักงาน และให้มีความคิดที่จะหาทางปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น

พัฒนา มรกตสินธุ (2552, หน้า 23) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง บุคคลแต่ละคนย่อมแตกต่างกันไม่มีใครเหมือนกันทั้งหมด การที่เราจะไปบังคับควบคุมเพื่อให้กระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามที่ต้องการย่อมต้องมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความรู้ และระดับ ความสามารถของแต่ละคนแต่ก็ไม่ใช้เรื่องที่ทำยาก ขอเพียงเข้าใจความเป็นไปเข้าใจ ภูมิหลังของบุคคลนั้นๆ แล้วจึงค้นหาวิธีการในการพัฒนาขีดความสามารถให้แสดงออกมาเป็นรูปธรรม เป็นผลงานที่ถูกต้องชัดเจนและคุณสมบัติของมนุษย์เองต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing) และการเคลื่อนไหวทางความคิด (Thinking Dynamic) รวมไปถึงจนถึงการทำความเข้าใจกับเป้าหมาย (Goal) ขององค์การนั้นๆ

วิลาวัณย์ เคนไชยวงศ์ (2555, หน้า 11) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง กระบวนการที่ช่วยให้บุคลากรเกิดการเรียนรู้ เพิ่มพูนทักษะ ประสบการณ์ ความชำนาญ มีความสามารถที่สูงขึ้น ทั้งทางกายและจิตใจเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานหรือองค์กร

สุภาพร กุลสิงห์ (2555, หน้า 15) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง การดำเนินการให้บุคลากรได้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะความชำนาญและ ประสบการณ์ในการทำงานในหน้าที่รับผิดชอบให้เกิดประสิทธิภาพรวมทั้งการพัฒนาทัศนคติของบุคลากรที่มีต่อองค์กร การให้เป็นไปในทางที่ดีส่งผลให้องค์กรประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายที่กำหนดเอาไว้

ศศิภัทสร ศรีวิชา (2555, หน้า 83) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง การดำเนินการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ด้านทักษะ ความรู้ ความสามารถในการทำงานและทัศนคติที่ดีเพื่อให้บุคลากรสามารถที่จะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อบุคลากรและองค์กร

สุดสวาสดิ์ จำวงศ์ลา (2556, หน้า 16) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง วิธีการหรือกระบวนการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่นำมาใช้พัฒนาบุคลากรในหน่วยงานหรือองค์กร เพิ่มพูนให้บุคลากรในหน่วยงานหรือในองค์กร เกิดความรู้ความสามารถและเกิดทักษะในการทำงาน มีความก้าวหน้าทางอาชีพ มีเจตคติที่ดีในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายในการปฏิบัติงานหรือตามเป้าหมายและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

แสนศักดิ์ พิเศษ (2556, หน้า 14) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง การดำเนินการทุกอย่างในอันที่จะส่งเสริมบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถและทัศนคติในการทำงานที่ดีขึ้น เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร

วัชรระ แง่พรหม (2556, หน้า 37) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง กระบวนการที่ทำให้บุคลากรมีความรู้ ความสามารถ และมีทักษะในด้านต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติงานในหน้าที่รับผิดชอบของตนเองให้มีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร

จิราภรณ์ จงราช (2556, หน้า 21) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง วิธีการหรือกระบวนการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่จะนำมาพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานหรือองค์กร มีความรู้ความสามารถและเกิดทักษะในการทำงาน มีเจตคติที่ดีในการปฏิบัติงานเพื่อให้งานที่ปฏิบัติบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีระเบียบแบบแผนที่ชัดเจนภายในองค์กร

กนิษฐา เหมือนยพรม (2557, หน้า 17) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง กระบวนการที่หน่วยงานหรือองค์กรต่างได้นำมาใช้ดำเนินการเพื่อพัฒนา

ศักยภาพของบุคลากรที่เกี่ยวข้องในหน่วยงานนั้นๆ ให้มีความรู้ ความสามารถปฏิบัติหน้าที่ ได้ผลดีมีคุณภาพส่งผลให้หน่วยงานหรือองค์กรเจริญก้าวหน้าอย่างมีคุณภาพประสิทธิภาพ

วัลย์รัตน์ สุวรรณชัยรบ (2558, หน้า 15) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง กระบวนการส่งเสริมพัฒนาให้บุคลากรมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทักษะที่ ดีต่อการทำงาน ความชำนาญและประสบการณ์ในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพและ บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร

ปริญญา ปากดี (2559, หน้า 23-24) กล่าวว่า การพัฒนาศักยภาพ บุคลากร หมายถึง กระบวนการ เทคนิค วิธีการหรือความพยายามต่างๆ ที่นำมาใช้พัฒนา บุคลากรให้มีทักษะ ความรู้ ความชำนาญ เพิ่มพูนขึ้นจากเดิม ทำให้บุคลากรสามารถ ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและดีขึ้นจนบรรลุเป้าหมายขององค์กรหรือหน่วยงานที่ วางไว้

พรณทิพา โสภาสพ (2560, หน้า 17) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง กระบวนการ หรือวิธีการที่จะพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานให้มีความรู้ ความ สามารถเพิ่มพูนความชำนาญและประสบการณ์ในการทำงานให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ทางสังคม อีกทั้งพัฒนาทัศนคติ คุณธรรม จริยธรรมของบุคลากรในทางที่ดีขึ้น เพื่อให้เกิด ประสิทธิภาพสูงสุดในการปฏิบัติงาน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การพัฒนาศักยภาพบุคลากร หมายถึง กระบวนการ เทคนิค วิธีการหรือความพยายามต่างๆ ที่นำมาใช้พัฒนาบุคลากรให้มีทักษะ ความรู้ ความชำนาญ เพิ่มพูนขึ้นจากเดิม ทำให้บุคลากรสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมี ประสิทธิภาพและและมีทัศนคติที่ดี ในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายในการ ปฏิบัติงานหรือตามเป้าหมายและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. ความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพบุคลากร

ในการบริหารงานไม่ว่าภาครัฐหรือเอกชน ผู้บริหารทุกคนล้วนมีความ ต้องการให้บุคลากรของตนได้รับการพัฒนา และต้องการให้บุคลากรของตนมีการพัฒนา ตนเองอยู่ตลอดเวลา ซึ่งบุคคลที่มีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาจะมีความพร้อมต่อ การแข่งขันและจะเป็นบุคคลที่พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา หน่วยงาน หรือองค์กรใดก็ตามที่บุคลากรมีการพัฒนาตนเอง ย่อมก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการ ทำงานและนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าขององค์กร ซึ่งมีผู้กล่าวถึงความสำคัญของการ พัฒนาศักยภาพไว้หลายท่าน ดังนี้

เพ็ญภา แก้วอินธิ (2554, หน้า 20) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาศักยภาพบุคลากรมีความสำคัญและจำเป็นที่หน่วยงานต้องดำเนินการ เพื่อพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานให้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการทำงานอยู่ตลอดเวลา เรียนรู้ ปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน และการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีต่างๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อให้การทำงานเป็นไปตามการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน และการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีต่างๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพอันจะนำความสำเร็จมาสู่องค์กรหรือหน่วยงาน

ปริญญา ปากดี (2559, หน้า 25) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพ เป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุดของหน่วยงาน หรือองค์กรทุกองค์การ ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาบุคลากรนั้นเป็นกระบวนการพัฒนาให้บุคลากรมีความรู้ ความสามารถตลอดจนทักษะในการปฏิบัติงานทำให้การทำงานนั้นสามารถบรรลุถึงเป้าหมายลดค่าใช้จ่ายต่างๆ และบุคลากรถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการทำงานของหน่วยงานหรือองค์กร

สรุปได้ว่า การพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพเป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุดของ หน่วยงาน หรือองค์กรทุกองค์การ ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาบุคลากรนั้นเป็นกระบวนการพัฒนาให้บุคลากรมีความรู้ ความสามารถ ทักษะในการปฏิบัติงาน และมีทัศนคติที่ดีทำให้การทำงานนั้นสามารถบรรลุถึงเป้าหมายของหน่วยงานหรือองค์กร

3. แนวทางการพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากร

ในการพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพเพื่อนำความสำเร็จมาสู่องค์กรหรือหน่วยงานนั้นมีผู้กล่าวถึงหลักการการพัฒนาครูและบุคลากรไว้หลายท่าน ดังนี้

สถาบันพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา (2548, หน้า 2)

เสนอแนวทางพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ดังนี้

1. หลักการการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา

1.1 การพัฒนาต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ตัวผู้เรียน

1.2 การพัฒนาต้องเกิดจากความต้องการของครูและบุคลากร

ทางการศึกษา

1.3 การพัฒนาต้องมุ่งเน้นลักษณะ Site Based Development หรือ

School Based Development

1.4 การพัฒนาต้องมีหลากหลายรูปแบบให้เลือกตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล

1.5 การพัฒนาต้องสอดคล้องกับภารกิจและหน้าที่ที่ปฏิบัติของครูและบุคลากรทางการศึกษาการพัฒนาต้องดำเนินการในรูปแบบเครือข่ายกระจายทั่วประเทศ

1.6 การพัฒนาต้องสอดคล้องกับนโยบายและข้อกำหนดของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.7 การพัฒนาต้องกระทำอย่างทั่วถึงและครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทั้งในและนอกกระทรวงศึกษาธิการภายใต้ข้อจำกัดของงบประมาณ

2. รูปแบบและวิธีการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา

2.1 การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษามุ่งเน้นให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานตำแหน่งและมาตรฐานวิชาชีพทั้งสมรรถนะหลัก (Core Competency) สมรรถนะการปฏิบัติงานในหน้าที่ (Functional Competency) และสมรรถนะเฉพาะกลุ่มสาร (Specification Competency) ตามที่สำนักงานคณะกรรมการและข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากำหนด

2.2 รูปแบบของการพัฒนามุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายที่มีคุณภาพตามที่สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษากำหนดให้กระจายอยู่ทั่วประเทศเพื่อความสะดวกในการเข้ารับการพัฒนาของครูและบุคลากรทางการศึกษา ทั้งที่เป็นองค์กร เครือข่าย บุคคลเครือข่ายและเครือข่ายทางไกล วิธีการพัฒนาต้องมีความหลากหลายสอดคล้องกับความต้องการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา มุ่งเน้นวิธีการพัฒนาที่โรงเรียน หน่วยงานเป็นฐาน/Based Development/Inside Based Development) เป็นสำคัญ วิธีการพัฒนาที่สำคัญได้แก่ แบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer group) การวิจัยในชั้นเรียนอย่างง่าย การเข้ารับการอบรมหรือการเข้าร่วมการสัมมนาทางวิชาการที่หน่วยงานต่างๆ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์กับผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา การเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางไกล

นอกจากนี้ สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา (2548, หน้า 2) ยังได้เสนอ ยุทธศาสตร์ การพัฒนาศักยภาพครูประจำการ ดังนี้

1. ทบทวนการจัดทำแผนพัฒนาครูให้เป็นแผนบูรณาการอย่างแท้จริง เป็นแผนระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว

2. ส่งเสริมสนับสนุนรูปแบบการพัฒนาครูที่เป็นการบูรณาการ การวิจัย ปฏิบัติการและการฝึกอบรมเข้าด้วยกัน

3. เร่งสนับสนุนให้มีการพัฒนาครูประจำการด้วยระบบเครือข่าย โดยใช้ เครือข่ายครูผู้นำ องค์กรครู ชมรมครู และสมาคมครูในเขตพื้นที่การศึกษาดำเนินงานด้วย รูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย

4. เร่งพัฒนาครูประจำการ โดยมีระบบสนับสนุนเพิ่มเติม เช่น ระบบ คุ้มครอง การฝึกอบรมระบบ e-Learning และ Distance Learning รวมถึงการพัฒนาครูใน สาขาที่ขาดแคลน

5. เร่งพัฒนาครูโดยใช้ PDCA คือ Plan Do Check Act กำกับ เพื่อให้ครู ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงาน มีการสื่อสารที่ชัดเจนระหว่างผู้บริหารและผูปฏิบัติระดับ ต่างๆ และมีระบบการประเมินอย่างต่อเนื่องรวมทั้งมาตรการที่เด็ดขาดที่ทำให้บุคคลที่อยู่ใน ข้าราชการต้องปรับปรุงต้องพัฒนาตนเองให้ได้

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าวิธีการพัฒนาศักยภาพครูในการ จัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโดยประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านสายปลาหลาย(คุรุราษฎร์ผดุง) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ได้แก่ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดกิจกรรมพัฒนา ทักษะชีวิต และการนิเทศภายใน ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การประชุมเชิงปฏิบัติการ

การประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นการประชุมร่วมกันเป็นกลุ่มโดยเน้นการ ร่วมกันทำงานเพื่อฝึกการแก้ปัญหา โดยผู้เข้าประชุมทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติ และมีผู้กล่าวไว้หลายท่าน ดังนี้

สมพิศ หวังทรัพย์ทวี (2552, หน้า 12) กล่าวว่า การประชุมเชิง ปฏิบัติการ (Workshop) คือการอบรมในลักษณะเข้ม (intensive training courses) โดยจะ เน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจ และทักษะในด้านวิชาการและด้านปฏิบัติ อย่างแท้จริงการประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นรูปแบบหนึ่งของการฝึกอบรมที่ช่วยให้ผู้เข้ารับ การฝึกอบรมเกิดความรู้ตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมนั้นๆ อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะการฝึกอบรมนี้เน้นทางด้านวิชาการ หรือทฤษฎีและด้านปฏิบัติโดยคำนึงถึงการ เสริมสร้างให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำสิ่งที่ตนเรียนรู้นั้นมาปฏิบัติ ในสถานการณ์ทำงานอัน แท้จริงของเขาได้บรรลุวัตถุประสงค์ของการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ปฏิบัติงาน

1. เพื่อฝึกฝนให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดทักษะในการปฏิบัติงาน
2. เพื่อกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงาน
3. เพื่อแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติงาน
4. เพื่อกำหนดแนวทางในการปรับปรุงงาน

สมใจ พิมพิภา (2553, หน้า 19) กล่าวว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นการจัดประชุมเพิ่มเติมหรือเสริมทักษะความรู้ให้แก่ผู้เข้าอบรม โดยมีขั้นตอนตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงาน ชั้นเตรียมงาน ชั้นปฏิบัติและชั้นหลังปฏิบัติงานในการประชุมเชิงปฏิบัติการ มีประโยชน์ต่อการทำงานเป็นทีม มีข้อมูลข่าวสารที่กว้างขวางครอบคลุม สามารถติดตามความก้าวหน้าของกิจกรรมได้ ซึ่งลักษณะของการประชุมต้องเกิดจากปัญหาการสอบถาม รวมถึงการแก้ปัญหาโดยมีการนิเทศติดตามหลังการประชุมหรือมีการแก้ไขปัญหาขึ้นเพื่อให้กิจกรรมหรือผู้เรียนมีคุณภาพ

เมธีธัญ รัตนกุล (2553, หน้า 12) ได้กล่าวว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นรูปแบบของการฝึกอบรมที่ส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดการเรียนรู้ทั้งด้านทฤษฎี และปฏิบัติสามารถนำสิ่งที่ได้รับไปปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงที่ผู้เข้าอบรมปฏิบัติอยู่ ลักษณะของการประชุมเชิงปฏิบัติการ จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นการให้ความรู้วิทยากร เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้เข้ารับการอบรมให้สามารถแก้ไข ข้อขัดข้องในการทำงาน กำหนดแนวทางในการปฏิบัติและปรับปรุงงาน ส่วนที่สองเป็นการปฏิบัติการของผู้เข้ารับการอบรมที่จะหาหรือ อภิปราย ให้ได้แนวทางแก้ไขปัญหาหรือวิธี ปฏิบัติงานโดยอาศัยหลักวิชาการหรือหลักการที่วิทยากรได้บรรยายหรืออภิปรายมาใช้ ประกอบเป็นแนวทางการพัฒนาว่ามีเป้าหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของผู้เข้ารับการอบรม มีเนื้อหาที่ตรงกับงานในหน้าที่ที่กำลังปฏิบัติหรือกำลังจะได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติ สนองตอบต่อความต้องการของภาระงานมากกว่าความต้องการของบุคคลหรือหน่วยงาน ใช้ระยะเวลาจำกัด เหมาะกับคนวัยทำงานหรือวัยผู้ใหญ่ มีความเสี่ยงที่จะบรรลุวัตถุประสงค์น้อย ทั้งนี้เพราะมีวิทยากรที่มีความชำนาญในงาน และมีการฝึกปฏิบัติในขณะที่ฝึกอบรม การประเมินผลดูจากพฤติกรรมในการปฏิบัติงานหรือหน้าที่หรือผลงานโดยมีกระบวนการการดำเนินงาน ดังนี้

1. การหาความจำเป็นในการประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นการค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กรหรือในหน่วยงาน ว่ามีปัญหาระดับใดบ้างที่จะสามารถแก้ไข

หรืออาจทำให้ทุเลาลงโดยรวมกันหาข้อมูลกลุ่มบุคลากรเป้าหมายที่จะต้องร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการให้มีการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ทักษะ ทศนคติ หรือ ประสบการณ์วิธีการที่ใช้ในการวิเคราะห์หาความจำเป็นในการประชุมมีหลายวิธี เป็นการสำรวจ การสังเกตการณ์ การทดสอบ และการประชุม เป็นต้น

2. การสร้างหลักสูตรในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ประกอบ ด้วยวัตถุประสงค์ของหลักสูตร แนวทางการประชุม เทคนิคหรือวิธีการ ระยะเวลาการเรียงลำดับหัวข้อวิชาที่ควรจะเป็น ตลอดจนการกำหนดลักษณะของวิทยากรผู้ดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการ ทั้งนี้เพื่อจะทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้เกิดการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจนทำให้ถึงที่เป็นปัญหาได้รับการแก้ไขลุกล่วงไปได้ หรือ ทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างมีประสิทธิภาพและเต็มใจยิ่งขึ้น

3. การกำหนดโครงการ คือการวางแผนการดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างเป็นขั้นตอนด้วยการเขียนออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร ระบุรายละเอียดที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ตั้งแต่เหตุผลความเป็นมา หรือความจำเป็นในการประชุมเชิงปฏิบัติการ หลักสูตร หัวข้อวิชาต่างๆ วิทยากร คุณสมบัติของผู้ที่จะเข้าร่วมประชุม วัน เวลา สถานที่ ประมาณการค่าใช้จ่าย ตลอดจนรายละเอียดด้านการบริหารธุรการต่างๆ ของการประชุมเชิงปฏิบัติการ

4. การบริหารโครงการและการดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการ การประเมินและการติดตามผลด้วยวิธีการและเครื่องมือที่กำหนดและสร้างไว้ ผู้รับผิดชอบโครงการควรจะต้องทำการสรุป ประเมินผลและจัดทำรายงานเสนอให้ ผู้บังคับบัญชาได้พิจารณาถึงผลของการประชุมเชิงปฏิบัติการ ส่วนผู้รับผิดชอบโครงการ จะต้องนำเอาผลการประเมินโครงการทั้งหมดมาเป็นข้อมูลย้อนกลับ ว่าควรจะต้องมีการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตร หรือการดำเนินการในการประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างไรบ้าง เพื่อจะทำให้การประชุมสัมฤทธิ์ผลตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการเพิ่มขึ้น

2. กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด

การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกัน แก้ปัญหา และเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กอปรกับมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมและเทคโนโลยี ก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสียต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของบุคคล ทำให้เกิดความยุ่งยากซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี และมีความสุข

2.1 กิจกรรมแนะแนว

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งหวังให้การแนะแนวเป็นกระบวนการที่สร้างเสริมผู้เรียนให้มีคุณภาพเหมาะสม ตามความแตกต่างระหว่างบุคคล ค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน มีทักษะ การดำเนินชีวิต มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ศีลธรรม จริยธรรม รู้จักการเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา รู้จักคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาในช่วงวิกฤต วางแผนการศึกษาต่อและการพัฒนาคนสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ รวมทั้งดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข และกำหนดให้มีกิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนต้องจัดให้ผู้เรียนร่วมกิจกรรมนี้ทุกภาคเรียน โดยระบุให้เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์

2.1.1 ความหมายของแนะแนว

แนะแนวเป็นกระบวนการทางการศึกษาที่ช่วยให้บุคคลรู้จักและเข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อม สามารถนำตนเองได้ แก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง และพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพ ปฏิบัติตนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และมีนักวิชาการให้ความหมายไว้ ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2553, หน้า 3) ได้กล่าวว่า กิจกรรมแนะแนว หมายถึง กิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้จักสิ่งแวดล้อม สามารถคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียนและอาชีพ สามารถปรับตัว ได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจผู้เรียน ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน

วัลนิกา ฉลากบาง (2553, หน้า 94) ได้ให้ความหมายของการแนะแนว ว่าการแนะแนวไม่ใช่ลักษณะของการสั่งสอนเหมือนการสอนในห้องเพราะจะไม่มี การบังคับให้เชื่อถือปฏิบัติตามแต่จะเป็นบรรยากาศของการยอมรับ มีลักษณะความ

เป็นเพื่อนโดยจะช่วยให้ผู้มารับบริการแนะแนวสำรวจด้วยตนเองสภาพแวดล้อมจะเกิดความเข้าใจที่ถูกต้องนำไปสู่การปรับเปลี่ยนความคิดหรือพฤติกรรมที่เหมาะสม

สรุปได้ว่า กิจกรรมแนะแนว หมายถึง กระบวนการช่วยเหลือนักเรียนให้สามารถจัดการชีวิตตนเองอย่างฉลาด มีเหตุผล เข้าใจตนเอง ผู้อื่น สิ่งแวดล้อมรอบตัวตนเองสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม

2.1.2 ความสำคัญของการแนะแนว

จุดหมายของการแนะแนว คือการป้องกันปัญหา แก้ไขพฤติกรรมทุกอย่างที่ผิดปกติและการพัฒนาให้ทุกคนไปสู่จุดหมายของชีวิตที่ต้องการ

2.1.3 หลักการ

การจัดกิจกรรมแนะแนวต้องส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อันจะนำไปสู่สมรรถนะที่สำคัญ 5 ประการ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ โดยนำไปบูรณาการในการจัดกิจกรรมตามลักษณะของกิจกรรมแนะแนวที่ระบุไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 อีกทั้งยังต้องส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะชีวิตโดยมุ่งจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการ ความสนใจ ธรรมชาติของผู้เรียนและวิถีทัศน์ของสถานศึกษาที่ตอบสนองจุดมุ่งหมายหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ให้ครอบคลุมทั้งด้านการศึกษา ด้านอาชีพ รวมทั้งด้านส่วนตัวและสังคมเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยผู้เรียนมีอิสระในการคิดและตัดสินใจด้วยตนเอง เรียนรู้ด้วยตนเองด้วยการปฏิบัติจนกระทั่งเกิดทักษะชีวิต ตลอดจนครูทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโดยมีครูแนะแนวเป็นพี่เลี้ยงและประสานงาน

2.1.4 วัตถุประสงค์

2.1.4.1 เพื่อให้ผู้เรียนรู้จัก เข้าใจ รัก และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น

2.1.4.2 เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวางแผนการเรียน อาชีพ รวมทั้งการดำเนินชีวิตและสังคม

2.1.4.3 เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

2.1.5 แนวการจัดกิจกรรม

2.1.5.1 ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการ ความสนใจ ธรรมชาติของผู้เรียน

2.1.5.2 วิเคราะห์สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ วิสัยทัศน์ของสถานศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

2.1.5.3 กำหนดสัดส่วนของกิจกรรมแนะแนวให้ครอบคลุม ด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านส่วนตัวและสังคม โดยยึดสภาพปัญหา ความต้องการ ความสนใจ ตลอดจนธรรมชาติของผู้เรียนและเป้าหมายของสถานศึกษา โดยครูผู้ปกครอง และผู้เรียนมีส่วนร่วม

2.1.5.4 กำหนดวัตถุประสงค์การจัดกิจกรรมแนะแนวของสถานศึกษา เป็นระดับการศึกษาและชั้นปี

2.1.5.5 ออกแบบการจัดกิจกรรมแนะแนว ประกอบด้วย วัตถุประสงค์การจัดกิจกรรม เวลาจัดกิจกรรม หลักฐานการทำกิจกรรม และการประเมินผล

2.1.5.6 จัดทำแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวรายชั่วโมง ประกอบด้วย ชื่อกิจกรรม จุดประสงค์เวลา เนื้อหา/สาระ วิธีดำเนินกิจกรรม สื่อ/อุปกรณ์ และการประเมินผล

2.1.5.7 จัดกิจกรรมแนะแนวตามแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวและประเมินผลการจัดกิจกรรม

2.1.5.8 ประเมินเพื่อตัดสินผล และสรุปรายงาน

2.1.6 การประเมินกิจกรรมแนะแนว

การประเมินกิจกรรมแนะแนว ครูผู้จัดกิจกรรมแนะแนว ผู้เรียน และผู้ปกครอง มีภารกิจที่รับผิดชอบดังนี้ คือครูผู้จัดกิจกรรมแนะแนว ผู้เรียน และผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยครูผู้จัดกิจกรรมมีภารกิจในการวางแผนการประเมิน ดำเนินการประเมินนำผลการประเมินไปพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง และรายงานผลการดำเนินงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ ผู้เรียนอาจมีส่วนร่วมในการวางแผนการประเมิน ประเมินตนเองและเพื่อน ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในการประเมิน ประเมินผลการพัฒนาผู้เรียน โดยประสานร่วมมือกับครูผู้จัดกิจกรรม ประเมิน บันทึก สรุปลงผลการพัฒนาและการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน

การประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียน ครูผู้จัดกิจกรรมตรวจสอบ
เวลาการเข้าร่วมกิจกรรม และประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมด้วยวิธีการที่หลากหลาย
ตัดสินผลการประเมินเป็น “ผ่าน” และ “ไม่ผ่าน” ดังนี้

ผ่าน หมายถึง ผู้เรียนมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม ปฏิบัติกิจกรรม และ
มีผลงาน/ชิ้นงาน/คุณลักษณะตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

ไม่ผ่าน หมายถึง ผู้เรียนมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่ครบตามเกณฑ์
ไม่ผ่านการปฏิบัติกิจกรรม หรือมีผลงาน/ชิ้นงาน/คุณลักษณะไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่
สถานศึกษากำหนด

กิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง
ป้องกันปัญหา แก้ไขพฤติกรรมทุกอย่างที่ผิดปกติและการพัฒนาให้ทุกคนไปสู่จุดหมายของ
ชีวิตที่ต้องการ

3. การนิเทศภายใน

การนิเทศภายในเป็นการชี้แจง การแสดงหรือการแนะนำเกี่ยวกับการสอน
และการอบรม การนิเทศภายในเป็นภารกิจที่จำเป็นต่อการจัดการศึกษา เป็นเรื่องละเอียด
อ่อนจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่ายในหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ทางด้านการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งมีผู้กล่าวถึงความหมายของการนิเทศ
ภายในโรงเรียนไว้หลายท่าน ดังนี้

กรองทอง จิตรเดชากุล (2550, หน้า 4) การนิเทศภายในโรงเรียน
หมายถึง การส่งเสริมสนับสนุนหรือการให้ความช่วยเหลือครูในโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จ
สำเร็จในการปฏิบัติตามภาระหลัก ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนหรือการเสริม
พัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตใจ และปัญญาให้
เต็มตามวัยและศักยภาพ ตลอดจนการปฏิบัติร่วมกันระหว่างผู้บริหารสถานศึกษากับครูใน
สถานศึกษานั้นๆ ในการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาการปฏิบัติงานของครูให้ประสิทธิภาพสูงขึ้น
มีสิทธิภาพและส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2550, หน้า 58) ได้สรุปความหมาย
ของการนิเทศภายในสถานศึกษาว่า หมายถึง การนิเทศที่มีการริเริ่มและจัดดำเนินงานโดย
บุคคลภายในสถานศึกษา โดยจัดตามความต้องการและความจำเป็นของสถานศึกษานั้นๆ
และมีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาการปฏิบัติงานของบุคลากร อันจะส่งผลให้เกิดการจัดการ
ศึกษาของโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

จันทราณี สงวนนาม (2551, หน้า 159) ได้สรุปความหมายของการ นิเทศ ภายในไว้ว่า เป็นการนิเทศภายในสถานศึกษาดำเนินการโดยผู้บริหารสถานศึกษาและครู ตลอดจนบุคลากรภายในสถานศึกษาร่วมกันปรับปรุงงานด้านต่างๆ เป็นการส่งเสริม และ เพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน อันจะนำมาซึ่งคุณภาพของสถานศึกษาและผู้เรียน ให้อยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ ซึ่งผู้รับการนิเทศ ได้แก่ ครูผู้สอน และบุคลากรภายในสถานศึกษาทุกคน

วรลลิตี วรรณพงษ์ (2552, หน้า 23) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง การส่งเสริม สนับสนุน กระบวนการปฏิบัติงานร่วมกันของผู้บริหารกับครูในโรงเรียนเพื่อช่วยเหลือ แนะนำ ให้คำปรึกษาซึ่งกันและกันในการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนให้ เป็นไปตามเป้าหมายของการศึกษา

สมพิศ หวังทรัพย์ทวี (2552, หน้า 16) กล่าวว่า การนิเทศในสถานศึกษา เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงและแก้ปัญหากระบวนการจัดการเรียน การสอนของครู ในสถานศึกษา โดยการสำรวจปัญหาและความต้องการนิเทศ การจัดทำแผนและปฏิทิน การนิเทศ การจัดทำเครื่องมือการนิเทศ การประชุมชี้แจงเปิดโอกาสให้ครูเข้ามามีส่วนร่วม มีการประเมินผลและสรุปผลการนิเทศ เพื่อส่งผลไปสู่คุณภาพของนักเรียนเป็นสำคัญ

สำนักทดสอบทางการศึกษา (2553, หน้า 1) ได้กล่าวถึง การนิเทศแบบให้ คำชี้แนะ (Coaching) ว่าเป็นวิธีการพัฒนาสมรรถภาพการทำงานของครู โดยเน้นไปที่การทำงานให้ได้ตามเป้าหมายของงาน หรือการช่วยให้สามารถนำความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่ และหรือได้รับการอบรมมา ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ การให้คำชี้แนะมี ลักษณะเป็นกระบวนการ มีเป้าหมายที่ต้องการไปให้ถึง 3 ประการ คือ การแก้ปัญหาในการทำงาน การพัฒนาความรู้ ทักษะ หรือความสามารถในการทำงาน และการประยุกต์ใช้ ทักษะหรือความรู้ในการทำงาน ที่ตั้งอยู่บนหลักการของการเรียนรู้ร่วมกัน (Co-Construction) โดยยึดหลักว่าไม่มีใครรู้มากกว่าใคร จึงต้องเรียนไปพร้อมกันเพื่อให้ค้นพบวิธีการแก้ไข ปัญหาด้วยตนเอง

คงเดช ภาวงศ์ (2553, หน้า 41) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการของการศึกษาที่มุ่งส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาเป็นกระบวนการชี้แนะช่วยเหลือโดยยึดหลักประชาธิปไตยในการปรับปรุง การประสานงานแก่ครู ความจำเป็นของการนิเทศ เป็นการแสดงการปรับปรุงทางการเรียนการสอน เป็นจุดมุ่งหมายเพื่อให้เข้าใจใน

วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการศึกษาและสร้างกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน ประเมินความต้องการ การวิเคราะห์ จุดเด่น จุดด้อยและแนวทางที่เลือกเพื่อพัฒนาการปฏิบัติ ติดตามประเมินผล และการเผยแพร่ ต้องนำเสนอผลงานที่มีคุณภาพที่รู้ถึงการพัฒนาของผู้เรียน ครู ผู้บริหารสถานศึกษาและโรงเรียน

วีระนุช พลแรงฤทธิ์ (2553, หน้า 58) กล่าวว่า การนิเทศภายใน เป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน บุคคลภายในองค์กรได้มีส่วนช่วยเหลือแนะนำกันเองด้วยยุทธศาสตร์และกระบวนการต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาซึ่งถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในการสนับสนุนการเรียนการสอนภายในโรงเรียนให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553, หน้า 223) กล่าวว่า การนิเทศภายในเป็นกระบวนการจัดการบริหารการศึกษาเพื่อที่จะแนะนำให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือกับครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนครู และเพิ่มคุณภาพของบทเรียนให้เป็นที่ไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

วรินทร์กษั จัดแจง (2555, หน้า 54) กล่าวว่า การนิเทศภายใน เป็นกระบวนการในการพัฒนาบุคลากรเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างผู้บังคับบัญชากับครูซึ่งก่อให้เกิดเจตคติที่ดีต่องานที่ปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงานและต่อผู้บังคับบัญชาส่งผลให้เกิดการติดตามผลงานต่างๆ ที่ได้วางแผนไว้สำเร็จลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ปริญญา ปากดี (2559, หน้า 33) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง การให้ความช่วยเหลือ แนะนำ หรือ ปรับปรุงทางการศึกษาแก่บุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาเพื่อให้สามารถดำเนินงานด้านการจัดการเรียนการสอนของบุคลากรในสถานศึกษา ให้มีความสามารถในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

พรรณทิพา โสภาสพ (2560, หน้า 32) กล่าวว่า การนิเทศภายใน คือ กระบวนการสร้างสรรค์และพัฒนาครู เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ โดยมีคณะกรรมการดำเนินการนิเทศ และเพื่อให้ผู้รับการนิเทศสามารถปรับปรุงการทำงานของตนเองให้ดีขึ้น

สรุปได้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง การปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารสถานศึกษากับครูในสถานศึกษานั้น ในการปรับปรุงแก้ไข พัฒนาการปฏิบัติงานของครูให้มีประสิทธิภาพและส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียน

3.1 หลักการนิเทศภายในโรงเรียน

3.1.1 การดำเนินการนิเทศ จะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องตามขั้นตอนกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน

3.1.2 บุคลากรที่เป็นหลักสำคัญในการดำเนินการพัฒนาระบบนิเทศภายในโรงเรียนคือผู้บริหารสถานศึกษา

3.1.3 การนิเทศภายในโรงเรียน จะต้องสอดคล้องกับความต้องการและจำเป็นต่อการพัฒนาครูและนักเรียน

3.2 บทบาทหน้าที่ของผู้นิเทศ

3.2.1 กำหนดนโยบายของการนิเทศภายในโรงเรียน เช่น ส่งเสริมให้ใช้กระบวนการกลุ่มในการทำงาน เพื่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ เป็นต้น

3.2.2 ส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักสูตรและอื่นๆ ที่ครูส่วนใหญ่มีความต้องการในการพัฒนา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการปฏิบัติงานในหน้าที่ครูตลอดจนมีเจตคติที่ดีต่อการนิเทศภายในโรงเรียน

3.2.3 ปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียนตามแผนการนิเทศของสถานศึกษา

3.2.4 เปิดโอกาสให้คณะครู มีส่วนร่วมในการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนและมีการประเมินตนเอง

3.2.5 สรุปและเผยแพร่รายงานที่ประสบผลสำเร็จ

ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนควรเข้าใจและตระหนักเกี่ยวกับการนิเทศภายใน ดังนี้

1. การเริ่มต้นจัดกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน ในระยะแรก ควรหลีกเลี่ยงกิจกรรมที่ต้องเผชิญหน้ากัน เช่น การสังเกตการสอน เพราะเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและเกิดความขัดแย้งได้ง่าย ควรเลือกกิจกรรมที่สร้างความคุ้นเคย เช่น การให้คำปรึกษาหารือ การศึกษาเอกสารทางวิชาการ หรือการศึกษาดูงาน เมื่อครูคุ้นเคยกับการนิเทศภายในโรงเรียนและมีความพร้อมจึงใช้กิจกรรมสังเกตการสอน

2. ความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะ เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การนิเทศภายในโรงเรียนประสบความสำเร็จ การใช้กระบวนการกลุ่มในการดำเนินงานจะทำให้ได้ผลดีเป็นอย่างมาก

3. กิจกรรมที่ใช้ในการนิเทศ ควรตอบสนองต่อปัญหาซึ่งต้องร่วมกันพิจารณาอย่างรอบคอบโดยผลที่เกิดจากการแก้ปัญหาให้เน้นการพัฒนาบุคลากรและพัฒนางาน

4. คณะกรรมการการนิเทศ ควรศึกษาหาความรู้และประสบการณ์เพื่อนำมาใช้ในการนิเทศครูภายในสถานศึกษา

5. สร้างศรัทธาและความเข้าใจอันดีกับผู้รับการนิเทศ

3.3 บทบาทของผู้รับการนิเทศ

3.3.1 ร่วมกิจกรรมในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการจัดทำแผนการนิเทศภายในโรงเรียน

3.3.2 นำแนวทางที่ได้รับจากการนิเทศไปแก้ปัญหาหรือพัฒนางาน

3.3.3 เสนอปัญหาต่อผู้นิเทศ เมื่อพบปัญหาระหว่างการปฏิบัติงานเพื่อร่วมกันหาแนวทางแก้ไข

3.3.4 ให้ความร่วมมือในการประเมินผลการนิเทศ

4. การนิเทศแบบให้คำชี้แนะ (Coaching)

การนิเทศแบบให้คำชี้แนะ (Coaching) เป็นวิธีการพัฒนาสมรรถภาพการทำงานของครู โดยเน้นไปที่การทำงานให้ได้ตามเป้าหมายของงาน หรือการช่วยให้สามารถนำความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่และหรือได้รับการอบรมมา ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ การให้คำชี้แนะมีลักษณะเป็นกระบวนการ มีเป้าหมายที่ต้องการไปให้ถึง 3 ประการ คือ การแก้ปัญหาในการทำงาน การพัฒนาความรู้ ทักษะ หรือความสามารถในการทำงาน และการประยุกต์ใช้ทักษะหรือความรู้ในการทำงาน ที่ตั้งอยู่บนหลักการของการเรียนรู้ร่วมกัน (Co-Construction) โดยยึดหลักว่าไม่มีใครรู้มากกว่าใคร จึงต้องเรียนรู้ไปพร้อมกันเพื่อให้ค้นพบวิธีการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ในการนำเทคนิคนี้ไปใช้ผู้นิเทศควรมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

1. สร้างความไว้วางใจกับผู้รับการนิเทศ เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่อบอุ่น โดยการศึกษาข้อมูลของผู้รับการนิเทศ เช่น จุดเด่น ผลงานเด่น อัจฉริยะ การให้คำชมเชย การสร้างบรรยากาศที่ดี

2. ใช้คำถามที่เป็นเชิงของความคิดเห็น ไม่ทำให้ผู้ตอบจนมุมหรือเกิดความไม่สบายใจในการตอบ

3. เสนอแนะแนวทางแก้ไขหรือการพัฒนางานในลักษณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

4. นำข้อเสนอหรือแนวทางที่ร่วมกันคิดให้ผู้รับการนิเทศปฏิบัติโดยผู้นิเทศคอยให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิดหรืออาจต้องสาธิตให้ดู

ขั้นตอนการนิเทศแบบให้คำชี้แนะเพื่อเพิ่มศักยภาพครูและผู้บริหารสถานศึกษาให้สามารถจัดการเรียนรู้และยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้สูงขึ้น มีขั้นตอนหลักสำคัญอยู่ 3 ขั้นตอน ดังนี้คือ 1) การเตรียมการก่อนการให้คำชี้แนะ 2) การดำเนินการให้คำชี้แนะ 3) การสรุปผลการให้คำชี้แนะ รายละเอียดการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน มีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการก่อนการให้คำชี้แนะ เป็นการเตรียมองค์ความรู้ในการนำไปใช้ในการชี้แนะ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้นิเทศจะคอยแนะนำให้คำปรึกษาช่วยเหลือ ให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ผู้ชี้แนะจะเสนอแนะแล้ว ต้องให้ครูได้วิเคราะห์ตนเอง ให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในสภาวะแวดล้อมต่างๆ และสามารถแก้ปัญหาอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้หมดไป การให้คำชี้แนะจะช่วยให้ครูสามารถสะท้อนภาพการปฏิบัติงานของครูเพื่อให้ตระหนักว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะต้องใช้วิธีการจัดการเรียนรู้อย่างไร เพื่อที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ขณะเดียวกันผู้ให้คำชี้แนะจะได้ข้อมูล ความรู้ที่จำเป็น ซึ่งครูยังขาดอยู่ ดังนั้น การให้คำชี้แนะที่มีประสิทธิภาพไม่เพียงขึ้นอยู่กับทักษะของผู้นิเทศ และความสามารถในการรับการนิเทศ (Receptiveness) ของครูเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับองค์ประกอบแวดล้อมหลายประการด้วยกัน ผู้ชี้แนะควรจะต้องเป็นผู้รักการอ่าน รักการแสวงหาความรู้ และจะต้องมีการขวนขวายหาข้อมูลความรู้ใหม่อยู่ตลอดเวลา รวมทั้งจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ให้คำชี้แนะ จะต้องมีความพร้อมก่อนการให้คำชี้แนะ

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการให้คำชี้แนะ เป็นขั้นตอนที่ผู้ชี้แนะ ช่วยให้ผู้รับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่ หรือที่ได้รับจากการอบรมไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จตามศักยภาพหรือความสามารถของครูแต่ละคน เป็นการพัฒนากลุ่มครูจำนวนน้อยหรือรายบุคคลอย่างเข้มข้น ทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด เช่น การสังเกตการสอนในชั้นเรียน พิจารณาผลงานนักเรียนร่วมกันกับครู เป็นการพัฒนาในบริบทการทำงานในสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 การสรุปผลการให้คำชี้แนะเป็นขั้นตอนที่ผู้ให้คำชี้แนะเปิดโอกาสให้ครูได้สรุปผลการให้คำชี้แนะเพื่อให้ได้หลักการสำคัญไปปรับปรุงหรือพัฒนาการเรียนการสอนของตนเองต่อไป มีการวางแผนที่จะกลับมาชี้แนะร่วมกันอีกครั้งว่า ความรู้ความเข้าใจใหม่ที่ได้รับการชี้แนะครั้งนี้จะเกิดผลในทางปฏิบัติเพียงใด รวมไปถึงการตกลงร่วมกันเรื่องให้ความช่วยเหลืออื่นๆ

สรุปได้ว่าการนิเทศแบบให้คำชี้แนะเป็นกระบวนการหนึ่งที่มีส่วนช่วยให้ครูและผู้บริหารสถานศึกษา เพิ่มศักยภาพในการทำงานในหน้าที่ให้สำเร็จตามเป้าหมายหรือช่วยให้ครูผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่ ที่ได้รับจากการเข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการมาสู่การปฏิบัติได้

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาบุคลากรในการวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโดยประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ใช้แนวทางการพัฒนา 3 แนวทาง คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต และการนิเทศภายใน ในวงรอบที่ 2 ใช้การนิเทศแบบให้คำชี้แนะ เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐาน เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถและทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับครู เพื่อให้ครูสามารถจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโดยประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนต่อไป

ทักษะชีวิตและการพัฒนาความมีทักษะชีวิตของนักเรียน

1. ความหมายของทักษะชีวิต

ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น และมีภูมิคุ้มกันการดำเนินชีวิตและผู้เรียนจะต้องมีความสามารถในการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงและท้าทาย ซึ่งต้องใช้กระบวนการคิดและการตัดสินใจที่เหมาะสม จึงจะสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปลอดภัย

และมีความสุขจึงมีนักการศึกษาหลายท่านที่ให้ความสนใจ และได้ให้ความหมายของทักษะชีวิต ซึ่งพอสรุปได้ ดังนี้

สกล วรเจริญศรี (2551, หน้า 23) กล่าวว่า ทักษะชีวิต หมายถึง ทักษะหนึ่งที่มีความจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่ซับซ้อนในปัจจุบัน และเป็นทักษะที่จะช่วยสนับสนุนและลดประเด็นปัญหาสำคัญที่เข้ามาคุกคามชีวิตของแต่ละบุคคล อีกทั้งยังเป็นทักษะที่ช่วยให้บุคคลสามารถปรับตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนช่วยเสริมสร้างการดำเนินชีวิตในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านส่วนตัว ด้านครอบครัว ด้านสังคมกลุ่มเพื่อนให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

กฤษณา ปัญญา (2552, หน้า 9) สรุปความหมายของทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถขั้นพื้นฐานที่ใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันของบุคคล เป็นความสามารถที่ประกอบไปด้วย ความรู้ เจตคติ และทักษะในอันที่จะทำให้บุคคลมีความพร้อมที่จะเผชิญหน้าและรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นในสภาพสังคมปัจจุบัน และอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ และ สุวรรณา เรืองกาญจนเศรษฐ์ (2552, หน้า 2) กล่าวว่า ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถของบุคคลทั้งความรู้ เจตคติ และทักษะที่จะปรับตัวและเผชิญต่อสิ่งเร้าต่างๆ ในชีวิตอย่างสร้างสรรค์ มีประสิทธิภาพ รวมถึงสอดคล้องกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม สังคม ผู้ที่มีทักษะชีวิตดีจะมีปฏิสัมพันธ์และมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความบากบั่น รู้จักแก้ปัญหาได้ดี ปรับตัวเองได้ พึ่งตัวเองได้ และป้องกันตัวเองในภาวะคับขันได้

มณฑนา บรรพสุทธิ (2553, หน้า 42) กล่าวว่า ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถของนักเรียนซึ่งประกอบด้วยความคิดเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันด้วยเหตุผล

ดิฐภัทร บวรชัย (2555, หน้า 36) สรุปความหมายของทักษะชีวิตว่า หมายถึง ความสามารถด้านความคิด ความรู้ ความเชี่ยวชาญ ความรู้ลึกและเจตคติ ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ การฝึกฝน การอบรมเพื่อให้บุคคลมีพฤติกรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีสุขภาพกาย ใจแข็งแรง มีความเป็นอยู่ดีขึ้น มีความสุขและประสบความสำเร็จในชีวิต

วารินทร์พร พันเฟื่องฟู (2555, หน้า 25) กล่าวว่า ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน อันประกอบด้วยการใช้ทักษะทางด้านความคิด ทักษะทางจิตใจ ทักษะทางการกระทำ และทักษะทางสังคม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

เสาวภา ไพทยวัฒน์ และคณะ (2556, หน้า 7) กล่าวว่า ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถทางจิตสังคมซึ่งเป็นความสามารถที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมสุขภาพกายและจิตเพื่อการใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข เมื่อเกิดปัญหาทางด้านพฤติกรรม ความเครียดและแรงกดดันที่เกิดขึ้นในชีวิต จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาความสามารถเชิงจิตสังคมอันจะนำไปสู่การส่งเสริมสุขภาพ ความเป็นอยู่ที่ดี รวมถึงการช่วยส่งเสริมให้บุคคลมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคม

รณภัทธ กตตน์วงศกร (2557, หน้า 12) กล่าวว่า ทักษะชีวิต หมายถึง ทักษะหนึ่งที่มีความจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่ซับซ้อนในปัจจุบัน และเป็นทักษะที่จะช่วยสนับสนุนและลดประเด็นปัญหาสำคัญที่เข้ามาคุกคามชีวิตของแต่ละบุคคล อีกทั้งยังเป็นทักษะที่ช่วยให้บุคคลสามารถปรับตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนช่วยเสริมสร้างการดำเนินชีวิตในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านส่วนตัว ด้านครอบครัว ด้านสังคมกลุ่มเพื่อนให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

บุญสิน ผิวซ่า (2557, หน้า 5) กล่าวว่า ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถหรือความชำนาญขั้นพื้นฐานของบุคคลในการปฏิบัติตนเองเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่เผชิญในชีวิตประจำวัน และสามารถประยุกต์สู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมและส่งผลให้การดำรงชีวิตของบุคคลมีความสุขและประสบความสำเร็จในปัจจุบันและปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมเดช มุงเมือง (2557, หน้า 7) กล่าวว่า ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถในการปรับตัวและมีพฤติกรรมไปในทางที่ถูกต้องในการที่จะเผชิญกับสิ่งท้าทายต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปานทอง อังคนิตย์ (2558, หน้า 12) สรุปความหมายของทักษะชีวิตว่า หมายถึง ทักษะที่มีความสำคัญและจำเป็นของมนุษย์ เกิดจากการฝึกฝนของบุคคลในการที่จะเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความพร้อมที่จะเผชิญกับสถานการณ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่

เปลี่ยนแปลงไปด้วยการปรับใช้ทักษะที่มีอยู่อย่างรอบด้าน เพื่อที่จะใช้ แก้ปัญหาให้กับตนเอง สามารถดำเนินชีวิตได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง

คุณลักษณะ แสตนยาพันธุ์,ธีรพันธ์ ไกรเลิศ,รัตนภรณ์ หง่าบุตร (2557, หน้า 5) กล่าวว่า ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถขั้นพื้นฐานของบุคคลในการปรับตัว และเลือกทางเดินชีวิตที่เหมาะสมในการเผชิญปัญหาต่างๆ ที่อยู่รอบตัวในสภาพปัจจุบัน และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยการถ่ายทอดประสบการณ์ด้วยการฝึกฝน อบรม และการเรียนรู้ ปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อมในโลกปัจจุบัน

นงนุช เหมนิธิ (2558, หน้า 99) กล่าวว่า ทักษะ หมายถึง ความคล่องแคล่ว เจนจัด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือความเชี่ยวชาญเป็นเลิศ

มงคล อุดมชัยพัฒนานากิจ (2558, หน้า 13) กล่าวว่า ทักษะชีวิต หมายถึง ทักษะชีวิตเป็นทักษะหนึ่งที่มีความจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ และเป็นทักษะที่จะช่วยลดประเด็นปัญหาที่เข้ามาคุกคามชีวิตของแต่ละบุคคล อีกทั้งยังเป็นทักษะที่ช่วยให้บุคคลสามารถปรับตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพช่วยเสริมสร้างการดำเนินชีวิตในด้านต่างๆ เพื่อการพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดฉะเชิงเทรา (2558, หน้า 3) กล่าวว่า ทักษะชีวิต หมายถึง คุณลักษณะหรือความสามารถเชิงสังคมจิตวิทยาที่เป็นทักษะภายในที่จะช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพและเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต

ไพโรจน์ คะเซนทร์ (2559, หน้า 3) กล่าวว่า ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถในการแก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในสังคมสมัยใหม่โดยการเฝ้าหาความรู้ แสวงหาและพัฒนาความรู้ใหม่ เพื่อให้มีความสามารถในด้านการจัดการชีวิตของตนเอง รู้จักใช้เทคโนโลยี แสวงหาความรู้อย่างมีเหตุผลเพื่อเพิ่มทักษะในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การขจัดความเครียด มีคุณธรรม จริยธรรม มีมนุษยสัมพันธ์ มีทักษะในการเข้าสมาคมและรู้จักประนีประนอมเพื่อปรับตัวเองให้อยู่ในสังคมปัจจุบันอย่างมีความสุข

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน (2559, หน้า 1) กล่าวว่า ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่จะจัดการกับปัญหาต่างๆ รอบตัวในสภาพสังคมปัจจุบันและเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต

ธนัตถ์กานต์ ศรีเฉลียว (2559, หน้า 26) ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการปรับตัวเพื่อเผชิญกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันและอนาคตได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปความหมายของทักษะชีวิตได้ว่า ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถในการแก้ปัญหาที่ต้องเผชิญในชีวิตประจำวัน เพื่อให้อยู่รอดปลอดภัย สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

2. แนวคิดเรื่องทักษะชีวิตและการพัฒนาทักษะชีวิต ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

สภาพสังคมในทศวรรษใหม่เป็นยุคของความเร็วและความล้ำสมัยของเทคโนโลยีการสื่อสาร ความหลากหลายทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม การหล่อหลอมรวมความคิดและความเชื่อของกลุ่มคน ที่บุคคลในสังคมจะต้องตั้งรับการมีวิถีชีวิตยุคใหม่อย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างมากรุ่นนี้เอง ได้ส่งผลกระทบต่อเด็กวัยเรียน ทั้งการดำเนินชีวิตท่ามกลางกระแสเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงและความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการศึกษาของบุตรหลาน ตลอดจนการเผชิญสิ่งยั่วยุหรือตัวแบบที่ไม่เหมาะสมต่างๆ รอบตัว ก่อให้เกิดปัญหาเด็กและเยาวชนอย่างมาก ทั้งปัญหาด้านการปรับตัว ปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ ปัญหาสุขภาพ ปัญหาความรุนแรง ปัญหาเด็กติดเกม ปัญหายาเสพติด ปัญหาทางเพศ ฯลฯ โดยเฉพาะในเด็กและเยาวชนที่มีทักษะชีวิตต่ำ ขาดภูมิคุ้มกันทางสังคมที่ดี เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานไปแล้ว อาจเป็นคนที่ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต มีปัญหาทางอารมณ์ จิตใจ และมีความขัดแย้งในชีวิตได้ง่าย ครูจึงต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิต มีภูมิคุ้มกัน ให้รอดพ้นจากการครอบงำความคิดของสื่อเทคโนโลยี และตั้งรับต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรู้เท่าทัน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ มาตรฐานการเรียนรู้ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ คือ

1. ความสามารถในการสื่อสาร
2. ความสามารถในการคิด
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา
4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตเป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีนโยบายและเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในด้านความสามารถและทักษะ ตลอดจนคุณลักษณะที่จะช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร และมีภูมิคุ้มกันการดำเนินชีวิต ผู้เรียนจะต้องมีความสามารถในการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงและท้าทาย ซึ่งต้องใช้กระบวนการคิดและการตัดสินใจที่เหมาะสม จึงจะสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปลอดภัยและมีความสุข

3. องค์ประกอบของทักษะชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดองค์ประกอบทักษะชีวิตที่สำคัญที่จะสร้างและพัฒนาเป็นภูมิคุ้มกันชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนในสภาพสังคมปัจจุบันและเตรียมพร้อมสำหรับอนาคตไว้ 4 องค์ประกอบ พร้อมทั้งพฤติกรรมที่คาดหวังและตัวชี้วัดทักษะชีวิตในแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น

การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น หมายถึง การรู้ความถนัด ความสามารถ จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง เข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล รู้จักตนเอง ยอมรับ เห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในตนเองและผู้อื่น มีเป้าหมายในชีวิต และมีความรับผิดชอบต่อสังคม รายละเอียดดังตาราง 1

ตาราง 1 พฤติกรรมทักษะชีวิตที่คาดหวังและตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ 1 การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น

พฤติกรรมทักษะชีวิตที่คาดหวัง	ตัวชี้วัด
1. ค้นพบความชอบ ความถนัด และความสามารถของตนเอง	1.1 บอกสิ่งที่ตนเองชื่นชอบและภาคภูมิใจ 1.2 แสดงความสามารถของตนเองให้ผู้อื่นรับรู้
2. ค้นพบจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง	2.1 บอกจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง 2.2 เลือกทำกิจกรรมตามความสนใจของตนเองได้
3. ยอมรับความแตกต่างระหว่างตนเองและผู้อื่น	ยอมรับในความแตกต่างทางกาย ทางความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมของตนเอง
4. มองตนเองและผู้อื่นในแง่บวก	แสดงความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น
5. รู้จักสิทธิของตนเองและเคารพสิทธิของผู้อื่น	5.1 ใช้สิทธิของตนเองในโอกาสต่างๆ
6. รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น	6.1 ชื่นชมในความสำเร็จของตนเองและผู้อื่น 6.2 พึ่งตนเองได้ 6.3 ปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อครอบครัวและสังคม
7. มีความภาคภูมิใจในตนเองและผู้อื่น	7.1 แสดงออกในสิ่งที่ตนเองภาคภูมิใจอย่างเหมาะสม 7.2 บอก/บรรยาย/เล่าความดีหรือความภาคภูมิใจของเพื่อนให้ผู้อื่นรับรู้
8. มีความเชื่อมั่นในตนเองและผู้อื่น	8.1 กล้าแสดงออกทางความคิด ความรู้สึก และการกระทำของตนเองด้วยความมั่นใจ 8.2 ยอมรับในความคิด ความรู้สึก และการกระทำที่ดีของผู้อื่น

องค์ประกอบที่ 2 การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่าง
สร้างสรรค์

การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง
การแยกแยะข้อมูล ข่าวสาร ปัญหาและสถานการณ์รอบตัว วิพากษ์วิจารณ์และประเมิน
สถานการณ์รอบตัวด้วยหลักเหตุผลและข้อมูลที่ต้อง รับรู้ปัญหา สาเหตุของปัญหา
หาทางเลือกและตัดสินใจในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ อย่างสร้างสรรค์
รายละเอียดดังตาราง 2

ตาราง 2 พฤติกรรมทักษะชีวิตที่คาดหวังและตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ 2 การคิดวิเคราะห์
ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

พฤติกรรมทักษะชีวิตที่คาดหวัง	ตัวชี้วัด
1. รู้จักสังเกต ตั้งคำถาม และ แสวงหาคำตอบ	1.1 ตั้งคำถามที่นำไปสู่คำตอบที่เป็นแนวทางใน การแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ 1.2 มีทักษะในการสังเกต และมีแนวทางหา คำตอบ
2. วิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล ข่าวสารได้สมเหตุสมผล	วิเคราะห์จำแนกแยกแยะข้อมูลข่าวสารและ สถานการณ์ต่างๆ รอบตัวด้วยเหตุผลที่เชื่อถือได้
3. ประเมินสถานการณ์และนำไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	คาดคะเนความเสี่ยงจากสถานการณ์ที่เผชิญใน ชีวิตประจำวันอย่างมีเหตุผล
4. มีความสามารถในการคิดเชื่อมโยง	เชื่อมโยงความรู้ ประสบการณ์ และแนวคิด สำหรับใช้ในวิถีชีวิตของตนเอง
5. รู้จักวิพากษ์วิจารณ์บนพื้นฐานของ ข้อมูลสารสนเทศที่ถูกต้อง	วิพากษ์วิจารณ์ตามหลักการเหตุผลและใช้ข้อมูล สารสนเทศที่ถูกต้องสนับสนุน
6. รู้จักวิธีการและขั้นตอนการ ตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาที่ถูกต้อง	วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา เลือกแก้ไขปัญหา ด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับสถานการณ์

องค์ประกอบที่ 3 การจัดการกับอารมณ์และความเครียด

การจัดการกับอารมณ์และความเครียด หมายถึง ความเข้าใจและรู้เท่าทันภาวะอารมณ์ของบุคคล รู้สาเหตุของความเครียด รู้วิธีการควบคุมอารมณ์และความเครียด รู้วิธีผ่อนคลาย หลีกเสี่ยง และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดอารมณ์ที่ไม่พึงประสงค์ไปในทางที่ดี รายละเอียดดังตาราง 3

ตาราง 3 พฤติกรรมทักษะชีวิตที่คาดหวังและตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ 3 การจัดการกับอารมณ์และความเครียด

พฤติกรรมทักษะชีวิตที่คาดหวัง	ตัวชี้วัด
1. รู้เท่าทันอารมณ์ตนเอง	1.1 จำแนกอารมณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองได้ 1.2 แสดงอารมณ์ ความรู้สึกของตนเองได้ เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ
2. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้	ควบคุมอารมณ์ ความรู้สึกของตนเองในสถานการณ์ต่างๆ ได้
3. จัดการกับอารมณ์ตนเองได้อย่างเหมาะสม	จัดการกับอารมณ์ตนเองที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันที่ก่อให้เกิดปัญหาด้วยวิธีการที่เหมาะสมและสร้างสรรค์
4. มีวิธีผ่อนคลายอารมณ์และความเครียดให้กับตนเอง	ผ่อนคลายอารมณ์และความเครียดให้กับตนเอง
5. สร้างแรงจูงใจให้ตนเอง	กำหนดแนวทางหรือวิธีการสร้างกำลังใจให้กับตนเอง
6. ยุดีข้อขัดแย้งในกลุ่มเพื่อนด้วยสันติวิธี	เสนอทางออกของข้อขัดแย้งในกลุ่มเพื่อนด้วยเหตุผล และข้อเท็จจริงที่ถูกต้องและใช้วิธีเชิงบวก
7. รู้จักสร้างความสุขให้กับตนเอง	7.1 วิเคราะห์และเลือกวิธีการ/กิจกรรม ที่ทำให้ตนเองมีความสุขได้อย่างเหมาะสม 7.2 มีอารมณ์ขัน

องค์ประกอบที่ 4 การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น หมายถึง การเข้าใจมุมมอง อารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น ใช้ภาษาพูดและภาษากายเพื่อสื่อสารความรู้สึกนึกคิดของตนเอง รับรู้ความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของผู้อื่น วางตัวได้ถูกต้องเหมาะสมในสถานการณ์ต่างๆ ใช้การสื่อสารที่สร้างสัมพันธภาพที่ดี สร้างความร่วมมือและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข รายละเอียดดังตาราง 4

ตาราง 4 พฤติกรรมทักษะชีวิตที่คาดหวังและตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ 4 การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

พฤติกรรมทักษะชีวิตที่คาดหวัง	ตัวชี้วัด
1. เป็นผู้ฟังที่ดี	1.1 ฟังผู้อื่นอย่างตั้งใจ และรับรู้ถึงความรู้สึกและความต้องการขอ ผู้พูด 1.2 รักษาความลับของเพื่อน
2. ใช้ภาษาและกิริยาที่เหมาะสมในการสื่อสาร	ใช้ภาษาพูด ภาษากาย ที่ทำให้ผู้อื่นผ่อนคลาย สบายใจ ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งหรือความรุนแรงได้
3. รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา	แสดงออกหรือสะท้อนความรู้สึกหรือการกระทำของตนเองที่แสดงว่าเข้าใจและใส่ใจผู้อื่น
4. รู้จักแสดงความคิด ความรู้สึก ความชื่นชม และการกระทำที่ดีงามให้ผู้อื่นรับรู้	4.1 ชื่นชมความสำเร็จ ความสามารถ และการกระทำที่ดีของเพื่อนด้วยคำพูด ภาษากาย หรือสัญลักษณ์ได้ 4.2 กล้ายืนยันความคิด ความรู้สึก และเหตุผลที่ดีให้ผู้อื่นรับรู้ได้
5. รู้จักปฏิเสธ ต่อรอง และร้องขอความช่วยเหลือในสถานการณ์เสี่ยง	5.1 หลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อความปลอดภัยของตนเอง

ตาราง 4 (ต่อ)

พฤติกรรมทักษะชีวิตที่คาดหวัง	ตัวชี้วัด
	5.2 ปฏิเสธในสิ่งที่ควรปฏิเสธได้โดยไม่เสียสัมพันธภาพ หรือเสียหัวใจ
6. ให้ความร่วมมือและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสร้างสรรค์	6.1 ทำงานร่วมกับผู้อื่นบนพื้นฐานความเป็นประชาธิปไตย 6.2 ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ราบรื่นและมีความสำเร็จ
7. ปฏิบัติตามกฎหมาย กติกา และระเบียบของสังคม	ปฏิบัติตามกฎ ข้อตกลงของกลุ่ม/ชั้นเรียน/สังคม

พฤติกรรมทักษะชีวิตตามช่วงวัยรายชั้นปี

พฤติกรรมทักษะชีวิตที่คาดหวังให้เกิดขึ้นในผู้เรียนตามช่วงวัยในระดับประถมศึกษา มีดังต่อไปนี้ รายละเอียดดังตาราง 5

ตาราง 5 พฤติกรรมทักษะชีวิตที่คาดหวัง จำแนกรายชั้นปี ตามองค์ประกอบทักษะชีวิต

ชั้น	องค์ประกอบทักษะชีวิต 4 องค์ประกอบ			
	การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น	การคิดวิเคราะห์ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์	การจัดการกับอารมณ์และความเครียด	การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น
ป.1	รู้จักความชอบ ความถนัดและความสามารถ	รู้จักสังเกต ตั้งคำถามและแสวงหาคำตอบ	รู้เท่าทันอารมณ์ตนเอง(จำแนกอารมณ์ต่างๆ	เป็นผู้ฟังที่ดี (ฟังผู้อื่นอย่างตั้งใจและรับรู้ถึงความรู้สึกและความ

ตาราง 5 (ต่อ)

ชั้น	องค์ประกอบทักษะชีวิต 4 องค์ประกอบ			
	การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น	การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์	การจัดการกับอารมณ์และความเครียด	การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น
ป.1	ของตนเอง(รู้สิ่งที่ตนเองชื่นชอบ รู้ความสามารถที่ตนเองภาคภูมิใจและแสดงความสามารถให้ผู้อื่นรับรู้)	รู้จักสังเกต ตั้งคำถามและแสวงหาคำตอบ	ที่เกิดขึ้นกับตนเอง แสดงอารมณ์ ความรู้สึกของตนเองได้เหมาะสมกับสถานการณ์)	เป็นผู้ฟังที่ดี (ฟังผู้อื่นอย่างตั้งใจและรับรู้ถึงความรู้สึกและความต้องการของผู้พูด)
ป.2	ค้นพบจุดเด่น จุดด้อยของตนเอง	วิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล	ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้	ใช้ภาษาและกิริยาที่เหมาะสมในการสื่อสาร
ป.3	มองตนเองและผู้อื่นในแง่บวก	ประเมินสถานการณ์และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	จัดการกับอารมณ์ตนเองด้วยวิธีการที่เหมาะสม	รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา
ป.4	เคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น	มีจินตนาการและมีความสามารถในการคิดเชื่อมโยง	มีวิธีผ่อนคลายอารมณ์และความเครียดให้กับตนเอง	รู้จักแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก ความชื่นชม และการกระทำที่ดีงามให้ผู้อื่นรับรู้

ตาราง 5 (ต่อ)

ชั้น	องค์ประกอบทักษะชีวิต 4 องค์ประกอบ			
	การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น	การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์	การจัดการกับอารมณ์และความเครียด	การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น
ป.5	รักและเห็นคุณค่าในตนเอง	รู้จักการวิพากษ์วิจารณ์บนพื้นฐานของข้อมูล สารสนเทศที่ถูกต้อง	ยุติข้อขัดแย้งในกลุ่มเพื่อนด้วยสันติวิธี	รู้จักปฏิเสธ ต่อรองและร้องขอความช่วยเหลือในสถานการณ์เสี่ยง
ป.6	1. มีความภาคภูมิใจในตนเองและผู้อื่น 2. มีความเชื่อมั่นในตนเองและผู้อื่น	รู้จักวิธีการและขั้นตอนการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาที่ถูกต้อง	รู้จักสร้างความสุขให้กับตนเอง	1. ให้ความร่วมมือและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสร้างสรรค์ 2. ปฏิบัติตามกฎหมาย กติกา และระเบียบของสังคม

4. การพัฒนาทักษะชีวิตในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551

การพัฒนาทักษะชีวิต เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองในด้านความรู้ ทักษะและเจตคติในการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การจัดการอารมณ์และความเครียด และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น เพื่อการปรับตัว การป้องกันตนเองในสถานการณ์ต่างๆ

จัดการชีวิตตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่กำหนดให้ทักษะชีวิตเป็นสมรรถนะสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนพึงได้รับการพัฒนาโดยสถานศึกษาต้องจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามตัวชี้วัดมาตรฐานการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

ทักษะชีวิตในสาระการเรียนรู้ จำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

1. ทักษะชีวิตทั่วไป เป็นทักษะพื้นฐานของผู้เรียนในการเผชิญปัญหาปกติในชีวิตประจำวัน เช่น ความขัดแย้งทางความคิด การทะเลาะเบาะแว้ง การสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพ การวิพากษ์วิจารณ์ การจำแนกแยกแยะข้อมูลข่าวสาร การตัดสินใจเลือกกระทำการต่างๆ การแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตประจำวัน การคิดวางแผนในการดำรงชีวิตประจำวัน ฯลฯ ซึ่งผู้ที่ได้รับการพัฒนาทักษะชีวิตทั่วไป จะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดตัดสินใจ และแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม หรือที่เรียกว่า มีความสามารถในการคิดและการสื่อความหมาย

ทักษะชีวิตทั่วไป เป็นทักษะที่เป็นแกนของทักษะต่างๆ ถือเป็นทักษะพื้นฐานของการเกิดทักษะองค์ประกอบอื่นๆ รวมทั้งความรู้ในเนื้อหาสาระต่างๆ อย่างกว้างขวาง

ครูผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้ที่สร้างทักษะชีวิตทั่วไปด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จากการสอนปกติในชั้นเรียนด้วยกระบวนการการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม หรือกระบวนการกลุ่มและเทคนิคเกมการศึกษา ที่ให้ผู้เรียนได้มีการอภิปรายแสดงความรู้สึกรู้สึกนึกคิดอย่างมีประสิทธิภาพ หลังการเสร็จสิ้นจัดกิจกรรมตามจุดประสงค์แต่ละครั้ง ด้วยประเด็นคำถามให้เกิดการสะท้อน (Reflect) การเชื่อมโยง (Connect) การปรับประยุกต์ความคิดและนำไปใช้ (Apply) หลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมการเรียนรู้ในช่วงการเรียนปกติ เป็นการบูรณาการ หรือสอดแทรกทักษะชีวิตในกระบวนการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่อิงมาตรฐานและตัวชี้วัดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

นอกจากนี้ยังพัฒนาทักษะชีวิตทั่วไปผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เช่น กิจกรรมชมรม กิจกรรมการแสดงความสามารถพิเศษต่างๆ การศึกษาแหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกสถานศึกษา เป็นต้น

2. ทักษะชีวิตเฉพาะ เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับใช้ในการเผชิญกับปัญหาในชีวิตที่เฉพาะเจาะจง เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาเอดส์ ปัญหาเพศ การตั้งครรภ์ที่ไม่

พร้อม ปัญหาการปรับตัวในสภาวะวิกฤต ปัญหาสัมพันธภาพที่ไม่ดีกับเพื่อนและผู้อื่น ผู้ที่มีทักษะชีวิตในการเผชิญปัญหาเฉพาะเจาะจง จะเป็นผู้ที่มีความเข้มแข็งทางใจหรือพลังสุขภาพจิต และผ่านพ้นเหตุการณ์วิกฤตไปได้โดยไม่เกิดผลกระทบตามมาหรือสามารถฟื้นตัวกลับมาดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างรวดเร็ว

ทักษะชีวิตเฉพาะ เป็นทักษะขั้นสูงที่มีความสำคัญต่อการจัดการชีวิตตนเอง ได้แก่ ทักษะการรู้จักตนเอง เห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น เช่น การรู้ความแตกต่างระหว่างชายหญิง คุณค่าและศักดิ์ศรีของชายหญิง ทักษะการจัดการกับอารมณ์และความเครียด เช่น การคิดที่ไม่เครียด การคิดเชิงบวก ทักษะการใช้ภาษาที่สร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน การพูดสื่อสารที่สร้างมิตร

ทักษะชีวิตเฉพาะสามารถพัฒนาได้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์และการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนได้เรียนรู้และสร้างความรู้ด้วยตนเองร่วมกับกลุ่ม ได้เรียนรู้จากเหตุการณ์ สถานการณ์จริงในชีวิต จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่มีความหมายกับชีวิตของตนเอง เชื่อมโยงชีวิตและการดำเนินชีวิตของผู้เรียนในปัจจุบันและอนาคต

สาระการเรียนรู้หลักสูตรแกนกลางศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มีสาระการเรียนรู้เฉพาะเจาะจง ทั้งมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด ได้แก่

1. ทักษะชีวิตในสาระและมาตรฐานการเรียนรู้

1.1 กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา

สาระที่ 1 การเจริญเติบโตและพัฒนาการของมนุษย์

มาตรฐาน พ 1.1 เข้าใจธรรมชาติของการเจริญเติบโตและพัฒนาการของมนุษย์

สาระที่ 2 ชีวิตและครอบครัว

มาตรฐาน พ 2.1 เข้าใจและเห็นคุณค่าตนเอง ครอบครัว

เพศศึกษา และมีทักษะในการดำเนินชีวิต

สาระที่ 5 ความปลอดภัยในชีวิต

มาตรฐาน พ 5.1 ป้องกันและหลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยง พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ อุบัติเหตุ การช้ำยา สารเสพติด และความรุนแรง

1.2 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

1.3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูด

มาตรฐาน ท 3.1 สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด และความรู้สึกในโอกาสต่างๆ อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์

2. ทักษะชีวิตในกิจกรรมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.1 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยหลักสูตรกิจกรรมแนะแนวหรือโฮมรูมเกี่ยวกับกิจกรรมเพศศึกษา กิจกรรมทักษะชีวิต สารเสพติด เอดส์ ความรุนแรง การรู้จักเข้าใจตนเอง และกิจกรรมตามองค์ประกอบทักษะชีวิตในช่วงโมงกิจกรรมแนะแนว การจัดค่ายทักษะชีวิต เป็นต้น

2.2 สร้างทักษะชีวิตเฉพาะปัญหา เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วยการช่วยเหลือแนะนำ (Advisory) โดยครูที่ปรึกษาหรือครูประจำชั้นเป็นผู้ให้คำปรึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคลตามสภาพปัญหาและความรุนแรงของปัญหา

2.3 การสร้างทักษะชีวิตในเด็กที่อยู่ในสภาวะวิกฤตด้วยการใช้จิตวิทยาการแนะแนว หรือการให้คำปรึกษา (Counseling) หรืออาจส่งต่อ (Refer) กรณีต้องการบำบัดรักษาจากสถานบริการทางสาธารณสุขหรือหน่วยงานต่างๆ เช่น ภาวะวิกฤตชีวิตติดยาบ้า หรือการมีพฤติกรรมทางจิต

การสร้างทักษะชีวิต ทักษะชีวิตเป็นความสามารถที่เกิดในตัวผู้เรียนได้ด้วยวิธีการสำคัญ 2 วิธี คือ

1. เกิดเองตามธรรมชาติ เป็นการเรียนรู้ที่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และการมีแบบอย่างที่ดี แต่การเรียนรู้ตามธรรมชาติจะไม่มีทิศทางและเวลาที่แน่นอน บางครั้งกว่าจะเรียนรู้อาจสายเกินไป

2. การสร้างและพัฒนาโดยกระบวนการเรียนการสอน เป็นการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันในกลุ่ม ผ่านกิจกรรมรูปแบบต่างๆ ได้ลงมือปฏิบัติ ได้ร่วมคิดอภิปรายแสดงความคิดเห็น ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

ได้สะท้อนความรู้สึกนึกคิด มุมมอง เชื่อมโยง สู่วิถีชีวิตของตนเอง เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ และปรับใช้กับชีวิต

ครูเป็นผู้ตั้งประเด็นคำถาม หลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการเรียนการสอน เนื้อหาสาระในหลักสูตรแล้ว เพื่อให้ผู้เรียนเปิดเผยตัวเอง ผ่านการสะท้อนความรู้สึกหรือ มุมมอง (Reflect) ได้คิดเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน (Connect) และได้ประยุกต์ความรู้นั้น (Apply) ไปใช้ในวิถีชีวิตจริงของผู้เรียน เรียกคำถามดังกล่าวโดยย่อว่า คำถาม R-C-A ซึ่งย่อมาจาก Reflect : สะท้อน Connect : เชื่อมโยง Apply : ปรับใช้หรือ ประยุกต์ใช้นั่นเอง

4.1 การพัฒนาทักษะชีวิตด้วยเทคนิคคำถาม R-C-A

เป็นการบูรณาการหรือสอนแทรกทักษะชีวิตพื้นฐานในการเรียนการสอน ปกติใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ด้วยการถามเพื่อการสะท้อน (Reflect) การเชื่อมโยง (Connect) การปรับใช้ (Apply) หรือการใช้คำถามแบบ R-C-A หลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรม การเรียนรู้รายครั้ง รายชั่วโมงหรือรายกิจกรรม

ลักษณะของคำถาม R-C-A

1. คำถามเพื่อให้ผู้เรียนสะท้อนความรู้สึกหรือมุมมองของตน (R : Reflect) เป็นการถามถึงสิ่งที่ผู้เรียนสังเกตเห็น มองเห็น หรือสัมผัส หรือถามถึงความรู้สึกของผู้เรียนที่เกิดขึ้น ในขณะที่ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ในชั่วโมงนั้น เช่น

- นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรที่ได้เรียนในเรื่องนี้
- นักเรียนได้สังเกตใหม่ว่า ขณะทำงานร่วมกันกับเพื่อนมีอะไร

เกิดขึ้นบ้าง (ใครทำอะไรอย่างไร)

- พฤติกรรม/กิริยาอาการในการทำงานของกลุ่ม เพื่อให้งานที่รับมอบหมายเสร็จทันเวลา เป็นอย่างไรบ้าง ฯลฯ

2. คำถามเพื่อให้ผู้เรียนได้คิดเชื่อมโยง (C : Connect) เป็นการถาม เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างประสบการณ์หรือความรู้ที่มีมาก่อนกับประสบการณ์ หรือความคิดที่เกิดจากการเรียนรู้ใหม่ในชั่วโมงนั้น เช่น

- ในการทำงานร่วมกันที่ผ่านมาในชั่วโมงก่อนๆ นักเรียนเคยมีความรู้สึกเหมือนครั้งนี้หรือไม่ และความรู้สึกนั้นเป็นอย่างไร
- ในการทำงานร่วมกันในกลุ่มที่ผ่านมา (ในครั้งก่อน) นักเรียนเคย

สังเกตบ้างไหมว่า มีอะไรเกิดขึ้นขณะช่วยกันทำงาน กิริยาอาการหรือพฤติกรรมของเพื่อนๆ กับตัวเราเป็นอย่างไรบ้าง

- ความรู้สึกหรือการกระทำของนักเรียนครั้งนี้เหมือนกันกับที่นักเรียนเคยรู้สึกหรือเคยทำมาในครั้งก่อนๆ อย่งไรบ้าง เพราะอะไร หรือเกิดจากสาเหตุอะไร ฯลฯ

3. คำถามเพื่อการปรับใช้ (A : Apply) เป็นการถามถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ใหม่ในปัจจุบันไปปรับใช้เพื่อเตรียมความพร้อมในการเผชิญกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่างๆ ในอนาคต เช่น

- ในอนาคตหากนักเรียนเกิดความรู้สึกอย่างครั้งนี้อีก นักเรียนจะมีแนวทางการปฏิบัติตนอย่างไรบ้าง จึงจะควบคุมหรือผ่อนคลายความรู้สึกนึกคิดที่ทำให้เกิดความกังวลหรือความเครียดให้หมดไปได้

- ในอนาคตหากนักเรียนพบเห็นพฤติกรรมอย่างนี้อีกจะมีแนวทางปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเองและเพื่อนๆ อย่งไรบ้าง

- ในอนาคตหากนักเรียนพบกับเหตุการณ์เช่นนี้อีก นักเรียนจะมีแนวทางการปฏิบัติตนอย่างไรหรือแก้ไขเหตุการณ์อย่างไร

4.2 เทคนิคการใช้คำถาม R-C-A

การตั้งคำถาม R-C-A เพื่อสอบถามผู้เรียนหลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์หรือตัวชี้วัดการเรียนรู้ของผู้เรียนในแต่ละครั้งแล้วนั้น ครูจะต้องตั้งคำถามเพื่อการสนทนาสอบถามให้ผู้เรียนได้สะท้อน เชื่อมโยง และปรับใช้สอดคล้องกัน ให้เกิดคุณลักษณะทักษะชีวิตองค์ประกอบเดียวกันอย่างต่อเนื่องและมุ่งเน้นการพัฒนาองค์ความรู้ทิศทางเดียวกัน โดยเริ่มจากการถามความรู้สึกหรือมุมมอง (Reflect) จากนั้นถามต่อด้วยคำถามให้คิดเชื่อมโยง (Connect) และจบด้วยคำถามให้อภิปรายเพื่อการปรับใช้ (Apply) ด้วยการสร้างความคิด จินตนาการและองค์ความรู้เตรียมพร้อมสำหรับใช้ในสถานการณ์ใหม่ที่อาจเผชิญในอนาคตทั้งระยะสั้นและระยะยาว

ตัวอย่าง การตั้งคำถาม R - C - A เพื่อสอบถามผู้เรียนหลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการจัดกิจกรรมใช้เวลา 5 - 10 นาที ที่แสดงความต่อเนื่อง สอดรับความคิด ความรู้ของผู้เรียนอย่างมีทิศทางเดียวกัน รายละเอียดดังตาราง 6

ตาราง 6 ตัวอย่าง การตั้งคำถาม R – C – A

คำถามเพื่อการสะท้อน (R : Reflect)	คำถามเพื่อการเชื่อมโยง (C : Connect)	คำถามเพื่อการปรับใช้ (A : Apply)
- นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรบ้าง ที่เราได้เรียนรู้ได้ทำงานร่วมกัน	- ในช่วงที่ผ่านมา นักเรียนเคยมี ความรู้สึกอย่างไรเกิดขึ้นหรือไม่แล้ว นักเรียนทำอย่างไรกับความรูสึกนั้น (มีวิธีการอย่างไรจัดการกับความรูสึก (ทางลบที่เกิดขึ้น)	- ในโอกาสต่อไปถ้าหากนักเรียนเกิดความรู้สึกอย่างนี้อีก นักเรียนจะมีวิธีการอย่างไรไม่ให้ความรูสึกนี้รบกวน ตัวเราอีก (ช่วยกันคิด)
- นักเรียนได้สังเกตเห็นไหมว่า สิ่งที่เราแสดงออกต่อเพื่อนในกลุ่ม เป็นอย่างไร (ดี/ไม่ดี)	- ในการทำงานร่วมกันกับเพื่อนที่ผ่านมา นักเรียนเคยแสดงออกหรือเคยเห็น เพื่อนแสดงออกต่อเพื่อนของเราเช่น ครั้งนี้หรือไม่ - นักเรียนคิดว่า การแสดงออกนั้นดีหรือไม่ดีทำ ความเดือดร้อนให้ผู้อื่นหรือไม่ ใครชอบ/ไม่ชอบบ้าง - ครั้งนั้นนักเรียนแก้ไขอย่างไร	- ในการทำงานร่วมกันในครั้งต่อไปหากมีความขัดแย้งหรือการเห็นไม่ตรงกันอย่างไรอีก นักเรียนจะทำอย่างไรหรือ คลี่คลายเหตุการณ์อย่างไร
- นักเรียนมีความรู้สึกหรือมีความคิดเห็น ใดๆเกี่ยวกับ ความขัดแย้งหรือ การมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน	- ความขัดแย้งครั้งนี้หรือ เหตุการณ์แบบครั้งนี้ เหมือนกับครั้งก่อนๆหรือไม่มันเกิดขึ้นได้	- ในการทำงานร่วมกันในครั้งต่อไป หากมีความขัดแย้งหรือการเห็นไม่ตรงกันอย่างไรอีกนักเรียน

ตาราง 6 (ต่อ)

คำถามเพื่อการสะท้อน (R : Reflect)	คำถามเพื่อการเชื่อมโยง (C : Connect)	คำถามเพื่อการปรับใช้ (A : Apply)
ของเพื่อนๆ ในกลุ่ม/ในห้องเรียน	อย่างไร -นักเรียนทำ อย่างไรหรือปฏิบัติ อย่างไรกับความรู้นั้น - นักเรียนทำอย่างไรจึงหยุด ความขัดแย้งการเห็นไม่ ตรงกันได้	จะทำอย่างไร หรือ คลี่คลายเหตุการณ์ อย่างไร
- นักเรียนเคยสังเกตตนเอง หรือไม่ว่าตนเองมีวิธีการ อย่างไรทำให้ตนเอง ไม่ โกรธเมื่อเกิดความขัดแย้ง กันกับเพื่อนๆ และทำ อย่างไรบ้าง ความขัดแย้ง นั้นจึงไม่ลุกลามไปและยุติ ได้ (ขณะทำกิจกรรม ปัจจุบัน)	- นักเรียนคิดว่าที่ผ่านมา ความขัดแย้ง ความโกรธ นั้นมีสาเหตุมาจากอะไร ถ้าย้อนกลับไปได้นักเรียน จะไม่ทำ/ ปฏิบัติ.....(ทาง ลบ)..... แต่จะทำ/ ปฏิบัติ. (ทางบวก)	- นักเรียนคิดว่าจะทำอะไร หรือปฏิบัติตนอย่างไร ปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร เพื่อให้สัมพันธ์ภาพ ระหว่างเพื่อนดีขึ้น - นักเรียนตั้งใจจะ เปลี่ยนแปลงตนเอง อย่างไร เพื่อให้การเรียนดี ขึ้นหรือมี ชีวิตที่ดีใน อนาคต - นักเรียนตั้งใจจะ เปลี่ยนแปลงหรือ ปรับ วิธีการทำงานร่วมกันใน กลุ่มอย่างไรบ้าง เพื่อให้ อยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน ได้อย่างราบรื่น

4.3 การจัดการเรียนรู้ทักษะชีวิต

การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำแนวทางการจัดการเรียนรู้การสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตนักเรียน ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 สู่การปฏิบัติ เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน พร้อมทั้งจุดมุ่งหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นเป้าหมายสำคัญสำหรับพัฒนาผู้เรียน

ผู้สอนต้องพยายามนำกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย จัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพด้านการมีภูมิคุ้มกัน รวมทั้งปลูกฝัง เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะชีวิตอันเป็นสมรรถนะสำคัญที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน ดังนี้

4.3.1 หลักการจัดการเรียนรู้

การจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถด้านทักษะ เจตคติตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามที่กำหนดไว้ในแนวทางการจัดการเรียนรู้การสร้างภูมิคุ้มกันในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตนักเรียน โดยมีแนวทางของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ยึดหลักผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ให้ความสำคัญ ด้านความรู้ ทักษะชีวิต และมีคุณธรรม

4.3.2 กระบวนการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้มีภูมิคุ้มกัน จะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม มีเครื่องมือที่จะนำไปสู่จุดหมายของหลักสูตร การขับเคลื่อนพัฒนาทักษะชีวิต ซึ่งได้แก่ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ ในรูปแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี โดยการประสานความร่วมมือที่ประกอบด้วย ผู้บริหาร คณะครูในโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้นำชุมชน และบุคลากรในชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและจำลอง กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัยที่มีเป้าหมายเช่นเดียวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551

4.3.3 การออกแบบการจัดการเรียนรู้

ผู้สอนต้องศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มี ยุทธศาสตร์ แนวทางการดำเนินการ ดังนี้

1. จัดกิจกรรมในสถานศึกษา ดำเนินการโดยการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน
2. พัฒนากลไกดำเนินงานทั้งในและนอกสถานศึกษา ในชุมชน และดำเนินการอย่างจริงจัง
3. ร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดกิจกรรมปรับเปลี่ยน พฤติกรรมนักเรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงในลักษณะการเข้าค่าย ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ด้าน สานสายใยครอบครัว โดยรูปแบบมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยคำนึงถึง ความพร้อม คักยภาพของพื้นที่และปัจจัยทางสังคมเชิงสร้างสรรค์ เช่น ลานกีฬา ลานดนตรี การ ประกวดเชิงสร้างสรรค์
4. ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมทักษะชีวิต สร้างเจตคติ ในลักษณะการจัดค่ายกิจกรรม กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนใน สถานศึกษาและชุมชน
5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนใช้สื่อนวัตกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ เกิดทักษะชีวิตแก่ผู้เรียนที่หลากหลายและสามารถจัดหาได้ง่าย ที่มีอยู่ในท้องถิ่นตามพื้นที่ การจัดการศึกษา

จากนั้นจึงพิจารณาออกแบบการจัดการเรียนรู้ โดยเลือกใช้วิธีสอน และเทคนิคการสอน สื่อ/แหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนา ทักษะชีวิตเต็มตามศักยภาพและบรรลุตามมาตรฐานการศึกษาซึ่งเป็นเป้าหมายที่กำหนด

4.3.4 บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะชีวิตอย่างมีคุณภาพ ตามแนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตนั้นทั้งผู้สอนและผู้เรียนควรมีบทบาท ดังนี้

บทบาทของผู้สอน หมายถึง บทบาทและหน้าที่ของครูในโรงเรียน ที่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ช่วยเหลือ เอื้ออาทรเกี่ยวกับทักษะชีวิตให้กับ นักเรียน

1. ศึกษา วิเคราะห์ผู้เรียน โดยการสำรวจข้อมูล ด้านสภาพแวดล้อม และข้อมูลเป็นรายบุคคล เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนทิศทางการจัดการเรียนรู้ที่ สอดคล้องกับสภาพการณ์และวัย ความสามารถของผู้เรียน

2. กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นด้านความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนัก เจตคติ ทักษะคิดและค่านิยมและทักษะกระบวนการที่เป็น ความคิดรวบยอด หลักการและความสัมพันธ์ รวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3. ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองกับวัย และพัฒนาการของผู้เรียน เพื่อนำผู้เรียนไปสู่จุดหมายและวัตถุประสงค์

4. จัดบรรยากาศ สถานการณ์ เหตุการณ์ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้และ ดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และเกิดทักษะชีวิตที่พึงประสงค์

5. จัดเตรียมและเลือกใช้สื่อ นวัตกรรม ให้เหมาะสมกับกิจกรรม นำ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ปกครองนักเรียน เทคโนโลยีที่ เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

6. ประเมินผลความก้าวหน้าของผู้เรียนในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ ด้วย วิธีการที่หลากหลาย เหมาะสมกับการพัฒนาทักษะชีวิตและระดับพัฒนาการของผู้เรียน

7. วิเคราะห์ผลการประเมินมาใช้ในการส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนา ผู้เรียน รวมทั้งปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเอง

บทบาทของนักเรียน

1. กำหนดจุดหมาย วางแผน และตระหนักในความรับผิดชอบการเรียนรู้ ของตนเอง

2. ศึกษา แสวงหาความรู้ให้เพิ่มพูน เข้าถึงแหล่งเรียนรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูล ความรู้ ตั้งคำถาม ค้นคว้าหาคำตอบหรือแนวทางการแก้ปัญหาด้วย วิธีการต่างๆ

3. ลงมือปฏิบัติจริงด้วยทักษะกระบวนการที่เรียนรู้ด้วยตนเองและนำ ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ของการดำรงชีวิตประจำวัน

4. มีสัมพันธภาพที่ดีในการทำงาน ทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มและผู้สอน

5. รู้จักวิธีการ พร้อมปฏิบัติด้วยทักษะชีวิตด้วยตนเองและร่วมมือกับ

ผู้อื่น

6. ประเมินและพัฒนาทักษะกระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง
ทันเหตุการณ์ในการดำรงชีวิต

4.3.5 สื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนการจัดการด้านกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะชีวิต ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะ ตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยเลือกใช้สื่อให้มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมท้องถิ่นและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนี้

1. จัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ระบบสารสนเทศ เครื่องข่ายการเรียนรู้เพื่อ การศึกษาและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งในสถานศึกษาและในชุมชน สังคม

2. จัดหาสื่อประเภท IT เทคโนโลยีทางการศึกษา และสื่อประเภท บุคคล ได้แก่ วิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความเหมาะสม หลากหลาย สอดคล้องกับ วิธีการเรียนรู้และความต้องการของบุคคลสำหรับผู้เรียนโดยมีการประเมินคุณภาพของสื่อ อย่างเป็นระบบ

3. จัดให้มีการกำกับ ติดตาม ประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพ เกี่ยวกับสื่อและการใช้เพื่อพัฒนาปรับปรุงอยู่เสมอ

4.3.6 การประเมินทักษะชีวิตผู้เรียน

การประเมินเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนเป็นอย่างมาก เพราะการประเมินทำให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่นำไปสู่การพัฒนา ถ้าไม่มีการประเมินก็จะไม่ ทราบว่าต้องปรับปรุงอะไร การประเมินทักษะชีวิตจะประเมินตามวัยของผู้เรียน เนื่องจาก ผู้เรียนในแต่ละระดับอายุ มีพฤติกรรมด้านทักษะชีวิตที่แตกต่างกันตามประสบการณ์ ความพร้อม วุฒิภาวะและสิ่งแวดล้อมรอบตัวผู้เรียน

ดังนั้นการประเมินที่ดีคือ การประเมินที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน จึง ต้องเป็นการประเมินเพื่อพัฒนาโดยการประเมินเพื่อพัฒนาต้องทำการประเมินควบคู่เป็น หนึ่งเดียวกับการเรียนการสอน ครูที่สามารถประเมิน “พฤติกรรมทักษะชีวิต” ตาม สภาพความเป็นจริงของผู้เรียนได้ดี คือ ครูที่รู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล วิธีประเมินผู้เรียน เป็นรายบุคคลเป็นการประเมินทักษะชีวิตของผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพวิธีหนึ่ง คือการสังเกต พฤติกรรม การสะท้อนความคิด ความรู้สึกอย่างอิสระของผู้เรียนในโอกาสต่างๆ เช่น การ

สนทนา การตอบคำถาม การวิพากษ์วิจารณ์ แสดงความคิดเห็น การแสดงความรู้สึก ความเชื่อและเหตุผลในสถานการณ์ต่างๆ ที่ผู้เรียนเผชิญ เป็นต้น

การประเมินจะมีความเที่ยงตรง ถ้าผู้ประเมินมีเครื่องมือที่มีคุณภาพ สำหรับการประเมินในเวลาที่เหมาะสม บันทึกข้อมูลการพัฒนาทักษะชีวิตผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง และรู้จักผู้เรียนที่รับการประเมินอย่างแท้จริง เพราะสิ่งที่เห็นด้วยตาในขณะที่ทำการประเมิน อาจไม่ใช่พฤติกรรมที่แท้จริงของผู้เรียน แต่ถ้าครูรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคลติดตามดูแลอย่างต่อเนื่อง ครูจะเห็นพัฒนาการทางพฤติกรรมของผู้เรียนได้ชัดเจนครูจะได้เสริมแรงให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองหรือปรับพฤติกรรม ให้เห็นคุณค่าตนเองได้ทันที่และต่อเนื่องจนนักเรียนมีพฤติกรรมทักษะชีวิตที่คงทน

4.3.7 แนวคิดในการประเมินทักษะชีวิต

การประเมินมีหลายลักษณะ ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึง การประเมินที่เหมาะสมกับการประเมินทักษะชีวิตในชั้นเรียนเพียง 3 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. การประเมินวินิจฉัย (Diagnostic Assessment) เป็นการประเมินที่เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อค้นหาว่าผู้เรียนมีพฤติกรรมทักษะชีวิตอย่างไร มีข้อบกพร่องอะไรบ้างที่จะต้องได้รับการส่งเสริม พัฒนาแล้วหาวิธีสร้างเสริมพัฒนาผู้เรียนต่อไป วิธีการประเมินอาจใช้ทั้งการสังเกต การสนทนาพูดคุย สอบถามหรือประเมินตนเองก็ได้

2. การประเมินระหว่างการเรียนรู้หรือระหว่างทำกิจกรรม (Ongoing Assessment) เป็นการประเมินการเรียนรู้และพฤติกรรมที่แสดงออกอย่างต่อเนื่อง ตลอดการเรียนการสอน เป็นการเก็บข้อมูลพฤติกรรมของผู้เรียนในสภาพที่สอดคล้องกับความเป็นจริง แล้วสะท้อนความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียนออกมา การประเมินลักษณะนี้มีความสำคัญมาก ครูจะได้ข้อมูลที่เป็นจริงที่สามารถนำไปกำหนดแนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตให้ผู้เรียนมีพัฒนาการที่ก้าวหน้าตามตัวชี้วัด พฤติกรรมทักษะชีวิตตามที่คาดหวัง วิธีการประเมินอาจใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ การสอบถาม พูดคุยสนทนา จดบันทึกแล้ววิเคราะห์ ให้ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะหรือขอแนะนำ เพื่อการพัฒนาพฤติกรรมทักษะชีวิตต่อไป

3. การประเมินสรุปรวบยอด (Summative Assessment) เป็นการประเมินการเรียนรู้ หรือพฤติกรรมที่ได้รับการพัฒนาแล้วหรือเมื่อสิ้นสุดกระบวนการพัฒนาเพื่อตรวจสอบพฤติกรรมทักษะชีวิตผู้เรียนตามตัวชี้วัด และใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลเปรียบเทียบกับประเมินวินิจฉัยก่อนการเรียนรู้ทักษะชีวิต ทำให้ทราบพัฒนาการทักษะชีวิต

ของผู้เรียน วิธีการประเมินอาจใช้การสังเกต สัมภาษณ์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยประเมินความสามารถในการเผชิญสถานการณ์ต่างๆ การแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่กำหนดให้ และวิเคราะห์ความคิด ความเชื่อ การรู้คิดและภูมิคุ้มกันทางปัญญาของผู้เรียนจากการสะท้อนความคิด การเชื่อมโยงความคิด และการแสดงพฤติกรรมต่อเนื่อง เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการเรียนรู้

การประเมินเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตจึงให้ความสำคัญกับการประเมินระหว่างการเรียนรู้ หรือระหว่างการเรียนการสอน คือ จัดการเรียนรู้พร้อมกับจุดบันทึกรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมของนักเรียนไปพร้อมกัน และใช้ข้อมูลนั้นมาพัฒนาผู้เรียนต่อไป

นอกจากลักษณะของการประเมินทั้ง 3 ลักษณะที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังมีสิ่งสำคัญที่ควรนำมาพิจารณา คือ ผู้ประเมินและบริบทของการประเมิน ดังนี้

- การประเมินภายใน (Internal Evaluation) เป็นการประเมินตนเอง (Self Evaluation) ซึ่งผู้เรียนที่มีความสามารถในการอ่านและสามารถตีความจากประเด็นที่อ่านได้จึงจะประเมินตนเองได้ดี

- การประเมินภายนอก (External Evaluation) เป็นการประเมินโดยผู้อื่น ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกที่คอยเฝ้าดู เฝ้าสังเกตพฤติกรรมและความเปลี่ยนแปลงปรับตัวของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

การประเมินทักษะชีวิตที่มีประสิทธิภาพได้ข้อมูลที่สอดคล้องกันตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด ต้องประเมินทั้งที่เป็นประเมินภายในและการประเมินภายนอก ถ้าการประเมินตนเอง การสะท้อนความรู้ความคิดของตนเอง มีผลการประเมินตรงกับสิ่งที่ผู้ประเมินภายนอกต้องการ ก็แสดงว่าผู้เรียนรู้จักตนเองอย่างแท้จริง

การประเมินทักษะชีวิต “ต้องใช้จิตวัดจิต” การที่ครูทำการประเมินแล้วมองผู้เรียนว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ นั่นคือ “จิตวัดจิต” โดยอาศัยตัวชี้วัดพฤติกรรมทักษะเป็นตัวนำการประเมิน ซึ่งวิธีการประเมินที่อาศัย “จิตวัดจิต” ได้อย่างโปร่งใส คือ การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนา และการสอบถาม

4.3.8 วิธีการประเมินพฤติกรรมทักษะชีวิตผู้เรียน

การประเมินทักษะชีวิตเป็นการประเมินพฤติกรรมผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อนำผลการประเมินมาพัฒนาผู้เรียนแต่ละคนให้มีพัฒนาการตรงตามตัวชี้วัดทักษะชีวิตที่คาดหวังในแต่ละองค์ประกอบทักษะชีวิตด้วยวิธีการสังเกตพฤติกรรมที่เป็นความสามารถในการเผชิญสถานการณ์ต่างๆ การแสดงออกในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น และ

วิธีการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงความคิด ความเชื่อ การรู้คิด รู้เท่าทันจากคำตอบของ ผู้เรียนในการสนทนา สอบถามหรือสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ประเมินอาจเป็นครู เพื่อน ผู้ปกครอง หรือผู้เรียนเป็นผู้ประเมินตนเอง

4.3.8.1 การสังเกตพฤติกรรมทักษะชีวิตของผู้เรียน

การประเมินพฤติกรรมเป็นการสังเกตการแสดงออกของ ผู้เรียน และพิจารณาประกอบกับเกณฑ์รูบรีค (Rubric) ที่กำหนดไว้ว่า สิ่ง que แสดงออกมี คุณภาพเพียงใด แต่การประเมินพฤติกรรมทักษะชีวิตอาจมีข้อจำกัด เพราะไม่ใช้การแสดง ที่แท้จริงของผู้เรียน แต่ขึ้นอยู่กับคำตอบของผู้เรียน บุคคลอาจคิดตอบคำถามอย่างหนึ่ง แต่เมื่อแสดงจริงๆ ก็อาจแสดงอีกอย่างหนึ่งหรือบอกอีกอย่างหนึ่ง ดังนั้น การสังเกตจึงเป็น วิธีที่จะได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง พฤติกรรมที่ปรากฏออกมาจะบ่งบอกถึง พฤติกรรมที่แท้จริงได้ การสังเกตพฤติกรรมทักษะชีวิตของผู้เรียน เป็นการสังเกตในสภาวะ ที่ผู้ถูกสังเกตไม่รู้ตัวว่ากำลังมีการประเมิน การสังเกตจึงควรจัดทำควบคู่กับการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนปกติ ไม่ควรแจ้งให้ผู้เรียนรู้ว่า ชั่วโมงนี้จะมีการประเมินเรื่องนั้น เรื่องนี้ เพราะถ้าผู้ถูกประเมินรู้ตัวก่อนก็จะเห็นการเสแสร้ง การสังเกตในสภาวะปกติถือว่าเป็น การสังเกตที่เหมาะสมที่สุด ส่วนการจัดกิจกรรมอย่างจริงจัง เพื่อให้ผู้เรียนแสดง พฤติกรรมออกมาก็อาจกระทำได้ในบางกรณี แต่ไม่ควรบอกให้ผู้เรียนรู้ว่าต้องการสังเกต อะไรในระหว่างจัดกิจกรรมนั้น

จุดอ่อนของการสังเกตที่พึงระวังหลีกเลี่ยงอยู่เสมอ คือ การตีความ พฤติกรรม ความรู้สึก อารมณ์ ความชื่นชม ชื่นชอบ และคุณค่า ผู้สังเกตไม่ควรใช้ประสบการณ์ ความรู้สึกของตนเองเป็นตัวกำหนด การใช้ความรู้และมาตรฐานของผู้สังเกตไปตีความ ไม่ ควรทำอย่างยิ่ง เพราะแต่ละบุคคลมีลักษณะของเขาเองในการแสดงพฤติกรรม บางคนชื่น ชอบ ภูมิใจมาก ดีใจมากจะกระโดดโลดเต้นหรือนำไปพูดคุย หรือนำไป บอกเล่าให้ผู้อื่น รับรู้ แต่บางคนจะนิ่งเฉยซ่อนความดีใจ ภูมิใจเอาไว้ภายในท่าทีของตน บางคนเมื่อผิดหวัง ไม่ชื่นชม จะนำไปพูดคุยขยายความไม่ชอบนั้นให้ผู้อื่นรับรู้ ส่วนที่ดีใจ พอใจ ภูมิใจก็จะเสียบ ไว้ การใช้ประสบการณ์ความรู้สึกของผู้สังเกตไปตีความพฤติกรรมจึงอาจทำให้เกิดความ คลาดเคลื่อนไปจากบริบทในเรื่องนั้นๆ หรือตัวชี้วัดนั้นๆ

ถ้าหากต้องการทราบว่าทำไมบุคคลจึงแสดงพฤติกรรมอย่างนั้น ก็อาจใช้ วิธีการสอบถาม สัมภาษณ์ ประกอบเพิ่มเติมได้ แต่ไม่ควรตีความหรือเข้าใจเอาเอง

ดังนั้นเพื่อหลีกเลี่ยงการตีความที่คลาดเคลื่อนของผู้สังเกต วิธีการสังเกต จึงต้องกำหนดพฤติกรรมและคำอธิบายพฤติกรรมไว้ให้ชัดเจน มีพฤติกรรมชี้วัดหรือ พฤติกรรมบ่งชี้ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมทักษะชีวิตในแต่ละองค์ประกอบเพื่อนำไปสู่การ สังเกตพฤติกรรม ได้ข้อมูลตรงประเด็นว่า ผู้เรียนกำลังเรียนรู้อะไรอยู่ในขณะนั้น เขาเรียนรู้ อย่างไร เขามีภาวะความคิด ความเชื่อโอนเอียงไปทิศทางที่ต้องการหรือไม่ และเขาแสดงออก อย่างไร ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญที่ครูจะเติมเต็ม ให้ข้อเสนอแนะย้อนกลับได้เหมาะสมกับจังหวะ เวลา และสถานการณ์

ขั้นตอนการสังเกตเพื่อประเมินพฤติกรรมทักษะชีวิตในระหว่างเรียน

ขั้นตอนที่ 1 ระบุตัวชี้วัดพฤติกรรมที่ต้องการประเมิน

ตัวชี้วัดเปรียบเสมือนเป็นเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการ เรียนรู้ หรือวัตถุประสงค์การพัฒนาพฤติกรรม เช่น “ชื่นชมต่อความสำเร็จ ความสามารถ และพฤติกรรมที่ดีของผู้อื่น ด้วยวาจา ภาษากาย หรือสัญลักษณ์” เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 ระบุพฤติกรรมที่คาดว่านักเรียนจะแสดงออกมา เพื่อใช้ ในการสังเกตโดยตรง เช่น

- แสดงกิริยา ท่าทาง คำพูด ที่บอกถึงความชื่นชม ความสำเร็จ ของเพื่อนๆ เช่น การใช้สายตา การพูดเชิงบวก การสัมผัส
- เขียนแสดงความชื่นชม ให้กำลังใจหรือแสดงสัญลักษณ์เพื่อบอก ความชื่นชมของตนเองให้เพื่อนๆ พ่อแม่ หรือบุคคลอื่นๆ ในโอกาสสำคัญด้วยตนเองอยู่ เสมอ

ขั้นตอนที่ 3 บันทึกและวิเคราะห์ตีความการเรียนรู้หรือการแสดง พฤติกรรมทักษะชีวิตของผู้เรียนแต่ละคน โดยใช้เกณฑ์รูบรีคประกอบการตีความ และใช้ แบบบันทึกหรือตารางการบันทึก และให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนตาม ตัวชี้วัดพฤติกรรมเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 4 สร้างแผนผังของการใช้ข้อเสนอแนะเชิงอธิบาย (Descriptive Feed Back) พฤติกรรมซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถที่จะมองเห็นการเติบโตพัฒนาการด้าน ทักษะชีวิตของตนเอง และเชื่อมโยงความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตของผู้เรียนเพื่อเติม เต็มหรือเสริมเพิ่มให้กับผู้เรียนได้ตรงจุดมุ่งหมายที่ผู้เรียนได้ประโยชน์สูงสุด

ขั้นตอนที่ 5 ช่วยเหลือจัดกิจกรรมพัฒนา/ปรับปรุงพฤติกรรมผู้เรียน โดยอาศัยข้อเสนอแนะจากพฤติกรรมที่ครูและผู้เรียนเห็นพ้องกัน ยอมรับและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลพัฒนาการทักษะชีวิตผู้เรียนรายตัวชีวิตหรือรายองค์ประกอบรายงานผล

4.3.8.2 การสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลทักษะชีวิตผู้เรียน

การสัมภาษณ์ เป็นการสอบถามหรือใช้คำถามนำการสนทนา ซึ่งการที่ผู้เรียนได้มีโอกาสสนทนา ตอบคำถาม มีความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะชีวิตอย่างมาก เพราะการสนทนาสอบถามหรือสัมภาษณ์ จะมองเห็นความเชื่อมต่อระหว่างการเรียนรู้ ประสบการณ์ในชีวิตประจำวันและพฤติกรรมทักษะชีวิต ได้เปิดโอกาสให้ได้เห็นมุมมองใหม่ หรือความกังวลในใจของผู้เรียนได้ชัดเจนขึ้น นำไปสู่ความเข้าใจที่ลึกซึ้ง และหากครูตั้งประเด็นคำถามการสัมภาษณ์ที่มีประสิทธิภาพ จะทำให้ผู้เรียนถ่ายทอดคำตอบ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถภายในของผู้เรียนให้ผู้สัมภาษณ์ได้รับรู้ เช่น วิธีการตัดสินใจ วิธีการแก้ปัญหา วิธีการจัดการกับความรู้สึกของตนเอง วิธีการควบคุมตนเอง วิธีการจัดการความขัดแย้งที่อาจเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพ เหมาะสมถูกต้อง หรืออาจจะเป็นวิธีการที่ไม่เหมาะสมหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบตามมา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนรายบุคคลได้ตรงทิศทางและตรงกับสิ่งที่ปัญหาของผู้เรียน

จุดอ่อนของการสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูล

ในบางครั้งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์อาจได้ข้อมูลไม่ครบถ้วน และเป็นข้อมูลที่ไมตรงกับความ เป็นจริง เพราะมีข้อจำกัด ดังนี้

1. บุคลิกภาพและความสามารถของผู้สัมภาษณ์ที่อาจทำให้ผู้เรียนหรือผู้ตอบเกิดความกลัวและอายที่จะตอบคำถามที่เป็นจริง
2. ประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ไม่ชัดเจน กำกวมหรือไม่ทำให้ตอบคำถามหรือให้ข้อมูล ทำให้ได้ข้อมูลคำตอบคลาดเคลื่อนไม่ตรงตามพฤติกรรมที่ต้องการ
3. เวลาในการสัมภาษณ์ หากผู้สัมภาษณ์หรือครูมีเวลาน้อยที่ต้องเร่งรีบ จะทำให้เกิดการเร่งรัด อาจได้คำตอบจากผู้เรียนไม่ครบถ้วน ทำให้เกิดปัญหาในการถอดความและการจดบันทึก ความคิด ความรู้สึก หรือสิ่งที่ต้องการรู้จากผู้เรียนบกพร่อง ไม่ครบประเด็น ซึ่งอาจทำให้การวินิจฉัยพฤติกรรมคลาดเคลื่อนได้

รูปแบบของการสัมภาษณ์ มี 2 ลักษณะ คือ

1. การสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่มีจุดมุ่งหมายและกำหนดตัวคำถามไว้เรียบร้อยแล้ว โดยตัวคำตอบจะเป็นแบบให้เลือกตอบ เช่น ใช่-ไม่ใช่, จริง-ไม่จริง, ดี-ไม่ดี เป็นต้น

2. การสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่มีการกำหนดคำตอบไว้แน่นอนตายตัว โดยผู้ตอบ (ผู้ถูกสัมภาษณ์) จะตอบคำถามโดยอิสระ การสัมภาษณ์วิธีนี้ผู้สัมภาษณ์มีหน้าที่รับฟังและคอยกระตุ้นสรุปให้เข้าสู่ประเด็นที่ต้องการ ผู้สัมภาษณ์จะต้องมีความชำนาญเป็นพิเศษ

ดังนั้น “ครู” ผู้สัมภาษณ์จะต้องออกแบบตอบคำถามเพื่อการสัมภาษณ์ให้ผู้เรียนได้ตอบหรือถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึกนึกคิด มุมมองให้ผู้สัมภาษณ์ได้รับรู้และเก็บเป็นข้อมูลสำหรับการพัฒนาพฤติกรรมทักษะชีวิตของผู้เรียนต่อไป

4.4 พฤติกรรมและตัวชี้วัดเพื่อการประเมินทักษะชีวิตรายชั้นปี

พฤติกรรมและตัวชี้วัดทักษะชีวิต เป็นเป้าหมายการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงพัฒนาพฤติกรรมทักษะชีวิตของผู้เรียน ตัวชี้วัดจะสื่อสารให้ทราบถึงสิ่งที่คาดหวังให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนที่ค่อนข้างเจาะจง ตัวชี้วัดจึงเป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือการเสริมสร้างพัฒนาทักษะชีวิตและสร้างภาระงานการประเมินที่สะท้อนว่าสิ่งที่ประเมินนั้นมีเป้าหมายพฤติกรรมด้านใด เช่น เป้าหมายด้านความรู้ความเข้าใจเป้าหมายด้านความคิด เป้าหมายด้านทักษะการปฏิบัติ ทักษะด้านจิตพิสัย หรือสถานะด้านอารมณ์ความรู้สึก ความชอบ การเห็นคุณค่า ความมั่นใจ ตามองค์ประกอบทักษะชีวิต

4 องค์ประกอบ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้จัดทำตัวชี้วัดและพฤติกรรมชี้บ่งตัวชี้วัดที่สะท้อนพฤติกรรมทักษะชีวิตตามที่คาดหวังของผู้เรียน สำหรับใช้ตรวจสอบหรือประเมินทักษะชีวิตผู้เรียนเป็นรายบุคคล รายละเอียดดังตาราง 7

ตาราง 7 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

องค์ประกอบ ทักษะชีวิต	พฤติกรรมทักษะ ชีวิตที่คาดหวัง	ตัวชี้วัด	พฤติกรรมซึ่ง ตัวชี้วัดเพื่อการ ประเมิน
1. การตระหนักรู้ และเห็นคุณค่าใน ตนเองและผู้อื่น	1. ค้นพบความชอบ ความถนัด และ ความสามารถ ของตนเอง	1.1 บอกสิ่งที่ตนเอง ชื่นชอบและ ภาคภูมิใจ	- แสดงสิ่งที่ตนเอง ชื่นชอบ - แสดงความถนัด และความสามารถ ของตนเองให้ผู้อื่น ได้รับรู้
		1.2 แสดงความ สามารถของตน ให้ผู้อื่นรับรู้	- มีเหตุผลประกอบ สิ่งที่ตนเอง ชื่นชอบ - แสดงออกด้วย ความมั่นใจ
2. การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และ แก้ปัญหาอย่าง สร้างสรรค์	1. รู้จักสังเกต ตั้ง คำถาม และ แสวงหาคำตอบ	1.1 ตั้งคำถามที่ นำไปสู่คำตอบที่ เป็นแนวทางใน การแก้ไขปัญหา ในสถานการณ์ ต่างๆ	- ตั้งคำถามที่ นำไปสู่คำตอบที่ เป็นแนวทางในการ แก้ไขปัญหาใน สถานการณ์ต่างๆ
		1.2 มีทักษะในการ สังเกตและมีแนว ทางการหา คำตอบ	- มีทักษะในการ สังเกตและมี แนวทางในการหา คำตอบ

ตาราง 7 (ต่อ)

องค์ประกอบ ทักษะชีวิต	พฤติกรรมทักษะ ชีวิตที่คาดหวัง	ตัวชี้วัด	พฤติกรรมซึ่ง ตัวชี้วัดเพื่อการ ประเมิน
3. การจัดการกับ อารมณ์และ ความเครียด	1. รู้เท่าทันอารมณ์ ตนเอง	1.1 จำแนกอารมณ์ ต่างๆ ที่เกิด ขึ้นกับตนเองได้	<ul style="list-style-type: none"> - จำแนกสีหน้า ท่าทาง ความรู้สึก ของตนเอง เมื่อ เกิดอารมณ์ต่างๆ ได้ - จำแนกอารมณ์ได้ ว่าอารมณ์ใดเป็น อารมณ์ที่ดี (อารมณ์ บวก) และอารมณ์ ที่ไม่ดีที่เป็นอันตราย ต่อตนเอง
		1.2 แสดงอารมณ์ ความรู้สึก ของ ตนเองได้ เหมาะสม กับสถานการณ์ ต่างๆ	<ul style="list-style-type: none"> - แสดงออกทาง อารมณ์ได้อย่าง เหมาะสมในทุก สถานการณ์
4. การสร้างความ สัมพันธภาพที่ดีกับ ผู้อื่น	1. เป็นผู้ฟังที่ดี	1.1 ฟังผู้อื่นอย่าง ตั้งใจและรับรู้ถึง ความรู้สึกและ ความต้องการ ของผู้อื่น	<ul style="list-style-type: none"> - ฟังสิ่งที่ผู้อื่นพูด อย่างใส่ใจ - บอกได้ว่าผู้พูดมี ความรู้สึกหรือ มีวัตถุประสงค์ใด - รับฟังความทุกข์

ตาราง 7 (ต่อ)

องค์ประกอบ ทักษะชีวิต	พฤติกรรมทักษะ ชีวิตที่คาดหวัง	ตัวชี้วัด	พฤติกรรมซึ่ง ตัวชี้วัดเพื่อการ ประเมิน
		1.2 รักษาความลับ ของเพื่อน	- ไม่นำเรื่อง ครอบครัวหรือ เรื่องส่วนตัวของ เพื่อนไปเล่าให้ ผู้อื่นฟัง

ตาราง 8 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

องค์ประกอบ ทักษะชีวิต	พฤติกรรมทักษะ ชีวิตที่คาดหวัง	ตัวชี้วัด	พฤติกรรมซึ่ง ตัวชี้วัดเพื่อการ ประเมิน
1. การตระหนักรู้ และเห็นคุณค่าใน ตนเองและผู้อื่น	1. ค้นพบจุดเด่น จุดด้อยของตนเอง	1.1 บอกจุดเด่น จุด ด้อยของตนเอง	- ระบุสิ่งที่เป็น จุดเด่น จุดด้อย ของตนเอง
		1.2 เลือกทำกิจกรรม ตามความสนใจ ของตนเองได้	- เลือกทำกิจกรรม ที่ตนเองสนใจ ด้วยความมั่นใจ
	2. ยอมรับความ แตกต่างระหว่าง ตนเองและผู้อื่น	ยอมรับความ แตกต่างทางกาย ทางความคิด ความรู้สึก และ พฤติกรรมของ ตนเองและผู้อื่น	- ทำงานร่วมกับ ผู้อื่น - รับฟังความ คิดเห็นของผู้อื่น

ตาราง 8 (ต่อ)

องค์ประกอบ ทักษะชีวิต	พฤติกรรมทักษะ ชีวิตที่คาดหวัง	ตัวชี้วัด	พฤติกรรมซึ่ง ตัวชี้วัดเพื่อการ ประเมิน
2. การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และ แก้ปัญหาอย่าง สร้างสรรค์	1. วิเคราะห์ความ น่าเชื่อถือของ ข้อมูลข่าวสารได้ สมเหตุสมผล	วิเคราะห์ จำแนก แยกแยะข้อมูล ข่าวสารและ สถานการณ์ต่างๆ รอบตัวด้วยเหตุผลที่ เชื่อถือได้	- จำแนก แยกแยะ ข้อมูล ข่าวสาร สถานการณ์ต่างๆ รอบตัว พร้อมทั้ง ให้เหตุผล ประกอบอย่าง สมเหตุสมผล เชื่อถือได้
3. การจัดการกับ อารมณ์และความ เครียด	1. ควบคุมอารมณ์ ตนเองได้	ควบคุมอารมณ์และ ความรู้สึกของ ตนเองใน สถานการณ์ ต่างๆ ได้	- แสดงพฤติกรรมที่ สุภาพในทุก สถานการณ์ - ระวังอารมณ์ของ ตนเองได้ เมื่อมี เหตุการณ์ตื่นเต้น/ ตกใจ/เสียใจหรือ เมื่อถูกสบ ประมาท - สามารถปฏิบัติ งานต่อไปได้อย่าง สงบแม้ถูกตำหนิ

ตาราง 8 (ต่อ)

องค์ประกอบ ทักษะชีวิต	พฤติกรรมทักษะ ชีวิตที่คาดหวัง	ตัวชี้วัด	พฤติกรรมซึ่ง ตัวชี้วัดเพื่อการ ประเมิน
4. การสร้างความ สัมพันธภาพที่ดี กับผู้อื่น	1. ใช้ภาษาและกิริยา ที่เหมาะสมใน การสื่อสาร	ใช้ภาษาพูด ภาษา กายที่ทำให้ผู้อื่นผ่อนคลายสบายใจไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งหรือความรุนแรงได้	- ใช้ภาษาพูด ภาษา กายที่ทำให้ผู้อื่น ผ่อนคลาย สบาย ใจไม่ก่อให้เกิด ความขัดแย้งหรือ ความรุนแรง

ตาราง 9 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

องค์ประกอบ ทักษะชีวิต	พฤติกรรมทักษะ ชีวิตที่คาดหวัง	ตัวชี้วัด	พฤติกรรมซึ่ง ตัวชี้วัดเพื่อการ ประเมิน
1. การตระหนักรู้ และเห็นคุณค่าใน ตนเองและผู้อื่น	1. มองเห็นตนเอง และผู้อื่นในแง่บวก	แสดงความรู้สึกที่ดี ต่อตนเองและผู้อื่น	- แสดงพฤติกรรมที่ สะท้อนความรู้สึก ต่อตนเองและผู้อื่น ในแง่บวก
2. การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และ แก้ปัญหาอย่าง สร้างสรรค์	1. ประเมิน สถานการณ์และ นำไปประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวัน	คาดคะเนความเสี่ยง จากสถานการณ์ที่ เผชิญในชีวิตประจำวัน อย่างมีเหตุผล	- คาดคะเนและ ตัดสินใจ เพื่อลด ความเสี่ยงใน สถานการณ์ที่ เผชิญและนำไป ปรับใช้กับ สถานการณ์ใหม่ ในชีวิตประจำวัน

ตาราง 9 (ต่อ)

องค์ประกอบ ทักษะชีวิต	พฤติกรรมทักษะ ชีวิตที่คาดหวัง	ตัวชี้วัด	พฤติกรรมซึ่ง ตัวชี้วัดเพื่อการ ประเมิน
3. การจัดการกับ อารมณ์และ ความเครียด	1. จัดการกับ อารมณ์ตนเองได้ อย่างเหมาะสม	จัดการกับอารมณ์ ตนเองที่เกิดขึ้นอย่าง ฉับพลันที่อาจก่อให้เกิด ปัญหาด้วยวิธีการ ที่เหมาะสมและ สร้างสรรค์	- เลือกวิธีการจัดการ กับอารมณ์ที่ เกิดขึ้นอย่าง เหมาะสมและ สร้างสรรค์ - ฝึกจัดการกับ อารมณ์ตนเองที่ เกิดขึ้นอย่าง สม่ำเสมอ - ใช้วิธีการเชิงบวก จัดการกับอารมณ์ ที่เกิดขึ้นอย่าง ฉับพลัน
4. การสร้างความ สัมพันธภาพที่ดี กับผู้อื่น	1. รู้จักเอาใจเขามา ใส่ใจเรา	แสดงออกหรือ สะท้อนความรู้สึก หรือการกระทำของ ตนเองที่แสดงว่า เข้าใจและใส่ใจผู้อื่น	- แสดงกิริยา ท่าทาง คำพูดที่บ่ง บอกว่ารับรู้ ความสุข ความ ทุกข์ ความกังวล ของเพื่อนและ พร้อมให้ความ ช่วยเหลือ

ตาราง 10 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

องค์ประกอบ ทักษะชีวิต	พฤติกรรมทักษะ ชีวิตที่คาดหวัง	ตัวชี้วัด	พฤติกรรมซึ่ง ตัวชี้วัดเพื่อการ ประเมิน
1. การตระหนักรู้ และเห็นคุณค่าใน ตนเองและผู้อื่น	1. รู้จักสิทธิของ ตนเองและเคารพ สิทธิของผู้อื่น	1.1 ใช้สิทธิของ ตนเองในโอกาส ต่างๆ	- ใช้สิทธิของตนเอง ในโอกาสต่างๆ - ปฏิบัติตนตามข้อ ปฏิบัติหรือข้อตกลง ต่างๆ ได้
		1.2 ไม่ละเมิดสิทธิ ผู้อื่น	- เคารพในสิทธิ บทบาทของผู้อื่น - ไม่ละเมิดสิทธิ หน้าที่ บทบาท ของผู้อื่น
2. การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และ แก้ปัญหาอย่าง สร้างสรรค์	1. มีความสามารถในการ คิดเชื่อมโยง	เชื่อมโยงความรู้ ประสบการณ์ แนวคิดสำหรับปรับ ใช้ในวิถีชีวิตของ ตนเอง	- เชื่อมโยง ประสบการณ์เดิม เพื่อนำข้อมูลไป ปรับใช้ในวิถีชีวิตของ ตนเอง
3. การจัดการกับ อารมณ์และ ความเครียด	1. มีวิธีผ่อนคลาย อารมณ์และ ความเครียด ให้กับตนเอง	มีวิธีผ่อนคลาย อารมณ์และ ความเครียดให้กับ ตนเอง	- เลือกวิธีการผ่อน คลายอารมณ์และ ความเครียดที่ เหมาะสมกับ ตนเอง - ฝึกใช้วิธีการผ่อน คลายอารมณ์และ ความเครียดอย่าง สม่ำเสมอ

ตาราง 10 (ต่อ)

องค์ประกอบ ทักษะชีวิต	พฤติกรรมทักษะ ชีวิตที่คาดหวัง	ตัวชี้วัด	พฤติกรรมซึ่ง ตัวชี้วัดเพื่อการ ประเมิน
	2. สร้างแรงจูงใจให้ ตนเอง	กำหนดแนวทางหรือ วิธีการสร้างกำลังใจ ให้กับตนเอง	<ul style="list-style-type: none"> - กำหนดคำขวัญ หรือปรัชญาชีวิต เป็นทิศทางการ ดำเนินชีวิตการ เรียนการทำงาน ของตนเอง - เลือกฟังหรือร้อง เพลงที่มี ความหมาย เป็นกำลังใจให้ ตนเอง - เลือกบุคคลที่เป็น แบบอย่างให้กับ ตนเอง - เมื่อเกิดเหตุการณ์ ที่ทำให้ทุกข์ใจ สามารถให้กำลังใจ ตนเองได้

ตาราง 10 (ต่อ)

องค์ประกอบ ทักษะชีวิต	พฤติกรรมทักษะ ชีวิตที่คาดหวัง	ตัวชี้วัด	พฤติกรรมซึ่ง ตัวชี้วัดเพื่อการ ประเมิน
4. การสร้างความ สัมพันธภาพที่ดี กับผู้อื่น	1. รู้จักแสดงความ ความเห็น ความรู้สึก ความชื่นชม และ กระทำที่ดีงามให้ ผู้อื่นรับรู้	1.1 ชื่นชมความสำเร็จ ความสามารถ และการกระทำที่ ดีของเพื่อนด้วย คำพูด ภาษากาย หรือสัญลักษณ์ ได้	- พุดแสดงอาการ ชื่นชมหรือแสดง ความยินดีใน ความสำเร็จหรือ การกระทำที่ดีของ เพื่อน - เขียนหรือใช้ สัญลักษณ์แสดง ความชื่นชม/ ยินดี
		1.2 กล้ายืนยัน ความคิด ความ รู้สึก และเหตุผล ที่ดีให้ผู้อื่นรับรู้ ได้	- พุด/เขียน/แสดง ออกเพื่อยืนยัน ความคิด ความ รู้สึกและเหตุผลที่ดี ให้ผู้อื่นรับรู้

ตาราง 11 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

องค์ประกอบ ทักษะชีวิต	พฤติกรรมทักษะ ชีวิตที่คาดหวัง	ตัวชี้วัด	พฤติกรรมซึ่ง ตัวชี้วัดเพื่อการ ประเมิน
1. การตระหนักรู้ และเห็นคุณค่าใน ตนเองและผู้อื่น	1. รักและเห็นคุณค่า ในตนเองและผู้อื่น	1.1 ชื่นชมในความ สำเร็จของตนเอง และผู้อื่น	- แสดงออกและชื่น ชมในความมี คุณค่าของตนเอง - ยกย่องชมเชยและ แสดงความยินดี ในความสำเร็จ ของผู้อื่นด้วย ความจริงใจ
		1.2 พึ่งตนเองได้	- พึ่งตนเองได้
		1.3 ปฏิบัติเป็น ประโยชน์ต่อ ตนเอง ครอบครัวและ สังคม	- ประพฤติตนเป็น ประโยชน์ต่อ ส่วนรวม
2. การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และ แก้ปัญหาอย่าง สร้างสรรค์	1. การรู้จัก วิพากษ์วิจารณ์ บนพื้นฐานของ ข้อมูลสารสนเทศ ที่ถูกต้อง	วิพากษ์วิจารณ์ตาม หลักการเหตุผล และใช้ข้อมูล สารสนเทศที่ถูกต้อง สนับสนุน	- แสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับสถานการณ์ ต่างๆ และสะท้อน ให้เห็นข้อดี ข้อเสีย จุดเด่น จุดด้อย อย่างมีเหตุผล โดย ใช้ข้อมูลสารสนเทศ ที่ถูกต้อง

ตาราง 11 (ต่อ)

องค์ประกอบ ทักษะชีวิต	พฤติกรรมทักษะ ชีวิตที่คาดหวัง	ตัวชี้วัด	พฤติกรรมซึ่ง ตัวชี้วัดเพื่อการ ประเมิน
3. การจัดการกับ อารมณ์และ ความเครียด	1. ยืดข้อขัดแย้งใน กลุ่มเพื่อนด้วย สันติวิธี	เสนอทางออกของ ข้อขัดแย้งในกลุ่ม เพื่อนด้วยเหตุผล และข้อเท็จจริงที่ ถูกต้องและใช้วิธีเชิง บวก	<ul style="list-style-type: none"> - อดทนต่อความ ขัดแย้งในกลุ่ม เพื่อน - สามารถหา ข้อสรุปเพื่อหยุด การทะเลาะของ เพื่อนได้โดยไม่ใช้ ความรุนแรง - สามารถอธิบาย ด้วยเหตุผลโดยไม่ ใช้อารมณ์เมื่อมี ความเห็นไม่ ตรงกันในกลุ่ม เพื่อน
4. การสร้างความ สัมพันธภาพที่ดี กับผู้อื่น	1. รู้จักปฏิเสธ ต่อรอง และร้อง ขอความช่วยเหลือ ในสถานการณ์ เสี่ยง	1.1 หลีกเสี่ยง สถานการณ์ที่ เสี่ยงต่อความไม่ ปลอดภัยของ ตนเอง	<ul style="list-style-type: none"> - หลีกเสี่ยง สถานการณ์ที่เสี่ยง ต่อความไม่ ปลอดภัยของตนเอง - ขอความช่วยเหลือ ในภาวะวิกฤตได้
		1.2 ปฏิเสธในสิ่งที่ ควรปฏิเสธโดย ไม่เสียสัมพันธภาพ หรือเสียหัวใจ	<ul style="list-style-type: none"> - มีวิธีการปฏิเสธใน สิ่งที่ควรปฏิเสธได้ อย่างเหมาะสม

ตาราง 12 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

องค์ประกอบ ทักษะชีวิต	พฤติกรรมทักษะ ชีวิตที่คาดหวัง	ตัวชี้วัด	พฤติกรรมซึ่ง ตัวชี้วัดเพื่อการ ประเมิน
1. การตระหนักรู้ และเห็นคุณค่าใน ตนเองและผู้อื่น	1. มีความภาคภูมิใจ ในตนเองและ ผู้อื่น	1.1 แสดงออกในสิ่งที่ ตนเองภาคภูมิใจ อย่างเหมาะสม	- มีประสบการณ์ที่ แสดงถึงความ สำเร็จที่ตนเอง ภาคภูมิใจ
		1.2 บอก/บรรยาย/ เล่าความดีหรือ ความภาคภูมิใจ ของเพื่อนให้ผู้อื่น รับรู้	- บรรยายความดี งามหรือความ ภาคภูมิใจของ เพื่อนให้ผู้อื่นรับรู้
	2. มีความเชื่อมั่นใน ตนเองและผู้อื่น	2.1 กล้าแสดง ความคิด ความรู้สึก และการกระทำของ ตนเองด้วยความ มั่นใจ	- แสดงความคิดเห็น ความรู้สึกและ การกระทำของ ตนเองด้วยความ มั่นใจ
		2.2 ยอมรับความ รู้สึกและการ กระทำที่ดีของ ผู้อื่น	- รับฟังและยอมรับ ความคิด ความรู้สึก และการกระทำ ของผู้อื่น
	3. มีความ รับผิดชอบต่อ สังคม	3.1 ปฏิบัติตนได้ เหมาะสมและเกิด ประโยชน์ต่อ ส่วนรวม	- มีผลงานการ ปฏิบัติตนที่เป็น ประโยชน์ต่อ ส่วนรวม
		3.2 ร่วมป้องกัน แก้ไขปัญหาที่อาจ	- มีผลงานการร่วม ป้องกันแก้ไขปัญหา

ตาราง 12 (ต่อ)

องค์ประกอบ ทักษะชีวิต	พฤติกรรมทักษะ ชีวิตที่คาดหวัง	ตัวชี้วัด	พฤติกรรมซึ่ง ตัวชี้วัดเพื่อการ ประเมิน
		ส่งผลกระทบ ต่อส่วนรวม	ของส่วนรวม
2. การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และ แก้ปัญหาอย่าง สร้างสรรค์	1. รู้จักวิธีการและ ขั้นตอนการ ตัดสินใจและ แก้ไขปัญหาที่ ถูกต้อง	วิเคราะห์สาเหตุของ ปัญหาและเลือก แก้ไขปัญหด้วย วิธีการที่เหมาะสม กับสถานการณ์	- วิเคราะห์สาเหตุ ของปัญหาและ เลือกแก้ไขปัญห ด้วยวิธีการที่ เหมาะสมกับ สถานการณ์
3. การจัดการกับ อารมณ์และ ความเครียด	1. รู้จักสร้าง ความสุขให้กับ ตนเอง	1.1 วิเคราะห์และ เลือกวิธีการ/ กิจกรรมที่ทำให้ ตนเองมีความสุข ได้อย่างเหมาะสม	- เลือกทำกิจกรรม ที่ทำให้ตนเองมี ความสุข
		1.2 มีอารมณ์ขัน	- มีอารมณ์ขัน
4. การสร้างความ สัมพันธภาพที่ดี กับผู้อื่น	1. ให้ความร่วมมือ และทำงาน ร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างสร้างสรรค์	1.1 ทำงานร่วมกับ ผู้อื่นบนพื้นฐาน ความเป็น ประชาธิปไตย	- รับฟังความ คิดเห็นของผู้อื่นไม่ ละเมิดสิทธิของ ผู้อื่น ปฏิบัติตนใน การเป็นผู้นำ และ ผู้ตามที่ดีของกลุ่ม ใช้เหตุผล ในการ แก้ปัญหา

ตาราง 12 (ต่อ)

องค์ประกอบ ทักษะชีวิต	พฤติกรรมทักษะ ชีวิตที่คาดหวัง	ตัวชี้วัด	พฤติกรรมซึ่ง ตัวชี้วัดเพื่อการ ประเมิน
		1.2 ทำงานร่วมกับ ผู้อื่นได้ราบรื่น และมีความ สำเร็จ สำเร็จ	- ทำงานร่วมกับ ผู้อื่นได้อย่าง ราบรื่นปราศจาก ความขัดแย้งและ งานสำเร็จลุล่วง ตามเป้าหมาย
	2. ปฏิบัติตามกฎ กติกา และ ระเบียบของ สังคม	ปฏิบัติตามกฎ ข้อตกลงของกลุ่ม/ ชั้นเรียน/สังคม	- ปฏิบัติตามกฎ ข้อตกลงของกลุ่ม ชั้นเรียน บ้าน สังคมและชุมชน

พฤติกรรมและตัวชี้วัดทักษะชีวิตเป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือ
การเสริมสร้างพัฒนาทักษะชีวิตและสร้างภาระงานการประเมินที่สะท้อนว่าสิ่งที่จะประเมิน
นั้นมีเป้าหมายพฤติกรรม สำหรับใช้ตรวจสอบหรือประเมินทักษะชีวิตผู้เรียนเป็นรายบุคคล

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1. ความหมายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดใหม่ที่พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พลสกนิกรชาวไทย เพื่อนำไปใช้ในการ
การแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและโลก ดังพระราชดำรัสต่อไปนี้

“เศรษฐกิจพอเพียง แปลว่า Sufficiency Economy คำว่า Sufficiency
Economy นี้ไม่มีในตำราเศรษฐกิจจะมีได้อย่างไร เพราะว่าเป็นทฤษฎีใหม่ Sufficiency
Economy นั้น ไม่มีในตำรา เพราะหมายความว่าเรามีความคิดใหม่ และโดยที่ท่าน

ผู้เชี่ยวชาญสนใจ ก็หมายความว่าเราก็สามารถที่จะไปปรับปรุง หรือไปใช้หลักการ เพื่อที่จะให้เศรษฐกิจของประเทศและของโลกพัฒนาดีขึ้น

พระองค์ได้พระราชทานความหมายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า (จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และปรียานุช พิบูลสรารุณ, 2554) “เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกระดับตอนและขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอก ได้เป็นอย่างดี”

จากความหมายข้างต้นจะเห็นได้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทั้งหลักคิดและหลักปฏิบัติที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของประชาชนทุกระดับ รวมทั้งรัฐและหน่วยงานต่างๆ ก็สามารถนำปรัชญานี้ไปประยุกต์และใช้ในการบริหารและพัฒนาประเทศด้านต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ ธุรกิจ กฎหมาย สังคม การศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และด้านอื่นๆ อีกมาก

“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่ชี้แนวทางการดำเนินชีวิตที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระราชดำรัสแก่ชาวไทย นับตั้งแต่ พ.ศ.2517 เป็นต้นมา เพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทยให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในกระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พลสกนิกรชาวไทยมาตลอดนานกว่า 30 ปี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิในทางเศรษฐกิจและสาขาอื่นๆ มาร่วมกันประมวล

และกลั่นกรองพระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อบรรจุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9

2. องค์ประกอบของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ทรงปรับปรุงพระราชทานเป็นที่มาของนิยาม “3 ห่วง 2 เงื่อนไข” ที่คณะอนุกรรมการการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นำมาใช้ในการรณรงค์เผยแพร่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านช่องทางสื่อต่างๆ อยู่ในปัจจุบัน ประกอบด้วยความ “พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน” บนเงื่อนไข “ความรู้” และ “คุณธรรม” โดยมีเป้าหมายคือความสมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงใน 4 มิติ ได้แก่ มิติด้านวัตถุ/เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม (จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และปรียานุช พิบูลสรารุณ, 2554 หน้า 4) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ด้วยกัน 5 ส่วน ดังนี้

1) กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัต มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2) คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับโดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3) คำนิยาม ความพอเพียง (Sufficiency) จะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อมๆ กัน

3.1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

3.2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นอย่างรอบคอบ

3.3) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับ

ผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นได้ของ สถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4) เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับ พอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐานกล่าวคือ

4.1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ อย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จำเป็นต้องนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

4.2) เงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วยมีความ ตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญา ในการดำเนินชีวิต

5) แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ

จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือการ พัฒนาที่สมดุลและความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้ และเทคโนโลยี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้ทรง พัฒนาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขึ้น เพื่อให้จะให้พลกนิกรชาวไทยได้ใช้ชีวิตตาม ทางสายกลางและเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ปรัชญานี้เป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตที่ สามารถใช้ได้ทั้งในสังคมระดับท้องถิ่นและสังคมระดับสากล

3. การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทั้งหลักการคิดและหลักปฏิบัติที่เป็น ประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของประชาชนทุกระดับ รวมไปถึงระดับรัฐ องค์กร และ หน่วยงานต่างๆ ปรัชญานี้เป็นปรัชญาที่สามารถนำไปประยุกต์และปรับใช้ในการบริหาร และพัฒนาประเทศด้านต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ ธุรกิจ กฎหมาย สังคม ศาสนา วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และด้านอื่นอีกมาก ในทางการศึกษา ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนับเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรง เนื่องจาก “จุดประสงค์ของ การให้การศึกษานั้น คือการแนะนำส่งเสริมให้บุคคลมีความเจริญงอกงามในการเรียนรู้ การคิดอ่าน การกระทำ และให้ความสามารถนำเอาคุณสมบัติทั้งปวงที่มีอยู่ในตัวออกมาใช้ ให้เป็นประโยชน์ แก่บุคคลอื่น เพื่อให้อยู่ร่วมกันเป็นสังคมเป็นประเทศได้ ผู้ที่มี หน้าที่ให้การศึกษาแก่นุชน จึงจำเป็นต้องระมัดระวัง ตั้งใจปฏิบัติงาน โดยคำนึงถึง จุดมุ่งหมายนี้อยู่เป็นนิตย์ การที่จะอบรมสั่งสอนอนุชนให้ได้ผลตามความมุ่งหมายของ

การศึกษาเห็นว่าการฝึกฝนและการปลูกฝังความรู้จักเหตุผล ความรู้จักผิดชอบชั่วดี เป็นสิ่งจำเป็นไม่น้อยกว่าการใช้วิชาการ เพราะการรู้จักพิจารณาให้เห็นเหตุเห็นผลให้รู้จักจำแนกสิ่งผิดชอบชั่วดีได้โดยกระจ่างแจ้ง ย่อมทำให้มองบุคคล มองสิ่งต่างๆ ได้ลึกลงไปจนเห็นความจริงในบุคคลและในสิ่งนั้น เมื่อได้มองเห็นความจริงแล้ว ก็จะสามารถใช้ความรู้และวิชาการ ปฏิบัติงานทุกอย่างได้ดีและถูกต้องยิ่งขึ้น เป็นประโยชน์ต่อตนได้มากขึ้น”(พระบรมราชาวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตนักศึกษาวิทยาลัยวิชาการศึกษา วันจันทร์ที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2516)

ในการจัดการศึกษาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคิดหลักปฏิบัติที่สามารถช่วยให้เด็ก เยาวชน และพลเมืองของประเทศพัฒนาคุณสมบัติอันพึงประสงค์ที่เป็นเป้าหมายของการศึกษาได้ การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาจึงเป็นเรื่องจำเป็นต้องทำ ในทางการศึกษาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนับเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงเนื่องจากการจัดการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ระบุจุดหมายที่จะพัฒนาเด็ก เยาวชนและพลเมืองของประเทศให้เป็นผู้มี คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงรวมทั้งได้ระบุคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จำเป็นต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลกไว้ 9 ประการ ได้แก่การมีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ นอกจากนี้ยังได้ระบุสมรรถนะสำคัญที่ผู้เรียนควรได้รับการพัฒนาไว้อีก 5 ประการ คือ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี จากจุดหมายคุณลักษณะอันพึงประสงค์และสมรรถนะสำคัญที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทั้งสาระที่ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ และเป็นเครื่องมือหรือทักษะที่ผู้เรียนสามารถนำไปเพื่อพัฒนาสมรรถนะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์อื่นๆ ได้อีก

โดยทั่วไปแนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษานั้นมี 4 แนวทางหลัก คือ การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารสถานศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมสร้างหลักสูตร และการนำไปใช้ในวิถีชีวิต แนวทางหลัก 4 แนวทางดังกล่าวมี ดังนี้

1. การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหาร

สถานศึกษา หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจเห็นความสำคัญและคุณค่าของปรัชญาของพอเพียง และเห็นแนวทางในการนำปรัชญาดังกล่าวไปใช้ในบริบทและวิถีชีวิตของตน รวมทั้งนำไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การกำหนดให้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นวิสัยทัศน์ นโยบายและพันธกิจของสถานศึกษา การพัฒนาครูและบุคลากรของสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การสร้างทีมงาน การบริหารบุคลากรและทรัพยากร การสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมขององค์กร การส่งเสริมและการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการเรียนรู้

ให้แก่ผู้เรียน หมายถึง การที่ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเห็นความสำคัญและคุณค่าของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เห็นแนวทางในการนำไปใช้บริบทของตน สามารถใช้ปรัชญากับตน และนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนซึ่งการนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้สามารถดำเนินการได้ใน 2 ลักษณะ คือ

2.1 การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นสาระการเรียนรู้

ในหลักสูตร ซึ่งหมายความว่า ครูจะต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักในความสำคัญและคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์หรือใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ได้ นับเป็นการสอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยตรง หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ได้บรรจุสาระการเรียนรู้นี้ได้แล้วในสาระเศรษฐศาสตร์ มาตราฐาน ส 3.1 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยกำหนดสาระให้ไว้ในแต่ละชั้นปี ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งครูผู้รับผิดชอบในสาระการเรียนรู้ต่างๆ จะต้องดำเนินการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายต่อไป การบรรจุปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสาระหนึ่งของหลักสูตรการศึกษานี้จึงช่วยให้ผู้เรียนมีเวลาจำนวนหนึ่งในการเรียนรู้เรื่องนี้โดยตรง

2.2 การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการกับสาระ

การเรียนรู้กลุ่มต่างๆ ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งหมายความว่าในการสอนสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มต่างๆ ตามที่หลักสูตรกำหนด ครูสามารถนำปรัชญาดังกล่าวเข้าไปบูรณาการโดยสอดแทรก ผสมผสานในการเรียนสาระกลุ่มต่างๆ วิธี

นี่นับเป็นวิธีที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้ พัฒนาทักษะการคิด การวางแผน และการปฏิบัติงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานการณ์ต่างๆ ที่มีความแตกต่างกันหลากหลายได้มากขึ้น เนื่องจากการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยตรงนั้น ผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนตามเวลาจำกัดให้สำหรับกิจกรรมเท่านั้น ซึ่งแม้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี แต่การเรียนรู้นั้นอาจยังไม่ฝังลึกและคงทน ถ้าครูสามารถบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโอกาสและเวลาได้เรียนรู้มากขึ้น ลึกซึ้งขึ้น และได้ฝึกปฏิบัติมากขึ้น เนื่องจากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย หลักคิดที่จะนำไปใช้ในการปฏิบัติ การสร้างความเข้าใจในหลักคิดนั้นไปปฏิบัติจริงได้ จึงจะเกิดผลตามจุดมุ่งหมายของปรัชญาดังกล่าว ซึ่งการฝึกฝนให้ผู้เรียนปฏิบัติได้จริง จำเป็นต้องใช้เวลาและสถานการณ์ที่หลากหลาย ดังนั้นการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในการเรียนการสอนเนื้อหาสาระต่างๆ จึงเป็นโอกาสที่ดีมากสำหรับผู้เรียนในการเรียนรู้ทั้งในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการเรียนรู้เนื้อหาสาระตามหลักสูตร ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยให้การเรียนรู้เนื้อหาสาระมีความชัดเจนขึ้น ลึกซึ้งขึ้น และมีความหมายต่อผู้เรียนมากขึ้น ในขณะเดียวกันเนื้อหาสาระต่างๆ ที่เรียนรู้ก็ทำหน้าที่เป็นสถานการณ์ที่หลากหลายแตกต่างกัน ให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอันจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้น ลึกซึ้งขึ้นละเอียดขึ้น และเกิดทักษะความชำนาญในการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการเรียนการสอนเนื้อหาสาระต่างๆ ให้ประโยชน์ทั้งด้านการเรียนรู้เนื้อหาสาระ และการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปพร้อมกัน

3. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมการใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การส่งเสริมให้ผู้เรียนทำกิจกรรมต่างๆ ที่ตอบสนองการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การปลูกผัก การเลี้ยงสัตว์ การถนอมอาหาร การทำขนม การประดิษฐ์ของใช้จากวัสดุเหลือใช้ การทำบัญชีครัวเรือน การออม กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ฝึกการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง สามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้จริงในสถานการณ์จริง และได้เห็นผลจริง ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รู้จักพึ่งตนเอง รู้จักคิด รู้จักวางแผน รวมทั้งมีรายได้เสริมและอื่นๆ อีกมาก นอกจากนั้นผลที่ได้รับจากการทำกิจกรรมยังช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าเกิดความเชื่อถือน่าสนใจในหลักปรัชญามากขึ้นด้วย

กิจกรรมเสริมสร้างหลักสูตรเหล่านี้ควรเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่ม และดำเนินการด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการคิดและการปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ครูทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษา แนะนำ สังเกต ติดตาม และให้ความช่วยเหลือตามความจำเป็นหรือความต้องการของผู้เรียน

4. การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในวิถีชีวิต หมายถึง การนำหลักคิดและกระบวนการคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการคิดและการกระทำต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ซึ่งในบริบทของสถานศึกษา ก็คือกิจกรรมที่ทำกันอยู่เป็นประจำ รวมถึงการใช้ทรัพยากรในโรงเรียน เช่น การรับประทานอาหารเช้า การใช้จ่ายเงิน การศึกษาเล่าเรียน การทำงาน การเล่น การพักผ่อน การทำกิจกรรม การปฏิสัมพันธ์กับบุคคล การใช้อาคารสถานที่ การใช้ห้องสุขา การใช้น้ำ ไฟ วัสดุสิ้นเปลือง อุปกรณ์การเรียนและอื่นๆ อีกมาก การฝึกให้ผู้เรียนคิดและทำกิจกรรมต่างๆ ข้างต้น โดยใช้หลักคิดและหลักปฏิบัติของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นประจำในวิถีชีวิตประจำวัน เป็นปัจจัยสำคัญที่จะให้ผู้เรียนเกิดอุปนิสัยพอเพียงได้ในที่สุด

จะเห็นได้ว่าแนวทางทั้งสี่ที่กล่าวข้างต้น ล้วนมีส่วนส่งเสริมการเรียนรู้ และการดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งสิ้น การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ดี ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาอุปนิสัยพอเพียงของผู้เรียนส่วนการออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยตรงนั้น เป็นวิธีการที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนในสาระสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีจะช่วยสร้างความตระหนักในความสำคัญและคุณค่าของหลักปรัชญาสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจ และความต้องการที่จะนำปรัชญาไปปฏิบัติหรือใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน ความรู้ ความเข้าใจที่ชัดเจน และความรู้อิสระยอมรับ เชื่อถือ ศรัทธาในปรัชญานับเป็นพื้นฐานสำคัญของการปฏิบัติในเรื่องใด จะทำได้ดี มากน้อยเพียงใด ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจและการยอมรับเชื่อถือในเรื่องนั้น อย่างไรก็ตาม แม้ผู้เรียนจะมีความรู้ความเข้าใจและยอมรับในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว แต่ถ้าไม่มีโอกาสได้นำความรู้ความเข้าใจนั้นไปใช้อย่างเพียงพอ ทักษะปฏิบัติก็จะไม่เกิดขึ้น ผู้เรียนอาจเข้าใจแต่จะยังไม่ทำตามที่ได้เข้าใจ การปฏิบัติให้เกิดเป็นทักษะ ความสามารถ ความชำนาญได้นั้น ต้องอาศัยการฝึกฝนใช้สิ่งนั้นบ่อยๆ ในสถานการณ์ที่มีความแตกต่าง หลากหลาย การฝึกฝนนี้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจมากขึ้น และปรับปรุงการ

ปฏิบัติให้ดีขึ้นเรื่อยๆ ด้วยเหตุนี้ การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการในการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้ต่างๆ ตามหลักสูตร รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้เรียนทำกิจกรรมเสริมหลักสูตร จึงเป็นวิธีการที่นอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสและเวลาได้เรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้นแล้ว ยังเอื้อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการนำปรัชญาไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ อันจะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดและการปฏิบัติ ซึ่งเมื่อเกิดความชำนาญสามารถทำได้ดี ก็สามารถนำไปสู่การพัฒนาเป็นอุปนิสัยหรือลักษณะนิสัยได้ในที่สุด ดังนั้น การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้กลุ่มต่างๆ จึงเป็นวิธีการที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างมากสำหรับแนวทางสุดท้าย คือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในวิถีชีวิตนั้น เป็นแนวทางที่ส่งผู้เรียนให้เข้าใจเป้าหมายมากที่สุด เพราะการนำปรัชญาไปใช้ในวิถีชีวิตนั้น เป็นการทำให้เป็นกิจวัตรประจำวัน ซึ่งถ้าสามารถพัฒนาผู้เรียนได้ถึงจุดนี้ คือผู้เรียนสามารถใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการทำกิจวัตรประจำวันในโรงเรียนได้ ต่อไปผู้เรียนก็จะสามารถขยายเชื่อมโยงไปสู่การทำกิจวัตรประจำวันที่บ้านและที่อื่นๆ ได้ อุปนิสัยพอเพียงก็จะเกิดขึ้นในที่สุด การดำเนินชีวิตก็จะเป็นไปอย่างสมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

แนวทางทั้งหลายดังกล่าวล้วนมีส่วนช่วยพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายได้ทั้งสิ้นโดยแต่ละช่องทางมีศักยภาพและจุดเน้นในการพัฒนาแตกต่างกัน แต่ส่งเสริมกันและกัน หากสถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมตามแนวทางที่กล่าวมาแล้วได้ทั้งหมดและสามารถจัดได้อย่างมีคุณภาพ ผู้เรียนซึ่งเป็นอนาคตของชาติจะเป็นผู้มีคุณสมบัติตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ปัจจัยสำคัญที่จำเป็นต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ปัจจัยร่วมสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการพัฒนาผู้เรียนดังนี้

1. ความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่พัฒนาและเรื่องที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ ผู้ใดเป็นผู้ดำเนินการพัฒนา ก็จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่พัฒนา การพัฒนาจึงจะดำเนินการไปได้ดี ผู้บริหารสถานศึกษาจะดำเนินการบริหารสถานศึกษาโดยใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ ก็ต้องมีความรู้ความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงวิธีการบริหารจัดการกิจกรรมการเรียนรู้หรือบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการเรียนการสอนได้ ก็ต้องมีความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงวิธีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ วิธีบูรณาการสาระการเรียนรู้และวิธีการสอนแบบบูรณาการ

ความรู้ความเข้าใจนับเป็นพื้นฐานสำคัญของการปฏิบัติและการกระทำต่างๆ มากไปกว่านั้นระดับของความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่จะดำเนินการส่งผลโดยตรงต่อระดับคุณภาพของการปฏิบัติ ถ้าความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับที่ผิวเผิน การปฏิบัติก็จะอยู่ในระดับผิวเผิน แต่ถ้าความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับลึกซึ้ง การปฏิบัติก็จะมีคุณภาพมากขึ้น ความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่แท้จริงเป็นปัจจัยที่จำเป็นในการปฏิบัติ

2. การยอมรับ การเห็นประโยชน์ เห็นคุณค่า มีความเชื่อถือ มั่นใจ และศรัทธาในเรื่องที่พัฒนาครูผู้ดำเนินการพัฒนาผู้เรียนแม้จะมีความรู้ความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างดีแล้วก็ตาม แต่ถ้าจิตใจ ความรู้สึก ความเชื่อถือ เชื่อมั่น และการยอมรับยังไม่มากพอ การสอนให้ผู้เรียนเกิดการยอมรับในเรื่องที่จะพัฒนาส่วนหนึ่งขึ้นกับความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้น รวมทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้อง อีกส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับ การได้เห็นประโยชน์และคุณค่าของสิ่งนั้นโดยเฉพาะกับตัวเอง ดังนั้น ครูที่จะพัฒนาผู้เรียนได้ดี ก็คือครูผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ เห็นประโยชน์และคุณค่าของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จนเกิดการยอมรับในเรื่องนี้อย่างเต็มใจ

3. ทักษะปฏิบัติในเรื่องที่พัฒนาและที่เกี่ยวข้อง หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติในเรื่องที่พัฒนา เช่น การที่ครูจะพัฒนาหรือฝึกฝนให้ผู้เรียนใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ว่าจะผ่านกิจกรรมการเรียนรู้โดยตรงหรือบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ หรือผ่านกิจกรรมเสริมหลักสูตร หรือทำกิจวัตรประจำวันในวิถีชีวิตของตน หากตัวครูผู้พัฒนาไม่ได้ใช้ปรัชญาหรือไม่มีทักษะ (skills) ในการใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับตนเองแล้ว ก็จะส่งผลต่อการสอนและการพัฒนาผู้เรียนด้วย หากผู้สอนเองยังทำไม่ได้ การที่จะสอนให้คนอื่นทำตามที่สอนได้ย่อมสัมฤทธิ์ผลได้ยาก ดังนั้น ครูที่จะพัฒนาผู้เรียนได้ดีก็คือ ครูที่สามารถปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้และเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้เรียน

สรุปได้ว่า ในการพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจยอมรับ เชื่อถือในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีความสามารถในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำรงชีวิตจนเกิดเป็นอุปนิสัยพอเพียง นั้นมีอยู่หลายแนวทาง โดยแต่ละแนวทางมีจุดเน้นที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถช่วยพัฒนาได้ดีในบางจุด การพัฒนาโดยใช้หลายแนวทางประกอบกัน จะส่งเสริมกันให้ได้ผลที่สมบูรณ์ ความสำเร็จของการพัฒนา นอกจากจะขึ้นกับคุณภาพของการดำเนินการตามแนวทางต่างๆ ดังกล่าวแล้วยังขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญที่แฝงอยู่ในตัวผู้พัฒนาด้วย นั่นก็คือผู้พัฒนา (ครู ผู้บริหาร และ

ผู้เกี่ยวข้อง) จะต้องมีความรู้ความเข้าใจ การยอมรับ และมีการปฏิบัติตามปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงด้วย ดังนั้น การพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษา จึงมิได้หมายความว่าเพียงการ ดำเนินการของผู้บริหารและครู รวมทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาผู้เรียนเท่านั้นแต่ หมายรวมถึงการพัฒนาครู ผู้บริหาร และบุคลากรที่เกี่ยวข้องด้วย

4. การประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน

เด็กและเยาวชนเป็นอนาคตของชาติ จึงควรได้รับการพัฒนาและฝึกฝนให้ สามารถใช้ปรัชญานี้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต ซึ่งการพัฒนาและฝึกฝนนี้ควรจะต้อง เป็นไปอย่างเหมาะสมกับวัยและวิถีชีวิตของผู้เรียน และผู้ที่ทำหน้าที่นี้ได้ดีก็คือ ครูที่ทำ หน้าที่อบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนอยู่แล้วตามปกติในระบบโรงเรียน โดยทั่วไปเมื่อครูจะ สอนอะไรแก่ใครนั้น จำเป็นต้องตอบคำถามสำคัญ 5 ข้อ คือ

1. จะสอนอะไร (what to teach)
2. จะสอนใคร (whom to teach)
3. จะสอนตรงไหน เมื่อไร (where and when to teach)
4. จะสอนอย่างไร (how to teach)
5. จะวัดและประเมินผลการเรียนรู้ได้อย่างไร (how to assess learning)

1. จะสอนอะไร (what to teach)

เจตนาของคำถามนี้ ก็เพื่อครูตรวจสอบว่า ตนเองมีความเข้าใจที่ ชัดเจนในเรื่องที่จะสอนมากน้อยเพียงใด หากยังขาดความเข้าใจในจุดใดก็ควรศึกษาและ แสวงหาความรู้ หรือเรียนรู้ให้มีความเข้าใจเพิ่มขึ้น เพราะความเข้าใจในสาระที่สอนมีผล โดยตรงต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการสอน ความเข้าใจในสาระที่จะสอน ความ แตกต่างในประเภทของสาระที่สอน ซึ่งจะนำไปสู่การเลือกวิธีการสอนให้เหมาะสมกับ ประเภทของสาระด้วย

2. จะสอนใคร (whom to teach)

ครูคำนึงถึงผู้เรียนและความเหมาะสมของสาระที่จะสอนแก่ผู้เรียน การพิจารณาผู้เรียนว่าเป็นใคร อยู่ในวัยใด มีความสนใจ มีปัญหา หรือความต้องการอะไร มีพื้นฐานความรู้ ความสามารถอะไร อย่างไรมีประสบการณ์ในเรื่องที่จะสอนมากน้อย เพียงใด และจะสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ สถานการณ์ไหน อย่างไร การคำนึงถึงผู้เรียน รวมทั้งการพิจารณาสาระที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ จะช่วยให้ผู้สอนตรวจสอบได้ว่า สาระที่จะสอน มีความเหมาะสมกับผู้เรียนหรือไม่ ควรมีการปรับให้เหมาะสมกับผู้เรียนอย่างไรรวมทั้งจะ

ช่วยให้ผู้สอนจัดเตรียมสถานการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนด้วย ตัวอย่างเช่น การสอนเรื่องความพอประมาณให้แก่เด็กระดับประถมศึกษาตอนต้น กับการสอนให้แก่เด็กในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สถานการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมจะใช้ในการเรียนรู้สาระย่อยไม่เหมือนกัน เด็กในระดับประถมศึกษาเป็นวัยที่กำลังเรียนรู้การปฏิบัติตัวในชีวิตประจำวัน เช่น การกิน การเล่น การพักผ่อน การใช้สิ่งของต่างๆ ครูจึงสามารถสอนเรื่องความพอประมาณ โดยใช้สถานการณ์เหล่านี้ในการสอนได้ ส่วนเด็กในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นวัยที่กำลังศึกษาเรียนรู้สาระวิชาต่างๆ อย่างหลากหลาย การสอนเรื่องความพอประมาณจึงอาจสอดแทรกในกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ได้

3. จะสอนตรงไหน เมื่อไร (where and when to teach)

ครูพิจารณาว่า จะสามารถสอนสาระที่ต้องการได้ตรงไหนบ้าง จึงจะเหมาะสม เนื่องจากการเรียนการสอนในระบบมีหลักสูตรที่กำหนดวิชาและเวลาเรียนให้ผู้เรียนไว้แล้ว ถ้าครูจะสอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มเข้าไปอีก ปัญหาก็คือจะไปสอนตรงไหน อย่างไร ครูจำเป็นต้องตอบคำถามนี้ให้ได้ การสอนจึงจะเป็นไปได้ ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องมีการพิจารณาถึงบริบททางการสอนที่เอื้อให้ครูสามารถสอนปรัชญานี้ได้ อย่างสะดวกและเหมาะสม จากการศึกษาหลักสูตรและบริบททางการเรียนการสอนพบว่า ครูสามารถสอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ผู้เรียนได้เมื่อ

1) ครูมีการสอนสาระวิชาต่างๆ ให้แก่ผู้เรียนตามหลักสูตรตามตารางสอนที่กำหนดไว้แล้ว

2) ครูมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้แก่ผู้เรียน

3) เกิดสถานการณ์ใดๆ ที่เอื้อต่อผู้เรียนในการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในห้องเรียนในการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

4) ผู้เรียนทำกิจกรรมต่างๆ อันเป็นวิถีชีวิตประจำวันในโรงเรียน เช่น การรับประทานอาหาร การใช้ห้องน้ำ การใช้ทรัพยากรและวัสดุต่างๆ การพักผ่อน การคุยกัน การเล่น การทำความสะอาด

5) ผู้เรียนกลับบ้านใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัว

สถานการณ์ทั้ง 5 สถานการณ์นี้ เป็นบริบทที่มีอยู่เอื้อให้ครูสามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสอนได้ แต่อาจจำเป็นต้องมีวิธีการที่แตกต่างกันตามความเหมาะสมแต่ละสถานการณ์

4. จะสอนอย่างไร (how to teach)

เมื่อได้คำตอบว่า จะสอนอะไร แก่ใคร ตรงไหน เมื่อไรแล้วคำถามต่อไปที่จะต้องตอบก็คือ จะสอนอย่างไร ซึ่งครอบคลุมทั้งแนวการสอน หลักการสอน และวิธีสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี ตัวอย่างเช่น

4.1 การสอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยตรง คือ การสอนสาระสำคัญต่างๆ ของปรัชญาซึ่งได้มีการกำหนดไว้ให้แล้วในหลักสูตร ครูมีหน้าที่ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สาระสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามที่กำหนดไว้ หรือครูอาจเพิ่มเติมการสอนสาระสำคัญของปรัชญาที่เห็นว่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียนในการเรียนรู้กลุ่มสาระต่างๆ หากสามารถทำได้

4.2 การสอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบบูรณาการ คือ การนำสาระสำคัญต่างๆ ของปรัชญาไปบูรณาการกับสาระการเรียนรู้ของรายวิชาต่างๆ โดยมีการผสมผสานกันอย่างเหมาะสม ซึ่งสามารถทำได้ทั้งในการสอนปรัชญาแบบแยกส่วน และการสอนปรัชญาแบบเน้นกระบวนการคิด

4.3 เมื่อครูมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้แก่ผู้เรียน ในบริบทนี้ครูสามารถสอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ทั้งแบบแยกส่วน และแบบเน้นกระบวนการคิด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้ากิจกรรมนั้นเป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนเป็นทั้งผู้คิดและผู้ลงมือทำเองบริบทนี้จะเอื้อเป็นอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบเน้นกระบวนการคิด

4.4 เมื่อเกิดสถานการณ์ใดๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เนื่องจากครูมิใช่มีหน้าที่เป็นเพียงผู้สอนวิชาต่างๆ เท่านั้น แต่มีหน้าที่ในการอบรมดูแลและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรมด้วย ดังนั้น เมื่อเกิดสถานการณ์ใดๆ ซึ่งแม้จะไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้สาระวิชาต่างๆ แต่เป็นปัญหาที่แสดงถึงการคิดการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม ครูควรจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้จากปัญหานั้นๆ ซึ่งต้องอาศัยความสามารถของครูในการสังเกตปัญหาและวิเคราะห์ปัญหา รวมทั้งความสามารถในการเชื่อมโยงปัญหากับสาระสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4.5 เมื่อผู้เรียนทำกิจกรรมต่างๆ อันเป็นวิถีประจำวันในโรงเรียน หากครูสังเกตพฤติกรรมและการกระทำของผู้เรียน เห็นปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตประจำวัน และใช้สถานการณ์นี้เป็นโอกาสให้ผู้เรียนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้

ในการปรับปรุงตนเอง จะเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายสำหรับผู้เรียนเป็นอย่างยิ่ง เพราะเกิดประโยชน์โดยตรงต่อผู้เรียน ดังนั้น บริบทนี้จึงมีความสำคัญที่ครูไม่ควรละเลย

4.6 เมื่อผู้เรียนกลับบ้านใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัว นอกโรงเรียน ในบริบทนี้แม้ครูจะไม่สามารถควบคุมกำกับได้มาก แต่หากมีวิธีการและเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถฝึกฝนหัดทำการคิดการปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ ก็จะเป็นช่องทางในการพัฒนาผู้เรียนได้อีกช่องทางหนึ่ง เมื่อตัดสินใจได้แล้วว่าจะใช้แนวการสอนใด ครูก็ต้องออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยเลือกหลักการที่เหมาะสมกับสาระที่จะสอน และเลือกวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี ความเข้าใจในประเภทของสาระที่จะสอนจะเข้ามาช่วยครูเลือกหลักการสอนที่เหมาะสม เนื่องจากสาระแต่ละประเภทมีธรรมชาติหรือลักษณะของการเรียนรู้แตกต่างกัน การสอนสาระแต่ละประเภท อันได้แก่ สาระประเภทความรู้ สาระประเภททักษะ และสาระประเภทเจตคติ จึงมีหลักการสอนแตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้ครู/ผู้สอนจึงจำเป็นต้องเข้าใจกระบวนการเรียนรู้และหลักการยุทธวิธีการเรียนการสอนให้ไปสู่เป้าหมายได้อย่างเหมาะสมกับสาระที่จะสอน และวิธีสอนต่างๆ จะช่วยเสริมให้ครูสามารถดำเนินการสอนตามยุทธวิธีที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. จะวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างไร (how to assess learning)

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ ล้วนมีวัตถุประสงค์ ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่กำหนด ซึ่งครูจำเป็นต้องตอบได้ว่าการจัดการเรียนการสอนของตนประสบความสำเร็จตามที่ต้องการหรือไม่ หากยังไม่ได้ผลตามเกณฑ์ที่ต้องการ จะได้หาทางปรับปรุงแก้ไขต่อไป ด้วยเหตุนี้ ครูจึงจำเป็นต้องวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ มีคำถามสำคัญ 3 ข้อ คือ

- 1) สิ่งที่ต้องการวัดคืออะไร
- 2) จะวัดสิ่งนั้นอย่างไร จะใช้อะไรเป็นเครื่องมือ
- 3) จะประเมินอย่างไร

5.1 การวัดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง วิธีการวัดที่นิยมใช้กันก็คือ การทดสอบโดยแบบสอบที่ครูสร้างขึ้นให้สามารถวัดสิ่งที่สอบได้ และประเมินโดยการให้คะแนนคำตอบและตัดสินผลตามเกณฑ์ที่กำหนด นอกเหนือจากวิธีการดังกล่าว ครูสามารถใช้วิธีอื่นๆ ในการเก็บข้อมูลได้ เช่น การสังเกต การสอบถาม หรือพิจารณาจากแฟ้มสะสมผลงานของผู้เรียน

5.2 การวัดทักษะการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อครูได้สอนและฝึกทักษะการคิดได้แก่ผู้เรียนแล้ว ก็ควรวัดและประเมินทักษะการคิดนั้น โดยสร้างแบบวัดทักษะการคิดเฉพาะทักษะที่ต้องการวัด หรือในบางทักษะอาจใช้แบบวัดมาตรฐานที่ได้มีผู้สร้างไว้แล้ว โดยทั่วไปผลจากการทำแบบวัดทักษะจะคิดออกมาเป็นคะแนน ซึ่งสามารถประเมินตัดสินผลโดยใช้เกณฑ์ที่กำหนด

5.3 การวัดทักษะกระบวนการคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การวัดและประเมินทักษะกระบวนการคิด แต่เครื่องมือที่ใช้ต้องสร้างขึ้นเพื่อวัดกระบวนการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดย นอกจากการใช้แบบวัดทักษะที่สร้างขึ้นแล้วครูสามารถใช้วิธีการสังเกตและสอบถามโดยสร้างแบบสังเกตและแบบสอบถามเพื่อใช้เก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและประเมินตัดสินผลตามเกณฑ์ที่กำหนด หรือประเมินโดยใช้รูบริกส์(RUBRICS) ส่วนข้อมูลในเชิงคุณภาพนั้น สามารถนำมาวิเคราะห์ แปลความหมาย และสรุปผล

5.4 การวัดทักษะการปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ ครูควรใช้วิธีการวัดผลที่หลากหลาย เช่น การวัดผลจากการสังเกต สอบถาม ทดสอบ เพื่อให้ได้ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยมีการประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนด

5.5) การวัดเจตคติต่อปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและอุปนิสัยพอเพียง การวัดและประเมินผลในเรื่องนี้อาจต้องทำเป็นระยะ เพื่อดูพัฒนาการ เนื่องจากอุปนิสัยพอเพียงเป็นเรื่องที่ต้องการเวลาในการพัฒนา และควรใช้วิธีการวัดผลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ เป็นประโยชน์ต่อการประเมินให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง

จากที่กล่าวมาช่วยให้เห็นถึงการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์สู่บริบททางการเรียนการสอนได้ว่า ครูมีช่องทางหลากหลายที่จะสอนและฝึกให้ผู้เรียนการสอนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตรวมทั้งมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อช่วยให้ทราบว่าพัฒนาผู้เรียนตามแนวทางดังกล่าวได้ผลดีไม่น้อยเพียงใด

การสอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบแยกส่วน

1. แนวทางการสอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วยหลักคิดอันเป็นองค์ประกอบสำคัญของปรัชญา ได้แก่ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข และ 4 มิติ การสอนและปลูกฝังปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ผู้เรียน จึงจำเป็นต้องช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจในหลักคิดอันเป็นองค์ประกอบสำคัญทั้งหมดของปรัชญา และสามารถใช้หลักคิดต่างของปรัชญาในการคิดการกระทำต่างๆ ครูผู้สอนสามารถทำได้ 2 แบบ คือ

1.1 การสอนหลักคิดแบบแยกส่วน คือ การสอนหลักคิดแต่ละหลัก แยกจากกัน ไม่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เช่น ในสถานการณ์ที่ 1 สอนหลักคิดความพอประมาณ ในสถานการณ์ที่ 2 สอนหลักคิดความมีเหตุผล ในสถานการณ์ที่ 3 สอนหลักคิดการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี การสอนแต่ละหลักคิดในสถานการณ์ที่แตกต่างกันเช่นนี้ เรียกว่า เป็น การสอนหลักคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แต่ยังไม่เป็นการสอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่สมบูรณ์ตามความหมายของปรัชญาซึ่งควรจะต้องใช้หลักคิดทั้งหมด อย่างประสานสัมพันธ์เชื่อมโยงกันในเรื่องเดียวกัน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการสอนหลักคิดแบบแยกส่วนจะยังไม่เป็นการสอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่สมบูรณ์ แต่ก็มิใช่ประโยชน์ เพราะเป็นการฝึกฝนผู้เรียนให้สามารถใช้หลักคิดต่างๆ ได้ หากผู้เรียนสามารถคิดโดยใช้หลักคิดแต่ละหลักได้อย่างดี คล่องแคล่วและชำนาญ การดำเนินการคิดโดยใช้หลักคิดทั้งหมดอย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กันเป็นกระบวนการ ก็จะสามารถทำได้ง่ายขึ้นและได้ผลมากขึ้น อนึ่งการสอนและฝึกให้ผู้เรียนใช้หลักคิดแบบแยกส่วน เป็นเรื่องที่ทำได้ง่ายกว่าสะดวกกว่าและทำได้มากกว่าการใช้หลักคิดทั้งหมดอย่างสัมพันธ์กันเป็นกระบวนการ เพราะมีสถานการณ์การเรียนการสอนที่เอื้อต่อการสอนมากกว่า

1.2 การสอนหลักคิดทั้งหมดอย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กันเป็นกระบวนการ ซึ่งก็คือการสอนกระบวนการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การสอนแบบนี้เป็นการสอนและฝึกให้ผู้เรียนดำเนินการคิดโดยใช้หลักคิดทั้งหมดอย่างสัมพันธ์กัน เป็นลำดับไป จนกระทั่งสุดท้าย คือต้องรู้กระบวนการคิดนั่นเอง ดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องมีการสร้างกระบวนการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีความชัดเจน เป็นรูปธรรมเพียงพอ เพื่อให้ครูและผู้เรียนใช้เป็นแบบแผนในการดำเนินการคิดเพื่อช่วยให้การสอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จมากขึ้น

2. การสอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบแยกส่วน

2.1 การสอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบแยกส่วน หมายถึง การสอนหลักคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้แก่ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข 4 มิติ แยกจากกันโดยไม่สัมพันธ์กัน

2.2 วัตถุประสงค์

2.2.1 เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจในความหมายและสาระสำคัญของหลักคิดนั้น

2.2.2 เพื่อฝึกให้ผู้เรียนคิดโดยใช้หลักคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จนกระทั่งสามารถคิดได้อย่างคล่องแคล่วชำนาญ

2.3 เนื้อหา สถานการณ์ที่ใช้ในการคิด เนื่องจากการคิดเป็นกระบวนการหรือวิธีการ ไม่ใช่เนื้อหา จึงไม่มีใครสามารถคิดลอยๆ โดยไม่มีเนื้อหาในการคิด ดังนั้นเมื่อจะให้ผู้เรียนฝึกคิด ครูจึงต้องมีเนื้อหาหรือสถานการณ์ให้คิด และเนื้อหาหรือสถานการณ์นั้นควรมีลักษณะที่เอื้อและเหมาะสมต่อการใช้หลักคิดนั้น ซึ่งครูมีวิธีที่จะจัดเตรียมได้ 2 วิธี คือ

2.3.1 ใช้เนื้อหา สถานการณ์ที่ต้องการสอนอยู่แล้ว เนื่องจากครูทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบสอนวิชาใดวิชาหนึ่งอยู่แล้ว คือมีเนื้อหาที่ต้องสอนตามที่หลักสูตรกำหนด ครูจึงอาจเริ่มต้นโดยการพิจารณาว่า เนื้อหาอะไรที่มีอยู่แล้วที่จะเหมาะสมกับการใช้หลักคิดใด แล้วบูรณาการการฝึกทักษะการใช้หลักคิดนั้นในการสอนเนื้อหานั้น ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหานั้นได้ดีขึ้น ลึกซึ้งขึ้น พร้อมกับการได้ฝึกทักษะการคิดด้วยตัวอย่าง เช่น ในการสอนสาระเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ผู้สอนสามารถบูรณาการทักษะการคิดหาเหตุผล ในการวิเคราะห์ปัญหา น้ำท่วม ปัญหาน้ำแล้ง ปัญหาป่าไม้ถูกทำลาย ฯลฯ โดยการวิเคราะห์หาเหตุและผลที่ตามมาจากเหตุนั้น การสอนแบบนี้เป็นการสอนหลักคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบบูรณาการ

2.3.2 จัดเตรียมเนื้อหาหรือสถานการณ์ให้ผู้เรียนใช้ในการคิดตามหลักคิดที่ต้องการฝึก กรณีนี้เป็นการใช้หลักคิดเป็นตัวตั้งว่า ถ้าต้องการฝึกคิดตามหลักนี้ ควรใช้เนื้อหาหรือสร้างสถานการณ์ใดให้แก่ผู้เรียน การสอนแบบนี้เป็นการสอนหลักคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยตรง

2.4 วิธีสอนและฝึกทักษะการใช้หลักคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อมีเนื้อหา สถานการณ์ที่จะใช้ในการคิดแล้ว ครูจะต้องหาวิธีการและเทคนิคที่

จะสอน ผู้เรียนให้ใช้หลักคิดนั้น วิธีการและเทคนิคการสอนมีหลากหลายวิธี จึงขึ้นอยู่กับ
 วิจารณ์ญาณ ของครูที่จะเลือกให้ใช้เหมาะสมกับผู้เรียน วิธีการที่ดีหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ได้
 คือ การใช้คำถามกระตุ้นการคิดของผู้เรียน เป็นวิธีที่ง่ายและสะดวกในการใช้ แต่จะได้ผลดี
 ก็ต่อเมื่อครูสามารถตั้งคำถามที่ดีที่นำไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการได้ ซึ่งหมายความว่าครู
 จะต้องรู้อย่างชัดเจนว่าต้องการจะนำผู้เรียนให้คิดไปในประเด็นใด ที่จะช่วยให้ผู้เรียน
 สามารถหาคำตอบได้ตรงตามจุดมุ่งหมายของการสอน

3. การสอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบแยกส่วนโดยใช้คำถาม

ในการใช้คำถามกระตุ้นผู้เรียนให้ใช้หลักคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจ
 พอเพียง ครูสามารถใช้คำถามกระตุ้นการคิด การกระทำของผู้เรียนให้บรรลุตามแนวคิด
 ของหลักคิดต่างๆ ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้

การสอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่เด็กและเยาวชนนั้น มี
 จุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำ
 ปรัชญาไปใช้ในการคิดและการกระทำต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ตระหนักในประโยชน์และ
 คุณค่าของปรัชญา จนเกิดแรงจูงใจในการนำปรัชญาไปใช้อย่างต่อเนื่อง และพัฒนาเป็น
 ลักษณะนิสัยพอเพียงในที่สุด การสอนโดยยึดหลักการที่กล่าวข้างต้นจะสามารถช่วยให้การ
 พัฒนาผู้เรียนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการได้

5. การพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโดยประยุกต์หลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง

วัตถุประสงค์ของการสอนสาระความรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจ
 พอเพียง เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจสาระสำคัญของปรัชญา และได้แนวทางในการปฏิบัติ
 ตามปรัชญานี้ในการดำเนินชีวิต ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ครูควร
 สอนให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับ “3 ห่วง” ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ประกอบด้วย

1.1. ความพอประมาณ เหมาะกับตน เหมาะกับผู้อื่น เหมาะกับบริบท
 (วัตถุประสงค์/เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม) เหมาะกับกาลเทศะ

1.2. ความมีเหตุผล มีเหตุผลถูกต้อง ตามหลักวิชาการ ตามหลัก
 กฎหมายตามหลักศีลธรรม จริยธรรม ตามหลักวัฒนธรรม และค่านิยมอันดีงาม

1.3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวที่ดี มีการคาดคะเนการเปลี่ยนแปลง/

ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นมีวิธีการคิดการทำงานที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง มีวิธีการจำกัดผลกระทบทางลบที่อาจจะเกิดขึ้น มีการสร้างปัจจัยเกื้อหนุนในการทำงาน มีการเตรียมกลไกแก้ปัญหาและหาทางออก

2. ความรู้เกี่ยวกับ “2 เงื่อนไข” ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย

2.1 เงื่อนไขด้านความรู้ ประกอบด้วย

ก. ความรอบรู้ ความรู้ทางวิชาการ รู้หลักวิชาต่างๆ
ข. ระดับของความรู้ ความรู้ลึก ความรู้กว้าง ความรู้ชัด ความรู้เท่าทัน ความมีสติระลึกรู้

ค. การใช้ความรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังในการนำความรู้ไปใช้

ง. ความใฝ่รู้ สนใจแสวงหาความรู้ เรียนรู้ต่อยอดและต่อเนื่อง

2.2 เงื่อนไขด้านคุณธรรม ประกอบด้วย ความมีสติ ความซื่อสัตย์ ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง ไม่เอาर्डเอาเปรียบ ความขยัน อดทน พากเพียร ไม่ทอดทิ้ง การรู้จักแบ่งปัน ช่วยเหลือผู้อื่นและส่วนรวม ความรอบคอบและความระมัดระวัง

3. ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย

3.1 การใช้ความรู้ในการปฏิบัติงานการพิจารณานำความรู้มาใช้อย่างรอบคอบระมัดระวัง

3.2 การปฏิบัติอย่างพอประมาณ

3.3 การปฏิบัติอย่างมีเหตุผล

3.4 การมีคุณธรรมในการปฏิบัติงาน ความมีสติ ความซื่อสัตย์ ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง ไม่เอาर्डเอาเปรียบ ความขยัน อดทน พากเพียร ไม่ทอดทิ้ง การรู้จักแบ่งปัน ช่วยเหลือผู้อื่นและส่วนรวม ความรอบคอบและความระมัดระวัง

3.5 การปฏิบัติอย่างไม่ประมาท พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบ

3.6 การสังเกตปัญหา วิเคราะห์ปัญหา และแก้ไขปัญหา

3.7 การประเมินผลการปฏิบัติงาน

3.8 การปรับปรุงและพัฒนางานให้ก้าวหน้า

4. ทักษะการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง วัตถุประสงค์ของการสอนและฝึกทักษะการคิดเพื่อให้ผู้เรียนสามารถคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้จริง ทักษะการคิดที่ครูควรสอนและฝึกฝนให้แก่ผู้เรียนมี 2 ลักษณะ คือ

4.1 ทักษะการคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ทักษะการคิดตามหลักคิดต่างๆ ของปรัชญา ซึ่งประกอบด้วย การคิดอย่างพอประมาณ การคิดอย่างมีเหตุผล การคิดอย่างไม่ประมาทและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง (การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี) การศึกษาหาความรู้และการใช้ความรู้และการใช้ความรู้ การพัฒนาคุณธรรมและการใช้คุณธรรมกำกับ การคิดการกระทำโดยทักษะการคิดทั้ง 5 ประการ อันเป็นหลักของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้ สามารถสอนและฝึกแยกจากกันได้ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ การสอนทักษะการคิดในลักษณะนี้ เป็นการสอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบแยกส่วน

4.2 ทักษะกระบวนการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ทักษะการคิดโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 5 ประการให้สัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นกระบวนการหรือเป็นลำดับขั้นตอน การสอนทักษะการคิดในลักษณะนี้เป็น การสอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบเน้นกระบวนการ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถคิดโดยใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างเป็นองค์รวม แต่การที่จะสอนและฝึกทักษะกระบวนการคิดนี้ได้ ครูจำเป็นต้องมีความชัดเจนในรูปแบบของกระบวนการคิดดังกล่าว คือ รู้ว่าลำดับขั้นตอนในการดำเนินการคิดควรจะเริ่มต้นและดำเนินไปอย่างไร

4.3. ทักษะการปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงวัตถุประสงค์ของการสอนทักษะการปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคือการฝึกให้ผู้เรียนนำความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้บ่อยๆ เพื่อให้สามารถปฏิบัติตาม ความรู้ความเข้าใจนั้นได้จนสามารถทำได้ดี และเกิดความชำนาญในการปฏิบัติทักษะการปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ครูจะต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน คือ

4.3.1 ทักษะการนำความคิดหรือแผนงานที่เกิดขึ้นจากการคิดโดยใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปดำเนินการและลงมือทำจริง

4.3.2 ทักษะการติดตามกำกับตนเองในการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้เรียน

4.3.3 ทักษะการถอดบทเรียนจากการฝึกปฏิบัติเพื่อการปรับปรุงตนเองและการเรียนรู้

5. เจตคติต่อปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง วัตถุประสงค์ของการสอนสาระประเภทเจตคติก็เพื่อพัฒนาความรู้สึกและจิตใจของผู้เรียนให้เห็นคุณค่าของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เกิดความรู้สึกที่ดี เกิดการยอมรับและเต็มใจที่จะนำปรัชญามาใช้ในชีวิต พัฒนาเป็นค่านิยมส่วนตัวและปฏิบัติตนตามปรัชญาจนเกิดเป็นลักษณะ และลักษณะนิสัยของตนในที่สุด เจตคติที่ครูควรพัฒนาส่งเสริมให้เกิดขึ้นในความรู้สึกและจิตใจของผู้เรียนก็คือ

5.1 การเห็นประโยชน์และเห็นถึงคุณค่าของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

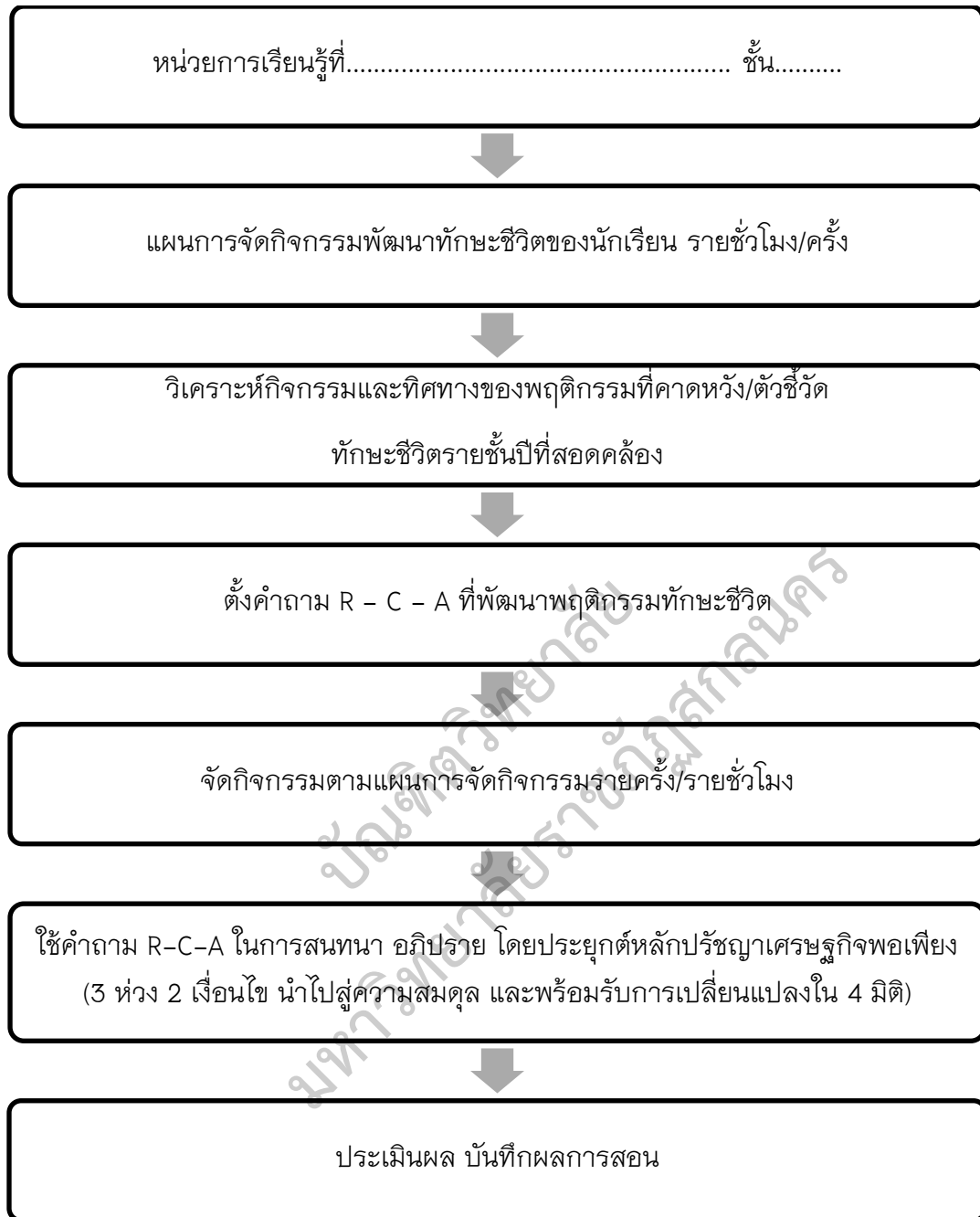
5.2 การยอมรับนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิต

5.3 การปฏิบัติตนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นค่านิยมส่วนตัว

5.4 การปฏิบัติตนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นลักษณะนิสัย

สรุปได้ว่า สาระสำคัญที่ครูควรนำไปจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) ทักษะการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วยทักษะการคิดตามองค์ประกอบสำคัญของปรัชญา และทักษะกระบวนการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) ทักษะการปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 4) เจตคติต่อปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนำมาประยุกต์ลงสู่การพัฒนาทักษะชีวิตด้วยเทคนิคการใช้คำถาม R-C-A

การใช้คำถาม R-C-A เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตหลังเสร็จสิ้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้ ครูผู้สอนสามารถปรับประยุกต์คำถาม R-C-A ให้เหมาะสมตามจุดมุ่งเน้น ตามบริบทของนักเรียนในชั้นเรียนที่ครูรับผิดชอบ การสอนยึดองค์ประกอบพฤติกรรม และตัวชี้วัดทักษะชีวิตรายชั้นปีไว้เป็นหลัก และดำเนินการเรียนการสอนตามแนวทางและขั้นตอนของระบบการเรียนการสอน ดังตัวอย่างแนวทางแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโดยประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รายละเอียดดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 แผนภูมิแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโดยประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แผนการจัดการเรียนรู้

1. ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้

เอกรินทร์ สีมหาศาล (2545, หน้า 409) กล่าวว่า แผนการจัดการเรียนรู้ (Lesson Plan) เป็นวัสดุหลักสูตรที่ควรพัฒนาจากหน่วยการเรียนรู้ (UNIT PLAN) ที่กำหนดไว้ เพื่อให้การจัดการสอบบรรลุเป้าประสงค์ตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้จึงเปรียบเสมือนโครงร่าง หรือพิมพ์เขียวที่กล่าวถึงประสบการณ์การเรียนรู้ ตามหัวข้อการจัดการเรียนรู้และกระบวนการวัดผลที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน ส่วนแผนการเรียนรู้จะแสดงการจัดการเรียนตามบทเรียน (Lesson) และประสบการณ์การเรียนรู้เป็นรายวันหรือรายสัปดาห์ ดังนั้นแผนการจัดการเรียนรู้จึงเป็นเครื่องมือหรือแนวทางในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ตามกำหนดไว้ในสาระการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่ม

นิภาพร มาละอินทร์ (2555, หน้า 78) สรุปไว้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อหรือนวัตกรรม การวัดผลประเมินผล ให้สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนและทำให้การเรียนการสอนบรรลุจุดประสงค์

ธน เทพพิตุพงศ์ (2555, หน้า 7) แผนการเรียนรู้ คือ การแสดงการจัดการเรียนตามบทเรียน และประสบการณ์การเรียนรู้เป็นรายสัปดาห์หรือรายวัน เพื่อใช้เป็นที่หลักสูตรกำหนดและเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนการสอนไปสู่จุดประสงค์การเรียนรู้

หทัยรัตน์ สมดี (2556, หน้า 77) สรุปไว้ว่า แผนการสอน แผนการเรียนรู้ แผนการเรียนการสอน แผนการจัดการเรียนรู้ คือ การวางแผน การกำหนดรูปแบบ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการเตรียมการสอนล่วงหน้าอย่างเป็นระเบียบแบบแผน ซึ่งสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

พรรณทิพา โสภาสพ (2560, หน้า 88) สรุปไว้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง แผนการหรือกำหนดการจัดกิจกรรมการสอนที่จัดกิจกรรมการสอนที่จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อใช้ในการปฏิบัติการสอนในรายวิชาใดวิชาหนึ่งอย่างมีระบบไว้ล่วงหน้า และเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนการสอนได้บรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง แผนการหรือกำหนดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แผนการเตรียมการสอนหรือการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบและจัดทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้ในการปฏิบัติการสอนในรายวิชาใดวิชาหนึ่งและเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

2. ประโยชน์ของการทำแผนจัดการเรียนรู้

การวางแผนการเรียนรู้มีประโยชน์หลายด้าน กล่าวถึงประโยชน์ของแผนการเรียนรู้ ดังนี้

1. เพื่อให้เห็นความต่อเนื่องของการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร
2. เพื่อให้จัดการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน
3. เพื่อให้สามารถเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ให้พร้อมก่อนทำการสอนจริง
4. เพื่อให้ผู้สอนมีความมั่นใจและเชื่อมั่นในการจัดการเรียนรู้
5. เพื่อให้เกิดการปรับปรุงวิธีการจัดการเรียนรู้จากข้อจำกัดที่พบ
6. เพื่อให้ผู้อื่นสอนแทนได้ในกรณีที่มีเหตุจำเป็น
7. เพื่อเป็นหลักฐานสำหรับการพิจารณาผลงานและคุณภาพการปฏิบัติการสอน
8. เพื่อเป็นเครื่องบ่งชี้ความเป็นวิชาชีพของครูผู้สอน (แผนจัดการเรียนรู้เป็นลักษณะเฉพาะของวิชาชีพครู)

3. ประเภทของแผนการจัดการเรียนรู้

ระวีวรรณ ศรีศรีรามครัน (2552, หน้า 189) ได้จำแนกประเภทของแผนการสอน แบ่งได้ 3 ลักษณะดังนี้

1. แผนการสอนในระดับกระบวนการวิชา (course) คือ ผู้สอนจะปรับปรุงกระบวนการวิชาหนึ่งๆ จากหลักสูตรรายวิชา มากำหนดระยะเวลาสำหรับการสอนเป็น 1 ภาคการศึกษา เช่น วิชาแนะแนว จะกำหนดการสอนเป็นประมาณ 14 ครั้งต่อภาคการศึกษา
2. แผนการสอนในลักษณะของหน่วยวิชา (Unit) คือผู้สอนจะกำหนดให้หัวข้อเรื่องหนึ่งๆ ในกระบวนการวิชาว่าจะใช้ระยะเวลาที่คาบในการเรียนรู้ เช่น การวางแผนชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3

2.1 จะเริ่มจากการให้นักเรียนจินตนาการว่าอีก 10 ปี ข้างหน้าจะประกอบอาชีพอะไร (เลือกอย่างน้อย 3 อาชีพ) และเขียนลักษณะการทำงานของอาชีพที่เลือกตามที่นักเรียนทราบมาประกอบ

2.2 ให้นักเรียนสรุปว่าอาชีพที่นักเรียนห้องนี้สนใจมากที่สุดระดับแรกคืออาชีพอะไร และวางแผนว่านักเรียนที่แบ่งเป็นกลุ่มๆ ละประมาณ 6 คน (จากนักเรียนทั้งห้อง 35 คน) ต้องการทราบเรื่องอะไรตั้งแต่ในแต่ละอาชีพ แล้วตั้งคำถามเพื่อนำไปสัมภาษณ์ผู้ที่ประกอบอาชีพในกลุ่มของตนได้รับมอบหมาย

2.3 ให้ตัวแทนกลุ่มมาเล่าข้อมูลที่ไปสัมภาษณ์ให้เพื่อนในห้องฟังและให้นักเรียนแต่ละคนดูอาชีพที่ตนเองได้เลือกไว้ โดยมีสิทธิแก้ไขหรือคงอาชีพเดิมได้เพราะฉะนั้นในการวางแผนการสอนในลักษณะหน่วยวิชาในตัวอย่างข้างต้นจึงใช้ระยะเวลา

3 คาบ

3. แผนการสอนในลักษณะของคาบเวลา (Lesson) คือผู้สอนกำหนดการสอนในหนึ่งคาบ (50 นาที) ซึ่งวิชาแนะแนวนิยมเขียนการวางแผนการสอนในลักษณะนี้มากที่สุด

4. ลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี

ลักษณะของแผนการสอนที่ดีว่า แผนการสอนที่ดีต้องรวมสิ่งที่จะต้องกระทำจริงในชีวิตประจำวัน มีประสบการณ์ทั้งหลายให้เด็กกระทำ และแผนการสอนที่ดีควรตอบคำถาม ดังนี้

1. ในการสอนเรื่องนั้นต้องการให้นักเรียนบังเกิดคุณสมบัติอะไร นั่นคือจุดประสงค์การเรียนรู้ต้องชัดเจน
2. นักเรียนต้องทำอะไรบ้างจึงจะบรรลุผล นั่นคือกิจกรรมการเรียนการสอนต้องชัดเจนและนำไปสู่ผลการเรียนตามจุดประสงค์ได้จริง
3. ผู้สอนจะต้องมีบทบาทอย่างไร นั่นคือระบุพฤติกรรมผู้สอนในการอำนวยความสะดวกแก่นักเรียนไว้ชัดเจน
4. จะใช้สื่อหรืออุปกรณ์อะไรบ้างและใช้อย่างไร นั่นคือกำหนดสื่อและอุปกรณ์ให้ชัดเจน
5. จะรู้ได้อย่างไรว่านักเรียนเกิดคุณสมบัติที่ต้องการแล้ว นั่นคือ วิธีการวัดผลต้องชัดเจนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้

5. ขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ (สัฎกัญญา จันทประสาร, 2555, หน้า 83)

1. เลือกรูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้ นำหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้พิจารณาจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้
2. ตั้งชื่อแผนการจัดการเรียนรู้ตามหัวข้อสาระการเรียนรู้
3. กำหนดเวลา ระบุระดับชั้นเรียน
4. วิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้จากมาตรฐานการเรียนรู้รายปี/รายภาคที่เลือกไว้เขียนเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้
5. เลือกจุดประสงค์การเรียนรู้ที่วิเคราะห์ไว้แล้ว เฉพาะข้อที่สัมพันธ์กับหัวข้อสาระการเรียนรู้ กำหนดเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ตามธรรมชาติวิชา
6. วิเคราะห์สาระการเรียนรู้เป็นรายละเอียดสำหรับนำไปจัดการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้จะเป็นเนื้อหาใหม่ของมวลเนื้อหาที่กำหนดไว้ที่จำเป็นต้องสอน
7. กำหนดจุดประสงค์นำทางตามลำดับความยากง่ายของเนื้อหา
8. เลือกกิจกรรมและเทคนิคการสอนที่เหมาะสม
9. เลือกสื่อ อุปกรณ์ สำหรับใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้ ให้เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ที่เลือกมา เช่น รูปภาพ บัตรคำ วีดิทัศน์
10. จัดทำลำดับขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงขั้นตอนการสอนตามธรรมชาติวิชา ตามจุดประสงค์นำทาง และควรคำนึงถึงการบูรณาการเทคนิคและกระบวนการ
11. กำหนดการวัดผลประเมินผล โดยระบุวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ ทั้งที่เกิดระหว่างเรียนตามจุดประสงค์ และเกิดหลังการเรียนการสอนเมื่อจบแผนการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการวัดและประเมินผลหลากหลายรูปแบบ เช่น การปฏิบัติจริง การทดสอบความรู้ การทำงานกลุ่ม เป็นต้น

การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ มีลำดับขั้นตอน ดังนี้ (ธน เทพพิตุพงศ์, 2555, หน้า 10)

1. วิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา รายปี หรือรายภาค และหน่วยการเรียนรู้ ที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ในการเขียนรายละเอียดของแต่ละหัวข้อของแผนการจัดการเรียนรู้

2. วิเคราะห์ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเพื่อนำมาเขียนเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยให้ครอบคลุมพฤติกรรมทั้งด้านความรู้ ทักษะ/กระบวนการ เจตคติและค่านิยม

3. วิเคราะห์สาระการเรียนรู้ โดยเลือกและขยายสาระที่เรียนรู้ให้สอดคล้องกับผู้เรียนชุมชนและท้องถิ่น

4. วิเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยเลือกรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

5. วิเคราะห์กระบวนการประเมินผล โดยเลือกใช้วิธีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้

6. วิเคราะห์แหล่งการเรียนรู้ โดยคัดเลือกสื่อการเรียนรู้ และแหล่งเรียนทั้งในและนอกห้องเรียนให้เหมาะสมสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้

สรุปได้ว่า ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ คือ การศึกษาหลักสูตร นำมาตามมาตรฐานการจัดการเรียนรู้แต่ละรายวิชามาวิเคราะห์ และกำหนดสาระการเรียนรู้ ตัวชี้วัด กระบวนการจัดการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ ให้สัมพันธ์กับอัตราเวลาเรียนเพื่อเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน

6. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ดังนี้ (สัฏญญา จันทประสาร, 2555, หน้า 83)

1. สาระสำคัญ คือ ความคิดรวบยอดหรือหลักการ หรือโครงสร้างของเนื้อหาที่ต้องการให้นักเรียนได้รับหลังจากเรียนเรื่องราวต่างๆ ไปแล้ว

2. จุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นจุดประสงค์ที่วิเคราะห์มาจากหลักสูตร ในคำอธิบายรายวิชาเป็นสิ่งที่บอกรับว่า จะจัดการเรียนการสอนให้อยู่ในระดับใดของทักษะ เช่น ขั้นความรู้ความเข้าใจ นำไปใช้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า และเมื่อกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้แล้ว ควรจะมีจุดประสงค์ย่อยเพื่อนำทางไปสู่การเรียนรู้ปลายทางนั้นด้วย

3. กิจกรรมการเรียนการสอน คือ การจัดสภาพการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้จะต้องเน้นกระบวนการส่งเสริมให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ได้ฝึกปฏิบัติทั้งงานกลุ่ม และรายบุคคล

4. สื่อการเรียนการสอน คือ เครื่องมือวัสดุและอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ง่ายและรวดเร็ว

5. กิจกรรมเสนอแนะ คือ การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการเรียนการสอนในแต่ละจุดประสงค์ การเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ผู้เรียน โดยการจัดในโอกาสต่างๆ นอกเวลาเรียน รวมทั้งการจัดกิจกรรมเพื่อช่วยซ่อมเสริมและจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนเกิดความรักและเห็นคุณค่าของแต่ละวิชา

6. การวัดและประเมินผล คือ การประมาณราคา หรือประมาณค่าของสิ่งต่างๆ เพื่อบอกคุณภาพของสิ่งนั้นๆ เช่น การประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นการบอกคุณภาพว่านักเรียนมีความเข้าใจมากน้อยเพียงใด เพื่อจะได้มีการพัฒนาหรือต้องปรับปรุงแก้ไข ครูอาจต้องใช้เครื่องมือหลายๆ ชนิด เพื่อจะได้ข้อมูลมากเพียงพอที่จะนำมาประกอบการวินิจฉัยได้ เป็นต้นว่า แบบสังเกต แบบทดสอบและแบบสัมภาษณ์ เป็นต้น

ทิตินา แคมมณี (2558, หน้า 16) ได้นำเสนอองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วยหัวข้อดังนี้ คือ สาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อและอุปกรณ์ การวัดและประเมินผล บันทึกหลักฐาน ซึ่งได้ระบุไว้ 3 ประการ ได้แก่ ผลการเรียนรู้ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ และแนวทางแก้ไข

สรุปได้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบสำคัญ คือ สาระสำคัญ มาตรฐานตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อและอุปกรณ์ กิจกรรมเสนอแนะและการวัดและประเมินผล

7. การประเมินแผนการเรียนรู้

การประเมินแผนการเรียนรู้เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสม ครอบคลุม เพื่อการปรับปรุงแก้ไข (วัฒนาพร ระวังทุกข์, 2542, หน้า 170 อ้างถึงใน ธน เทพพิตุพงศ์, 2555, หน้า 12) ได้กล่าวการประเมินแผนการเรียนรู้ไว้ 3 ระยะดังนี้

1. การประเมินแผนการศึกษาก่อนนำไปใช้ เพื่อเป็นการตรวจสอบแผนการเรียนรู้ก่อนนำไปใช้สอนจริง ว่าเป็นแผนการเรียนรู้ที่เขียนถูกต้องตามรูปแบบการเขียนแผนการเรียนรู้หรือไม่ แต่ละหัวข้อในแผนการศึกษามีความเหมาะสม สอดคล้อง ครอบคลุม ถูกต้องตามหลักวิชาและที่สำคัญแผนการศึกษานั้นเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หรือผู้เรียนเป็นสำคัญหรือไม่ และสิ่งใดที่ยังขาดตกบกพร่องควรปรับปรุงแก้ไข

2. การประเมินแผนการเรียนรู้ระหว่างนำไปใช้ เป็นการตรวจสอบการปฏิบัติไปตามแผนการเรียนรู้ โดยสังเกตและบันทึกปัญหา หรือข้อบกพร่องต่างๆ ที่ทำให้การเรียนการสอนไม่เป็นไปตามที่วางแผนหรือไม่ประสบความสำเร็จ และประเด็นที่ควรแก้ไขปรับปรุงต่อไป

3. การประเมินแผนการเรียนรู้เมื่อสิ้นสุดการใช้ เป็นการประเมินภาพรวมเมื่อสอนจบแต่ละหน่วยหรือบท และเมื่อสอนจบทั้งรายวิชาเพื่อให้ได้ข้อสรุปว่า เมื่อจัดการเรียนการสอนตามแผนการเรียนรู้ที่จัดทำไว้แล้วนั้น บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเป็นอย่างไร

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

1. ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นักวิชาการได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

สุภาวงศ์ จันทวานิช (2551 หน้า 67-73) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยที่นำแนวคิด 2 ประการมาผสมผสานกันคือการปฏิบัติการ (Action) ซึ่งหมายถึงกิจกรรมที่โครงการวิจัยจะต้องดำเนินการ และคำว่า การมีส่วนร่วม (Participation) อันเป็นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายที่เข้าร่วมกิจกรรมวิจัยในการวิเคราะห์สภาพปัญหาหรือสถานการณ์อันใดอันหนึ่ง แล้วร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และการดำเนินการจนกระทั่งสิ้นสุดการวิจัย โดยมีความหมายถึง วิธีการที่ให้ผู้ถูกวิจัยหรือชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิจัย นับตั้งแต่การระบุปัญหาของการดำเนินการ การช่วยให้ข้อมูลและการช่วยวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนช่วยหาวิธีแก้ไข ปัญหาหรือส่งเสริมกิจกรรมนั้นๆ ซึ่งในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ข้อมูลจากการทำวิจัยทุกขั้นตอนชาวบ้านเป็นผู้ร่วมกำหนดปัญหาของชุมชนและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา กระบวนการวิจัยจึงดำเนินไปในลักษณะของการแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างชาวบ้านกับผู้วิจัย เพื่อให้ได้ข้อสรุปเป็นขั้นๆ ส่วนกระบวนการสังเคราะห์ข้อมูลเป็นไปในเชิงการวิพากษ์ (Dialectic) ซึ่งชาวบ้านจะค่อยๆ เรียนรู้ด้วยตัวเอง และด้วยวิธีการวิจัยเช่นนี้ ข้อมูลที่ได้จึงมีความชัดเจน สะท้อนความคิดอ่าน ในการวิจัยแบบ PAR ผู้วิจัยถือว่าชาวบ้านเป็นผู้รู้ดีเท่าๆ กับนักวิจัยหรือนักพัฒนาในการกำหนดปัญหา และการเลือก

ปฏิบัติการใดๆ ก็ตามที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต ปัญหาของการวิจัยจึงเริ่มจากชาวบ้านด้วย ไม่ใช่จากสมมติฐานของผู้วิจัย หรือนักพัฒนาแต่ฝ่ายเดียวจะเห็นว่าทั้งสามฝ่ายคือ ชาวบ้าน นักวิจัยและนักพัฒนา ต่างก็มีบทบาทเท่าเทียมกันในการร่วมกำหนดปัญหาและเลือกแนวทางปฏิบัติการ การวิจัยนี้จะเป็นการผสมผสานระหว่างความรู้เชิงทฤษฎีและระเบียบวิธีของนักวิจัย เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของนักพัฒนา และความต้องการกับความรอบรู้ของชาวบ้าน

ธีระวุฒิ เอกะกุล (2552, หน้า 67) ได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ว่าหมายถึง การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ เพื่อแก้ไขปรับปรุงปัญหาที่เกิดขึ้น หรือเพื่อพัฒนาส่งเสริมสิ่งหนึ่ง สิ่งใดให้ดีขึ้น ด้วยการให้นักวิจัยและกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ร่วมมือร่วมใจดำเนินการวิจัยร่วมกันทุกขั้นตอนของการทำวิจัย โดยใช้หลักความเป็น ประชาธิปไตย ในการดำเนินงานและนำผลการปฏิบัติการมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขหรือ พัฒนาสิ่งหนึ่งสิ่งใดในพื้นที่การวิจัยให้ดียิ่งขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

อภิสิทธิ์ ดีโคตร (2552, หน้า 42) สรุปการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อค้นหาความจริงหรือสิ่งที่ดีขึ้นของบุคลากรในองค์กร ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานที่จะนำมาแก้ไขปัญหาและพัฒนาการดำเนินงานให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้นด้วย ตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหาการวางแผนเพื่อการพัฒนา การแก้ไขปัญหามีการติดตามประเมินผลไปพร้อมกันกับการดำเนินการพัฒนาได้ข้อมูลย้อนกลับ จนกว่าการพัฒนากิจกรรมต่างๆ นั้นบรรลุตามที่ต้องการ

ปานทอง อังคนิตย์ (2558, หน้า 66) สรุปความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ว่าหมายถึง การร่วมกันดำเนินกระบวนการวิจัย โดยผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ทั้งที่เป็นชาวบ้าน และนักพัฒนา กับผู้วิจัยภายนอก เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในสภาพความจริงของสังคมนั้นและเพื่อให้เห็นภาพแห่งคุณลักษณะสำคัญของ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่เด่นชัด

วีระยุทธ ชาตระกาญจน์ (2558, หน้า 31) สรุปความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ว่าเป็นการศึกษารวบรวมหรือการแสวงหาข้อเท็จจริงโดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุป อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ ทั้งในด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานในขอบข่ายที่รับผิดชอบโดยผู้วิจัยสามารถดำเนินการได้หลายๆ ครั้ง จนกระทั่งผลการปฏิบัติงานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือแก้ไข

ปัญหาที่ประสบอยู่ได้สำเร็จ โดยกำหนดขั้นตอนของการวิจัยประกอบด้วย การวางแผน (plan) การปฏิบัติ (action) การสังเกต (observation) และการสะท้อนกลับ (reflection)

ธนัตถ์กานต์ ศรีเฉลียว (2559, หน้า 16) สรุปความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การวิจัยที่มุ่งแก้ไขปัญหาหรือพัฒนางานของหน่วยงาน องค์กรหรือชุมชนเพื่อนำผลการวิจัยที่ค้นพบไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงาน ให้บรรลุผลตามที่ต้องการโดยขั้นตอนของการวิจัยประกอบด้วย การวางแผน (plan) การปฏิบัติ (action) การสังเกต (observation) และการสะท้อนกลับ (reflection)

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการศึกษา ค้นคว้าและทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ มีจุดมุ่งหมายเพื่อหาแนวทางในการปรับปรุง แก้ไขปัญหาหรือพัฒนางาน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน การวางแผน (plan) การปฏิบัติ (action) การสังเกต (observation) และการสะท้อนกลับ (reflection)

2. รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม อาจมีรูปแบบของการมีส่วนร่วมแบบหนึ่งแบบใดใน 3 รูปแบบ ต่อไปนี้

1. มีนักวิจัยจากภายนอกเป็นหลักในระยะแรกๆ หรือวงรอบแรกๆ ของกระบวนการวิจัย โดยมีประชาชนในท้องถิ่น(หรือผู้ปฏิบัติงานในองค์กร) ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายเข้ามาเป็นนักวิจัยร่วม (นักวิจัยภายใน) จนกระทั่งถึงระยะหนึ่งหรือวงจรรอบหลังจึงค่อยถ่ายโอนความรับผิดชอบของบทบาทผู้นำของนักวิจัยจากภายนอกไปยังสมาชิกในชุมชนเอง (หรือในองค์กร) โดยอาจจะมีนักวิจัยหลักหรืออาจไม่มีก็ได้

2. ไม่มีนักวิจัยหลักภายนอก แต่อาจมีผู้ให้คำปรึกษาคนเดียวหรือเป็นคณะผู้ให้คำปรึกษาและมีสมาชิกร่วมวิจัยจากชุมชนท้องถิ่น (หรือจากองค์กร) นั้น ดำเนินงานจัดรูปองค์กรคณะผู้วิจัยขึ้นเองตามที่เหมาะสมกับลักษณะปัญหาเชิงพัฒนาที่ต้องการแก้ไขของชุมชนท้องถิ่น (หรือองค์กร)

3. รูปแบบอื่นที่ดัดแปลงหรือประยุกต์ไปจากรูปแบบในข้อ 1 และข้อ 2 เช่น ไม่เรียกนักวิจัยหลักจากภายนอกและไม่เรียกผู้ให้คำปรึกษาแต่อาจเรียกว่า ผู้อำนวยการ (Facilitator) เป็นต้น

3. ขั้นตอนของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มี 6 ขั้นตอนหลักดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมการ ประกอบด้วยกิจกรรมย่อยๆ ได้แก่

1. เลือกชุมชนเป้าหมายที่ต้องการพัฒนา
2. เข้าสู่ชุมชนเพื่อหาความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องสร้าง

ความสัมพันธ์ที่ดีและสร้างความไว้วางใจและการยอมรับในชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นศึกษาปัญหาและกำหนดแนวทางหรือวิธีการแก้ไข

ประกอบด้วยกิจกรรมย่อยๆ ได้แก่

1. สืบหาข้อมูลพื้นฐานของชุมชน
2. แนะนำให้สมาชิกในชุมชนรู้จักกับหลักการและแนวคิดของ PAR
3. ระบุปัญหาและจัดเรียงลำดับความสัมพันธ์ของปัญหา
4. แนะนำวงจรของการวิจัยเพื่อให้รู้ว่า PAR นั้นจะนำไปสู่การ

แก้ไขปัญหของชุมชนโดยผ่านกระบวนการวิจัย

5. เลือกประเด็นปัญหาที่จะวิจัยจากปัญหาต่างๆ ของชุมชน
6. วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและวิธีการหรือทางเลือกในการ

แก้ไข

7. เสนอผลการวิเคราะห์ปัญหาและวิธีแก้ไขต่อชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 วางแผนปฏิบัติการแก้ปัญหา ประกอบด้วยกิจกรรม

ย่อยๆ ได้แก่

1. ตั้งทีมงานจัดทำแผนปฏิบัติการแก้ปัญหาให้ความรู้เกี่ยวกับการ

จัดทำแผนปฏิบัติการพอสังเขป

2. จัดทำแผนปฏิบัติการแก้ปัญหาตามวิธีการที่กำหนดไว้โดยแนว

ทางการจัดทำแผนนั้นควรให้คุ่มครองตามประเด็นคำถามหลักๆ ดังนี้ ปัญหาที่ต้องการ

แก้ไข คือ อะไร คาดหวังให้เกิดผลลัพธ์อะไรบ้างกับชุมชนหลังปัญหานั้นได้รับการแก้ไข

ตามที่จะบรรลุตามผลลัพธ์ที่คาดหวังนั้นๆ จะต้องทำโครงการอะไรบ้าง ใครคือกลุ่มใดเป็น

ผู้รับผิดชอบแต่ละโครงการและแต่ละโครงการจะดำเนินการช่วงไหน ใช้เวลานานเท่าไร

3. กำหนดรายละเอียดของโครงการที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการ เช่น วัตถุประสงค์ของโครงการคืออะไร ประกอบด้วยกิจกรรมอะไรบ้าง แต่ละกิจกรรมมีขั้นตอนการดำเนินงานอย่างไร ใครรับผิดชอบ มีแหล่งทุนหรือทรัพยากรซึ่งเป็นปัจจัยอะไรบ้างมีแนวทางการติดตามและประเมินผลโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ อย่างไร รวมทั้งมีการจัดทำกำหนดการหรือปฏิทินปฏิบัติงานอย่างชัดเจนหรือไม่

ขั้นตอนที่ 4 วางแผนการติดตามและประเมินโครงการ ประกอบด้วย กิจกรรมย่อยๆ ได้แก่

1. ตั้งทีมงานติดตามและประเมินโครงการ และให้ความรู้เกี่ยวกับการติดตามและประเมินโครงการพอสังเขป

2. กำหนดวัตถุประสงค์ของการติดตามและประเมินโครงการ ระบุชนิดประเภทของข้อมูลที่ใช้ประเมินผล แหล่งข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผล

3. จัดทำกำหนดการในการติดตามและประเมินผลในแต่ละกิจกรรม

4. ชี้แจงเกี่ยวกับแผนการติดตามและประเมินโครงการให้ ผู้รับผิดชอบโครงการทราบ

ขั้นตอนที่ 5 ปฏิบัติการตามแผนที่วางไว้ ซึ่งการทำงานในขั้นตอนนี้จะมีลักษณะผสมผสานกันแบบเป็นวงจรตามกระบวนการวิจัยปฏิบัติการ PAOR กล่าว คือ Plan(วางแผน) Act (ปฏิบัติตามแผน) Observe (สังเกต ตรวจสอบ) และ Reflect (ให้ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อการปรับปรุงแก้ไขหรือการพัฒนาให้ดีขึ้น) และเมื่อโครงการสิ้นสุดมีการประเมินผลในภาพรวม ดังนั้นขั้นตอนนี้จึงประกอบด้วยกิจกรรมย่อยๆ ได้แก่

1. นำแผนปฏิบัติแก้ไขปัญหาหรือแผนปฏิบัติงานตามกิจกรรมต่างๆ ที่ระบุไว้ในโครงการและแผนการติดตามและประเมินโครงการ (Plan) ไปปฏิบัติ (Act)

2. ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลระหว่างปฏิบัติงาน (Observe) และให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อประกอบการพิจารณาวางแผนปรับปรุงแก้ไขงานหรือพัฒนาให้ดีขึ้น (Reflect) โดยมีทีมงานติดตามและประเมินผลโครงการร่วมกับกลุ่มทำงานของโครงการ

3. วางแผนปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนางาน (Plan) ลงมือปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาให้ดีขึ้นตามแผนใหม่ที่วางไว้ (Act) ดำเนินการตามวงจร PAOR ไปเรื่อยๆ จนกว่าปัญหานั้นได้รับการแก้ไขหรือพัฒนาไปในทิศทางที่ต้องการ

4. ประเมินรวมเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ

ขั้นตอนที่ 6 การเตรียมการถอนตัวและเผยแพร่ผลงาน เป็นขั้นตอนสร้างทักษะในการใช้ PAR ในชุมชนก่อนนักวิจัยภายนอกจะถอนตัวออกจากชุมชนเป้าหมายและเผยแพร่ผลงานวิจัยซึ่งการถอนตัวของนักวิจัยต้องค่อยเป็นค่อยไป และจะคอยช่วยเหลือชุมชนในการใช้ PAR ในปัจจุบันที่ซับซ้อนมีการเชื่อมโยงชุมชนเป็นระยะๆ หรือสร้างเครือข่ายกลุ่ม PAR ในท้องถิ่นอื่นๆ

3. ลักษณะของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีรูปแบบที่แตกต่างกันและมีชื่อเรียกต่างๆ กัน เช่น การวิจัยโดยมีชุมชนเป็นฐาน (community –Based Inquiry) การวิจัยปฏิบัติการแบบร่วมมือ (collaborative Action Research) การวิจัยปฏิบัติการเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Critical Action Research) เป็นต้น คุณค่าของการวิจัยแบบนี้คือกระบวนการของความร่วมมือลักษณะของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย การวางแผนการปฏิบัติ การสังเกต การสะท้อนการปฏิบัติและการปรับปรุงแผนเพื่อนำไปปฏิบัติในวงจรต่อไป จนกว่าจะได้รูปแบบของการปฏิบัติงานที่พึงพอใจ ซึ่งต้องมีความยืดหยุ่นสูงและไม่ควรกำหนดเวลาในการวิจัยหรือกิจกรรมไว้ล่วงหน้า รวมทั้งตระหนักถึงภูมิปัญญาของชาวบ้านว่ามีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าภูมิปัญญาของนักวิชาการ

ลักษณะที่สำคัญของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้ 6 ประการ คือ

1. เป็นกระบวนการทางสังคมที่นักวิจัยมีเจตนาขยายความสัมพันธ์ของบุคคลแต่ละบุคคลกับบุคคลอื่นๆ เพื่อทำความเข้าใจว่าแต่ละบุคคลสร้างความสัมพันธ์หรือพฤติกรรมผ่านปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างไร

2. เป็นแบบของการวิจัยเน้นการมีส่วนร่วม หมายความว่าแต่ละคนจะเกิดความเข้าใจในสิ่งที่ตนทำแล้วเสนอความรู้และความคิดเห็นสู่บุคคลอื่น รวมทั้งผลักดันให้เกิดการกระทำร่วมกัน

3. เป็นความร่วมมือในการปฏิบัติร่วมกัน เพราะการวิจัยจะมีความสมบูรณ์ต้องเกิดจากการกระทำของผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งมีการปฏิบัติเพื่อขยายผลไปสู่ชุมชนหรือ

สร้างความรู้ให้กับองค์การทางสังคม เพื่อลดความไม่สมเหตุสมผล ความล้มเหลวและ ความไม่ยุติธรรมในการปฏิบัติ หรือจากปฏิสัมพันธ์ที่ไม่น่าพึงพอใจ

4. การดำเนินงานไม่มีการบังคับ ทุกคนมีอิสระจากกฎเกณฑ์ ไม่มีเหตุผล และโครงสร้างที่ไม่ยุติธรรม ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการพัฒนาตนเอง

5. ช่วยให้ทุกคนเกี่ยวข้องมีความเป็นอิสระในตัวเองจากข้อกำหนดต่างๆ เช่น สื่อ ภาษาและกระบวนการทำงาน

6. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสามารถเกิดขึ้นซ้ำๆ กันได้อีกโดยการพิจารณาผลที่สะท้อนกลับและเหตุผลที่เหมาะสม เพราะเป็นกระบวนการที่มี จุดมุ่งหมายเพื่อนำการเปลี่ยนแปลงไปสู่การปฏิบัติ

7. วิธีการดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

วิธีดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีลักษณะร่วมกันกับการวิจัยปฏิบัติการ ดังนี้ การวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) เป็นรูปแบบของการแสวงหา ความรู้ความจริงอย่างเป็นระบบ โดยผู้ที่ปฏิบัติมีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้เทคนิคกระบวนการ ทางวิทยาศาสตร์เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานของตน ลักษณะของการวิจัยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อหาคำตอบของปัญหาต่างๆ ไปในระดับย่อยหรือเฉพาะท้องถิ่น โดยอาศัยศึกษาจากกลุ่ม เฉพาะเล็กๆ ซึ่งการวิจัยลักษณะนี้ไม่เคร่งครัดในกฎเกณฑ์และรูปแบบเหมือนกับวิธีการ วิจัยตามปกติ การวิจัยปฏิบัติการเป็นสิ่งที่มิประโยชน์เป็นงานวิจัยที่มีเป้าหมายเพื่อ เชื่อมโยงสิ่งที่ดีจากข้อค้นพบที่มีคุณภาพจากข้อมูลในการวิจัยเข้ากับประสิทธิผลของระบบ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัยนั้น และใช้ข้อค้นพบนั้นไปปรับปรุงหรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น จากการพิจารณากระบวนการวิจัยปฏิบัติการวิจัยพบว่า มีลักษณะเป็นเกลียวของการคิด การพิจารณาและการกระทำซึ่งเรียกว่า “เกลียวปฏิสัมพันธ์ (Interacting Spiral) ประกอบด้วย 3 ระยะ คือ ดูว่ามีปัญหาอะไร (Look) คิดพิจารณา (Think) และลงมือปฏิบัติ (Act) ซึ่งรูปแบบลักษณะนี้จะนำไปสู่การปฏิบัติที่ไม่จำเป็นต้องเป็นแนวเส้นตรง กระบวนการทั้งหลายสามารถเกิดขึ้นได้ซ้ำอีกและจะมีการปรับปรุงกระบวนการและการให้ ความหมายในขั้นตอนต่อไป

สรุปได้ว่า การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) หรือเรียกนิยามว่า PAR เป็นกระบวนการค้นหาข้อมูลร่วมกันระหว่างนักวิจัยและ กลุ่ม เป้าหมายเพื่อใช้อธิบายปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือองค์การที่สนใจนักศึกษา การวิจัยประเภทนี้จะไม่เรียกกลุ่มเป้าหมายในการทำวิจัยในกลุ่มตัวอย่างหรือกลุ่มผู้ให้

ข้อมูลเหมือนการวิจัยทั่วไปแต่จะเรียกว่า “นักวิจัยภายใน หรือนักวิจัยร่วม” เพราะบทบาทของกลุ่มเป้าหมายไม่ใช่เพียงผู้ให้ข้อมูลแต่เป็นผู้มีส่วนร่วมในการทำวิจัย ในขณะที่นักวิจัยเอง (นักวิจัยภายนอก) ก็ไม่ใช่เพียงเป็นผู้สังเกตการณ์ภายนอกเท่านั้นแต่จะเข้ามีส่วนร่วมในปัญหาของกลุ่มเป้าหมายที่นักวิจัยทำงานร่วมอยู่ด้วยคุณค่าของการวิจัยแบบนี้คือ กระบวนการขอความร่วมมือ ลักษณะของการวิจัยปฏิบัติแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วยการวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผลการปฏิบัติเพื่อปรับปรุง

บริบทโรงเรียนบ้านสายปลาหลาย(คุรุราษฎร์ผดุง) สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

ผู้วิจัยได้เสนอข้อมูลเกี่ยวกับบริบทโรงเรียนบ้านสายปลาหลาย(คุรุราษฎร์ผดุง) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 จากการศึกษาสารสนเทศของโรงเรียน ดังนี้ (โรงเรียนบ้านสายปลาหลาย(คุรุราษฎร์ผดุง), 2559, หน้า 1)

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานศึกษา

1.1 ประวัติของโรงเรียน (โดยสังเขป)

โรงเรียนบ้านสายปลาหลาย(คุรุราษฎร์ผดุง) ตั้งเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2489 ที่วัดศรีปัญญาาราม บ้านสายปลาหลาย โดยคณะกรรมการอำเภอ ตั้งชื่อว่า “โรงเรียนประชาบาลตำบลขม้น 8”(วัดบ้านสายปลาหลาย) ทำการสอนโดยอาศัยกุฏิสงฆ์ หลังเล็ก ๆ 2 หลัง เปิดชั้นเตรียมและชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 นักเรียนทั้งหมด 39 คน มีนาย บุญแถม แก้วอ่อน เป็นครูใหญ่ วันที่ 25 ตุลาคม 2498 ได้ย้ายนักเรียนจากวัดออกมาทำการเรียนการสอนที่อาคารใหม่ โดยตั้งชื่อโรงเรียนว่า “โรงเรียนบ้านสายปลาหลาย(คุรุราษฎร์ผดุง)” จนถึงปัจจุบัน ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนบ้านสายปลาหลาย(คุรุราษฎร์ผดุง) ขอเปิดขยายชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2556 ถึงปัจจุบัน มีว่าที่ร้อยเอกวีระศักดิ์ บัวโค เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน

1.2 ที่ตั้งโรงเรียนบ้านสายปลาหลาย(คุรุราษฎร์ผดุง)

โรงเรียนบ้านสายปลาหลาย(คุรุราษฎร์ผดุง) ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 61 บ้านสายปลาหลาย หมู่ที่ 5 ตำบลหนองลาด อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร เปิดสอนระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีเนื้อที่ 21 ไร่ 3 งาน 96 ตารางวา เขตพื้นที่บริการบ้านสายปลาหลาย หมู่ที่ 5

2. ข้อมูลนักเรียนและ ครู บุคลากร ลูกจ้างประจำ

2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน รายละเอียดดังตาราง 13

ตาราง 13 ข้อมูลนักเรียนโรงเรียนบ้านสายปลาหลาย(คุรุราษฎร์ผดุง) ปีการศึกษา
2559 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

ที่	ระดับชั้น	จำนวนนักเรียน			จำนวน ห้อง	หมายเหตุ
		ชาย	หญิง	รวม		
1	อนุบาล 1	3	8	11	1	
2	อนุบาล 2	11	3	14	1	
รวมระดับก่อนประถม		14	11	25	2	
3	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1	2	4	6	1	
4	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2	2	3	5	1	
5	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3	7	3	10	1	
6	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	2	1	3	1	
7	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	10	3	13	1	
8	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	4	12	16	1	
รวมระดับประถมศึกษา		27	26	53	6	
รวมทั้งสิ้น		41	37	78	8	

ที่มา : โรงเรียนบ้านสายปลาหลาย(คุรุราษฎร์ผดุง) (2559 หน้า 3)

2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับครู บุคลากรและลูกจ้างประจำ รายละเอียดดังตาราง 14

ตาราง 14 ข้อมูลบุคลากร ครู และลูกจ้างประจำ โรงเรียนบ้านสายปลาหลาย (คุรุราษฎร์ผดุง) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

ลำดับ ที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง	วุฒิ การ ศึกษา	ประจำชั้น/ ครูที่ปรึกษา
1	ว่าที่ร้อยเอกวีระศักดิ์ บัวโค	ผู้อำนวยการโรงเรียน	ค.ม.	-
2	นางกิ่งมณี ผ่านสุวรรณ	ครูชำนาญการพิเศษ	ค.ม.	ชั้นอนุบาล 1-2
3	นางนันทา บุรีแสง	ครูชำนาญการพิเศษ	ค.บ.	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
4	นายสมจิตร แก้วเรือง	ครูชำนาญการพิเศษ	ค.บ.	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2
5	นางสาวอัจฉรา ช่องวารินทร์	อัตราจ้าง	วท.บ.	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3
6	นางรัตติยา สิทธิหงษ์	อัตราจ้าง	ค.บ.	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
7	นางสาวกฤติยาภรณ์ แซ่มรัมย์	ครู	ค.บ.	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6
8	นายทวิสิทธิ์ หลุมทอง	นักการภารโรง	ม.3	-

ที่มา : โรงเรียนบ้านสายปลาหลาย(คุรุราษฎร์ผดุง) (2559, หน้า 6)

3. แผนปฏิบัติงานประจำปี 2559 โรงเรียนบ้านสายปลาหลาย

(คุรุราษฎร์ผดุง) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

เพื่อให้การบริหารงานโรงเรียนเป็นไปตามยุทธศาสตร์การพัฒนาคณาคุณภาพ การศึกษา และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 และโรงเรียน โดยมี เป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จึงมีแนวทางการบริหารจัดการ ของโรงเรียน ประจำปีการศึกษา 2559 ดังนี้

3.1 วิสัยทัศน์ (Vision)

ภายในปีการศึกษา 2559 โรงเรียนบ้านสายปลาหลาย

(คุรุราษฎร์ผดุง) มุ่งพัฒนาการเรียนให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน คิดเป็น แก้ปัญหา เป็น มีวินัยในตนเอง มีคารวะธรรม สามัคคีธรรม ปัญญาธรรม ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ นำสู่การพัฒนา

อาชีพและกีฬาทางไกลยาเสพติด ดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง สร้างโอกาสทางการศึกษา ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม นำชุมชนมีส่วนร่วมการบริหาร บุคลากรเชี่ยวชาญมีอาชีพ

3.2 พันธกิจ (Mission)

- 3.2.1 ส่งเสริมและพัฒนาระบบบริหารงานที่ดีมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ ชุมชนพึงพอใจและภูมิใจในการดำเนินงานของโรงเรียน
- 3.2.2 ส่งเสริมและพัฒนาครูทุกคนเป็นครูมืออาชีพ
- 3.2.3 ส่งเสริมและสนับสนุนเด็กวัยเรียนในเขตบริการทุกคนได้เข้าเรียน
- 3.2.4 ส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษาได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน
- 3.2.5 ส่งเสริมและสนับสนุนนักเรียนทุกคน คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น มีวินัย ในตนเอง มีคารวะธรรม สามัคคีธรรม ปัญญาธรรม ปฏิถังวัฒนธรรมและดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข
- 3.2.6 ส่งเสริมและพัฒนานักเรียนมีวินัยในตนเองและดำรงชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย
- 3.2.7 ส่งเสริมและพัฒนาโรงเรียนให้เป็นแหล่งวิทยบริการเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

3.3 เป้าประสงค์ (Goal)

- 3.3.1 โรงเรียนมีระบบบริหารงานที่ดี มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ ชุมชนพึงพอใจและภูมิใจในการดำเนินงานของโรงเรียน
- 3.3.2 ครูทุกคนเป็นครูมืออาชีพ
- 3.3.3 เด็กวัยเรียนในเขตบริการทุกคนได้เข้าเรียน
- 3.3.4 โรงเรียนสามารถจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษาได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน
- 3.3.5 นักเรียนทุกคน คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น มีวินัยในตนเอง มีคารวะธรรม สามัคคีธรรม ปัญญาธรรม ปฏิถังวัฒนธรรมและดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข
- 3.3.6 นักเรียนมีวินัยในตนเองและดำรงชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย
- 3.3.7 เป็นแหล่งวิทยบริการเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

อัตลักษณ์ “โรงเรียนส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”

เอกลักษณ์ “โรงเรียนส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนฟื้นฟูวัฒนธรรมไทย”

3.4 จุดเน้น

3.4.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 5 กลุ่มสาระวิชาหลัก เพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 5

3.4.2 นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ทุกคน อ่านออก เขียนได้

3.4.3 เพิ่มศักยภาพนักเรียนในด้านภาษา ด้านคณิตศาสตร์ ด้านวิทยาศาสตร์และด้านเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาตรงตามศักยภาพ

3.4.4 นักเรียนทุกคนมีความสำนึกและภูมิใจในท้องถิ่นวัฒนธรรมไทย และรักชาติ

3.4.5 สร้างทางเลือกในการเรียนรู้ที่เน้นให้ประชากรวัยเรียนทุกคนเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง ไม่มีนักเรียนออกกลางคันและนักเรียนที่จบศึกษาต่อทุกคน

3.4.6 ส่งเสริมการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยความร่วมมือของชุมชนและหน่วยงานอื่น

3.4.7 นักเรียน ครูและชุมชนได้รับการพัฒนาเตรียมความพร้อมสู่สากล

3.4.8 ผ่านการรับรองมาตรฐานการศึกษา มีระบบประกันคุณภาพภายในที่เข้มแข็งและผ่านการรับรองจากการประเมินคุณภาพภายนอก

3.5 แนวทางการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา

3.5.1 การสร้างการมีส่วนร่วมจากชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และบุคลากรในสถานศึกษา

3.5.2 การสร้างโอกาสทางการศึกษามอบสิ่งดีๆ ให้กับผู้เรียนได้รับการช่วยเหลือด้านต่างๆ ลดค่าใช้จ่ายผู้ปกครอง

3.5.3 การพัฒนาครู-บุคลากรให้มีศักยภาพเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียนและชุมชน

3.5.4 การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ กล้าคิด กล้าแสดงออก ตามความถนัดและความสามารถ

3.5.5 การพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นคนดี มีคุณธรรม ปฏิบัติวัฒนธรรมไทย รักความเป็นไทย มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย

3.5.6 การพัฒนาผู้เรียน ให้สามารถดำรงชีวิตกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด

3.5.7 การพัฒนาสถานศึกษาเป็นแหล่งบริการให้กับชุมชนทั้งด้าน วิชาการ บุคลากร และอาคารสถานที่ วัสดุสิ่งของมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น

3.6 กลยุทธ์ของโรงเรียน

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาระบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาให้มี ประสิทธิภาพโปร่งใสและตรวจสอบได้

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาความรู้ความสามารถของครูผู้สอนด้านการวิจัย การ ใช้เทคโนโลยีการผลิตสื่อวัตกรรมการเรียนการสอน และการจัดการเรียนการสอนแบบ บูรณาการ

กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาให้นักเรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ให้ครบทุกด้าน สร้างความสำเร็จให้นักเรียนมีทักษะชีวิตและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

กลยุทธ์ที่ 4 สร้างโอกาสทางการศึกษา ให้กับผู้เรียน วัยก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา ได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน

กลยุทธ์ที่ 5 ปฏิบัติคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบ ความมีวินัย มี วินัยในตนเอง มีคารวะธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม

กลยุทธ์ที่ 6 ปฏิบัติความเป็นประชาธิปไตย รักความเป็นไทย วัฒนธรรม คนตรีพื้นบ้าน และดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ร่วมกันได้อย่างมี ความสุข

กลยุทธ์ที่ 7 องค์กรเอกชน ชุมชน ร่วมระดมทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อ พัฒนาการศึกษา

3.7 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนของโรงเรียนบ้านสายปลา หลาย(คุรุราษฎร์ผดุง) มีดังนี้ คือ

3.7.1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

3.7.2 ซื่อสัตย์สุจริต

3.7.3 มีวินัย

3.7.4 ใฝ่เรียนรู้

3.7.5 อยู่อย่างพอเพียง

3.7.6 มุ่งมั่นในการทำงาน

3.7.7 รักความเป็นไทย

3.7.8 มีจิตสาธารณะ

3.8 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

โรงเรียนบ้านสายปลาหลาย(คุรุราษฎร์ผดุง) มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ มาตรฐานการเรียนรู้ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ คือ

3.8.1 ความสามารถในการสื่อสาร

3.8.2 ความสามารถในการคิด

3.8.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา

3.8.4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต

3.8.5 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

4. กลยุทธ์ระดับแผนงาน/โครงการ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 มีนโยบายในการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนโดยมีเป้าหมายหลักคือคุณภาพผู้เรียนสูงขึ้นและผู้เรียนทุกคนอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข โรงเรียนจึงได้ดำเนินโครงการ / กิจกรรมต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ในปีงบประมาณ 2559 ดังนี้

4.1 โครงการต้านภัยยาเสพติดในโรงเรียน

4.2 โครงการส่งเสริมสุขภาพ

4.3 โครงการแข่งขันกีฬาภายในและภายนอกโรงเรียน

4.4 โครงการอาหารกลางวัน

4.5 โครงการอาหารเสริม(นม)

4.6 โครงการวันสำคัญ

4.7 โครงการออมทรัพย์นักเรียน

4.8 โครงการสหกรณ์

4.9 โครงการส่งเสริมรักการอ่าน

4.10 โครงการแข่งขันวิชาการ

- 4.11 โครงการห้องสมุด
- 4.12 โครงการจัดกิจกรรมการสอนแบบโครงการและจัดทำวิจัยในชั้นเรียน
- 4.13 โครงการพัฒนาการเรียนการสอนระดับปฐมวัย
- 4.14 โครงการพัฒนาการเรียนการสอนเด็กพิเศษ
- 4.15 โครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- 4.16 โครงการวัดผลและประเมินผลการศึกษา
- 4.17 โครงการประชาธิปไตยภายในโรงเรียน
- 4.18 โครงการพัฒนาและส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียง

- 4.19 โครงการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากร
- 4.20 โครงการจัดระบบช่วยเหลือดูแลนักเรียน
- 4.21 โครงการนิเทศภายใน
- 4.22 โครงการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง
- 4.23 โครงการดำเนินงานตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี
- 4.24 โครงการปรับปรุงพัฒนาภูมิทัศน์ภายในโรงเรียน
- 4.25 โครงการสร้างจิตสำนึกในการใช้พลังงานอย่างประหยัด
- 4.26 โครงการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
- 4.27 โครงการพัฒนาและส่งเสริมเรียนแหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอก

โรงเรียน

- 4.28 โครงการโรงเรียนวิถีธรรมวิถีไทย
- 4.29 โครงการผู้ปกครองช่วยสอนบุตรโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

โรงเรียนบ้านสายปลาหลาย(คุรุราษฎร์ผดุง) เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งเปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 8 ห้อง มีนักเรียนทั้งหมดจำนวน 78 คน มีข้าราชการครู จำนวน 4 คน อัตราจ้าง จำนวน 2 คน ครูธุรการ 1 คน นักการภารโรง จำนวน 1 คน ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารสถานศึกษา โดยกำหนดเป็นอัตลักษณ์ คือ โรงเรียนส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการส่งเสริมและการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยยึดหลักมุ่งพัฒนาการเรียนให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และ

สมรรถนะที่สำคัญเพื่อให้ นักเรียนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น มีวินัยในตนเอง มีคารวะธรรม สามัคคีธรรม ปัญญาธรรม ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ โดยการพัฒนากระบวนการคิดของผู้เรียนเพื่อนำไปสู่การกระทำหรือการปฏิบัติอย่างพอเพียงอันจะพัฒนาชีวิตที่ดีต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

พนารัตน์ บุตรชารี (2552, บทความ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาครูเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา โรงเรียนบ้านสร้างพาก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3 ผลจากการวัดระดับความพึงพอใจที่มีต่อการพัฒนาครู เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านสร้างพาก ตามความเห็นของผู้บริหาร ครู นักเรียน พบว่ามีความพึงพอใจในกระบวนการพัฒนาครู ตามกลยุทธ์ที่วางไว้และสามารถปรับเปลี่ยนการดำเนินงานในด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมากทุกด้าน

ศรวรรณ พันธุ์ดงยาง (2554, บทความ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาบุคลากรในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนนิคมลำปาววิทยา อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาบุคลากรในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในรอบที่ 1 โดยใช้กลยุทธ์ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การนิเทศภายในแบบร่วมพัฒนาให้ความรู้ ฝึกทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ทำให้บุคลากรสามารถจัดทำหลักสูตรบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถเขียนหน่วยการเรียนรู้และเขียนแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงตามกรอบแนวคิดการศึกษาขั้นต้นได้ แต่ผู้ร่วมศึกษาส่วนใหญ่ยังขาดความมั่นใจในการนำแผนไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จึงได้มีการพัฒนาขึ้นในรอบที่ 2 โดยใช้กลยุทธ์การนิเทศภายในแบบวิธีการเชิงมนุษยนิยม โดยผู้บริหาร ครูต้นแบบ และผู้ศึกษาค้นคว้า ทำหน้าที่นิเทศให้ความรู้ด้านปรึกษาหารือ ให้คำแนะนำในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างใกล้ชิด ทำให้บุคลากรทั้งหมดสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น มีกระบวนการเชื่อมโยงด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ตามหลักสูตรชั้นพื้นฐานพุทธศักราช

2551 และมีความมั่นใจในการนำแผนการสอนไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดีทุกคน

อัจฉราพร รักดีสมัย (2555, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านบกห้วยโนน อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาในวงรอบที่ 1 ใช้กลยุทธ์การประชุมเชิงปฏิบัติการและการนิเทศภายใน พบว่า กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้ามีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้นทุกคน สามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ และสามารถจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่วางไว้ได้ แต่ยังพบว่าครูข้ามขั้นตอนกิจกรรมการสอน การจัดการกระบวนการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีหลากหลาย ครูขาดการวัดผลประเมินผล การเรียนรู้ จึงต้องมีการพัฒนาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น โดยทำการพัฒนาในวงรอบที่ 2 โดยใช้กลยุทธ์การนิเทศภายใน พบว่า กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าสามารถนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีความมั่นใจ สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง มาเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง กล้าคิด กล้าทำ และสามารถนำความรู้เรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ทัศนีย์ บุตรดีวงศ์ (2556, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของบุคลากร โรงเรียนบ้านนาแยง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาสภาพและปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของครูโรงเรียนโสตศึกษา จังหวัดมุกดาหาร สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ 1.1) การใช้หลักสูตรสถานศึกษาเป็นไปตามหลักการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ครูมีคุณวุฒิ มีความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ และครูมีเพียงพออยู่ในระดับคุณภาพดี ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน แต่ยังขาดการบูรณาการในการเรียนการสอนบริบทของโรงเรียน โดยเฉพาะด้านผู้เรียน ควรได้รับการส่งเสริมในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ครูมีความพร้อม โรงเรียนให้การสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาในด้านการบูรณาการ 1.2) ปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของครูโรงเรียนโสตศึกษา จังหวัดมุกดาหาร เนื่องจากส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการอบรม หรือฝึกปฏิบัติอย่างจริงจัง 2) แนวทางการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการโรงเรียนโสตศึกษา จังหวัดมุกดาหาร

สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในวงรอบที่ 1 ใช้แนวทางการพัฒนา 3 แนวทาง ประกอบด้วย 2.1) การศึกษาดูงาน 2.2) การฝึกอบรมและ 2.3) การนิเทศภายใน 3) ผลการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ด้านความรู้ ความเข้าใจ พบว่า ก่อนการพัฒนาผู้ร่วมวิจัยมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการค่อนข้างน้อย หลังจากได้รับการพัฒนา ผู้ร่วมวิจัยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเพิ่มมากขึ้น ครูสามารถนำความรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนได้อย่างมั่นใจและเกิดประสิทธิภาพ

พรรณทิพา โสภาสพ (2560, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านนาเพียงเก่าสนธิราษฎร์สามัคคี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนบ้านนาเพียงเก่าสนธิราษฎร์สามัคคี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 พบว่า 1.1) สภาพการจัดการเรียนรู้ คือ มีการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เฉพาะในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเท่านั้น 1.2) ปัญหาการจัดการเรียนรู้ คือ ครูยังไม่ได้ได้รับการพัฒนาทางด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขาดความรู้ ความเข้าใจ ขาดเทคนิควิธีการสอน ที่หลากหลาย ขาดการเขียนแผนการสอน แหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกห้องเรียนไม่เพียงพอ 2) แนวทางการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในวงรอบที่ 1 ใช้แนวทางการพัฒนา 3 แนวทาง ประกอบด้วย 2.1) การประชุมเชิงปฏิบัติการ 2.2) การศึกษาดูงาน และ 2.3) การนิเทศภายใน ในวงรอบที่ 2 ใช้แนวทางการพัฒนาโดยการนิเทศแบบให้คำชี้แนะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน 3) ผลการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า 3.1) ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มมากขึ้น หลังจากการประชุมเชิงปฏิบัติการและศึกษาดูงาน โดยมีผลประเมินในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด 3.2) ครูมีความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด

และ 3.3) ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Cook (2009, abstracts) ในการศึกษาเรื่องการเชื่อมโยงการดำเนินรูปแบบหลักสูตรการเรียนการสอนที่มีแนวคิดเชิงบูรณาการ ผู้วิจัยเป็นผู้นำกระบวนการดำเนินการมา 1 ปีโดยใช้การเรียนการสอนที่มีแนวคิดเชิงบูรณาการ เพื่อเชื่อมโยงการเรียนรู้ตลอดหลักสูตร โรงเรียน จึงช่วยให้มีการเข้าใจลึกซึ้งมากขึ้นในด้านเนื้อหาวิชาการมีกรอบแนวคิดการวิจัยปฏิบัติการที่มี 4 รอบ มุ่งศึกษาการใช้และการรับรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนที่มีแนวคิดเชิงบูรณาการของครูผู้สอนจากรอบต่างๆ โดยวิธีการผสมผสานทั้งมาตรฐานวัดเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เพื่อเข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศนจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ช่วยผู้วิจัยทำการสร้างขยายและสะท้อนผลในทุกๆ รอบข้อค้นพบจากการแสดงว่าครูผู้สอนได้ใช้การเรียนการสอนที่มีแนวคิดหลักเชิงบูรณาการ ในสิ่งแวดล้อมการเรียนในชั้นเรียน มีความจำเป็นต้องมีเวลาในการวางแผนระยะยาว นักเรียนในกลุ่มมีความคล้ายคลึงกันและมีความร่วมมือกัน ผู้วิจัยใช้การจดบันทึกเชิงสะท้อนผลการสัมภาษณ์การให้ข้อมูลย้อนกลับจากแบบสำรวจการปฏิบัติการเชิงภาวะผู้นำ

Yong (2009, abstracts) ได้ศึกษา เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงปรัชญาไทย ในมุมมองที่กว้างขึ้นพบว่าความพอเพียงในตนเองเป็นข้อสรุปของความไม่แน่ใจ เป็นความสงสัยถึงเลขของรัฐสวัสดิการอย่างอเมริกา ความพอเพียงได้รับการยอมรับจากสังคมว่าเป็นแนวทางที่มีความสัมพันธ์กับเสถียรภาพทางการเงินแต่อย่างไรก็ดีเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่ข้อตกลงร่วมกันในเชิงปฏิบัติ แต่เป็นนโยบายที่ใช้โดยไม่มีการกำหนดความหมายหรือนิยามร่วมกัน วัตถุประสงค์การศึกษาครั้งนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงการกำหนดเนื้อหาจากบนลงล่างของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นนโยบายเป้าหมายทางสังคม ที่ตรงกับการฝึกอบรมอาชีพที่ตรงกับแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงการใช้แนวคิดทฤษฎีพื้นฐานในการศึกษาการกำหนดนิยามความหมายของความพอเพียงของตนเองจากล่างไปสู่นบนที่เข้าร่วมประชุมกลุ่มผู้มีรายได้ต่ำ ข้อเสนอแนะจากการศึกษาคือความพอเพียงในตนเองเป็นกระบวนการของการพัฒนาทางจิตใจให้เกิดความเข้มแข็ง ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนที่แทรกเข้ามาเพื่อใช้เป็นฐานในการมอบอำนาจให้กับผู้รับบริการและการพัฒนากำลังแรงงานของชุมชน

Diosdado(2011, abstracts) ศึกษาการพัฒนาครูโดยใช้หลักสูตรการพัฒนาครูมืออาชีพ : การพัฒนาครูในประเทศฟิลิปปินส์ที่มีประสิทธิภาพ การวิจัยนี้ศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการใช้หลักสูตรการพัฒนาครูมืออาชีพในประเทศฟิลิปปินส์โดยใช้การสำรวจและใช้แบบสอบถามปลายเปิดในการศึกษาครูมืออาชีพในฟิลิปปินส์ที่สอนระดับระดับประถมศึกษพบว่าการใช้หลักสูตรพัฒนาครูมืออาชีพโดยใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการในการยกระดับความรู้ในเนื้อหาของการพัฒนาครูมืออาชีพได้ผลดีกว่าการจัดสัมมนาแบบดั้งเดิมและพบว่าครูมีประสบการณ์ในการสอน ครูมีการปรับปรุงตัวเองและมีความมุ่งมั่นในการสอนมากขึ้น หลังจากได้รับการพัฒนาตามหลักสูตรการพัฒนาครูมืออาชีพแล้ว

กล่าวโดยสรุปจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดได้ว่า การพัฒนาศักยภาพครูนั้นสามารถดำเนินการได้หลากหลายวิธี เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต การนิเทศภายใน เป็นวิธีการพัฒนาบุคลากรที่เหมาะสมสำหรับการนำมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโดยประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านสายปลาหลาย(คุรุราษฎร์ผดุง) ในครั้งนี้โดยที่ผู้ร่วมวิจัยได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา วางแผนการแก้ปัญหา สังเกต ติดตามและสะท้อนผลการปฏิบัติ เพื่อปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานให้ดีขึ้น โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงในการปฏิบัติงาน มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะที่สำคัญ คือ ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต พัฒนาผู้เรียนให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตโดยประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมองเห็นความเชื่อมโยงกันระหว่างการเรียนรู้กับประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน มองเห็นความเป็นจริงในชีวิตของตน และทำทนายให้คิดหาทางออกและสร้างแนวความคิดหรือมุมมองใหม่ๆ สัมผัสเป็นภูมิคุ้มกันปัญหาต่อไป